This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

600107852T

2/6

APOLOGIA
ECCLESIÆ
Anglicanæ.

AUCTORE JOANNE JUELLO
OLIM EPISCOPO SARISBURIENSI.

Nuper recensuit, et notas cum Juelli vita Anglice scripta addidit.

A. C. CAMPBELL A. M.

BODLEIANA

PONTEFRACT:

TYPIS B. BOOTHROYD.

PROSTANT VENALES APUD RIVINGTON.
LONDINI.

1812.

110. k. 349.

VIRO MAXIME NOBILI ET REVERENDO

SHUTE BARRINGTON,

DUNELMENSI EPISCOPO,

QUI MULTOS JAM PER ANNOS

SE EVANGELII VERITATIS

ET ECCLESIÆ ANGLICANÆ,

DECUS ET TUTAMEN PRÆBUIT,

HUNC LIBELLUM,

CUI NOMEN JUELLI PRÆSCRIPTUM EST,

JURE ET DIGNE

DAT, DICAT, DEDICAT EDITOR.

Præclare et Dignissime Præsul.

Mihi sæpenumero perlegenti, et vetera memoria repetenti beati videntur ii, qui sacris literis, et religionis muneribus sese totos dediderunt. In his primum adnumerare velim illos, qui, rebus in arduis, inter Anglos refulserunt.

Homines quidem illi cursum tenere docuerunt, non quo sors aut aura popularis, sed quo pietas ratione conjuncta ferebat. Minime igitur sit mirum, si tua mansuetudine, tuâ famâ, tuo, egregie vir, inusitato in sacris literis promovendis studio adductus, recidivam Juelli Apologiam tuæ dignitati

dicare, et patrimonio mandare audeam. Cui magis enim arridere debet Juellus quam illi, qui ipse, oratione ad clerum * habita, causas prædicavit, quibus ab Ecclesiâ Romanâ discessum est.

Ut Juventuti ingenuæ doctissimus inter doctos adhuc commodissime colloquatur, hic Juelli libellus dignus, qui aureis inscribatur exemplis, obnixe commendatur.

Apologia Ecclesiæ Anglicanæ sic confecta est ut prima pars sit veræ doctrinæ illustratio; secunda, succincta et mascula eorum, quæ objecta sunt, reprehensio. Si spectetur ordo, nihil distributius, si stylus, nihil tersius, si verba, nihil splendidius: quam ego optarem in omnibus scholis Christianæ juventuti ad ediscendum proponi; et cum Romanorum et Grajorum literis conjungi. Ex hac enim et eloquentiæ præcepta, et pietatis initia tuto et plene hauriantur.

Huic opusculo propediem subjicietur Apologia Græce reddita a Johanne Smith, A. B. et primum in lucem Oxonii edita anno Salutis 1639. Multa quidem loca et sententias hic vir, summo ingenii acumine præditus, dilucidius exposuit, et optimis etiam verbis rem ornavit.

* Anno Domini, 1806.

PREFACE.

AMONG the shining characters, which adorn the Republic of Letters, no inconsiderable place seems due to the Fathers of the English Church. Among these lights, the celebrated author of the Apologia shines with conspicuous lustre! And the name of Jewel is revered by all men of taste, learning and piety, who are acquainted with his inestimable writings. Unfortunately, they are but rarely to be met with, except in the libraries of great scholars, or perhaps lying tattered and neglected in some corner of a Church.

The scarcity of this valuable book, besides it's own merit, induced the editor to revive it in such a form, as might render it accessible to youth. The addition of Smith's Greek Translation will certainly be deemed an improvement; as it has great merit, not only in point of language, but from frequently making the sense of the original clearer. ‡ Such historical notes are annexed, as seemed

‡ The Editor is indebted for a Copy of Smyth's Greek translation, which is very scarce, to the pious and learned Dr. Zouch.

necessary to confirm the arguments, or illustrate the statements of Bishop Jewel.

Any recommendation, to the young divine, of Bishop Jewel's Apologia would be superfluous. The outlines of a professional course of reading have been drawn in the clearest manner, and by the ablest pens. § But, perhaps, some reason may be required, and some reason may be given, why it should be incorporated with the studies of those designed for the bar or for the senate. ———The answer is short and ready. If the beauteous pages of Cicero, or the unadorned vigour of Demosthenes be adopted, as the great models of imitation, why should not the future statesman, or the lawyer, who may be called upon to defend our happy Constitution in Church and State, imbibe the spirit of eloquence from a Christian writer of our own community, who has united the manly strength, and the close reasoning of the Athenian with the splendid sweetness of the Roman Orator?

§ See Burnet's Past. Care, and the Bishop of Durham's charge 1801.

MEMOIRS

OF THE

LIFE & WRITINGS

OF

BISHOP JEWEL.

JOHN JEWEL, the author of the celebrated Apologia, was born at a village in Devonshire in the year 1522.

If places derive a lustre from any particular circumstance, that spot may surely be deemed classic-ground, where this bright ornament of learning and religion received his first breath.

To the true members of the Church of England, the name of that great man must be doubly dear, when they are reminded that he was one of the first victims to the spirit of persecution, which disgraced the reign of Queen Mary.

Upon the death of King Edward 1553, he was expelled by the fellows of Corpus Christi Coll. Oxford; for going to Peter Martyr's Lectures in Divinity, for preaching doctrines contrary to Popery, for receiving ordination according to the new form, and for refusing to attend Mass. On his expulsion he made a valedictory speech in English, which he concluded in Latin, with these words: Valeant studia, valeant hæc

tecta, valeat sedes cultissima literarum, valeat jucundissimus conspectus vestri: valete juvenes, valete socii, valete fratres, valete oculi mei, omnes valete.

He had devoted himself assiduously to composition, adopting the painter's motto, nulla dies sine linea, or, to use his own emphatical words, "That men acquired learning more by frequently exercising their pens, than by reading many books." The sentiment is just and striking, and the same practice is recommended by the great master of Roman eloquence: Caput autem est, quod (ut vere dicam) minime facimus, (est enim magni laboris, quem plerique fugimus) quam plurimum scribere. Stilus optimus et præstantissimus dicendi effector, ac magister. Cic. de Or. Lib. i. Sec. 33. Jewel delighted in eloquence; but his was not the barren eloquence of shewy words; it derived a strength and richness from the vigour of his mind.

Trusting to the Royal promise, that Mary did not intend to make an entire change in the established religion, he resided at Pembroke Coll. after his expulsion from Corpus Christi. At length he was seized by the Inquisition, and by threats of torture was compelled to subscribe to their tenets, but his heart and mind had no share in the subscription of his hand, as he afterwards publicly declared at Frankfort. But even this was not sufficient; it could never be believed that the friend of Peter Martyr could sincerely subscribe to the tenets of the inquisition; therefore he was obliged to fly from Oxford. He was pursued at the instigation of the Dean

of Christ-Church; but, providentially, mistaking his road, and going to London a bye-way, he escaped the hands of his pursuers.

He continued in London some time, removing from one lodging to another, as danger threatened, or security required, till at last he was assisted with money, and a vessel was hired, to convey him to the Continent.

On his arrival at Frankfort, and during his residence afterwards at Strasburg, and Zuric with Peter Martyr, he had the melancholy consolation to meet with many of his illustrious countrymen, who were suffering banishment for the same glorious cause. The iron hand of persecution was laid with equal rigour upon all whose attachment to the Protestant religion was known. Forced from their estates and homes, they were compelled to live upon the bread of charity in a foreign land.

However this rigorous fate was not of long continuance: for at the accession of Queen Elizabeth, the beams of Royal Majesty once more shone upon the Church of England. By an act of Parliament passed the 8th. of May 1559, the exercise of the Protestant Religion was restored; and it has ever since continued to be the established religion of the land, the true protectress of the people's rights, and the best safeguard for the permanent security of the Throne. For the people of England are persuaded, that whatever injures the Church must be detrimental to the crown. Hence their honest indignation breaks out at the very name of Popery, and they have an unconquerable dread of it's revival.

It was at this happy period of the glorious reign of Elizabeth, that Jewel with other exiles returned to England: and he was made one of the Queen's Commissioners, who were empowered by virtue of an act of Parliament to visit every Diocese in the kingdom, and to reform abuses. He was appointed for the Western Circuit, visiting his native county, and gaining over the people by persuasion more than by the authority, with which he was armed.

After much solicitation on the part of the Queen, he accepted the Bishoptic of Salisbury.

The Sunday before Easter March 30. 1560, he preached his celebrated Sermon at Paul's cross. It was in this sermon, he made that noble challenge, to the most learned of his adversaries, and to all the learned men in the world, to answer certain points of doctrine. This and his other works are a treasure of piety and learning. Replies to them have been attempted; but a full answer was never yet given.

The most celebrated of his writings is the excellent Apologia in Latin, which the Scholar will admire for it's elegance, the Philosopher for it's reasoning, and the Churchman for it's sound piety. It is one great excellence of Jewel's works, that every proof is taken from scripture, every argument is founded upon divine authority; He bows & appeals with reverence to the word of God, he tries his opinions by that, and that alone; he foils his adversaries with their own weapons, and refutes the Romish errors from the writings of the Romish Church.

The Apologia was published in 1562. By

the Queen's authority, with the advice and concurrence of many Bishops, it was recommended and considered as the true standard of the doctrine of the Church of England. It was held in such reputation abroad, that it was soon translated into German, Italian, French, Spanish, Dutch, and Greek. It was also translated into English for the use of the people, and a copy was ordered to be kept in every Parish Church throughout England and Wales. It created great sensations of alarm in the Council of Trent, which was then sitting.

Jewel continued Bishop of Salisbury till his death, which happened at the age of 50. If the duration of men's lives be measured by their labours, he might be said to die full of years. He reaps the fruits of his piety, and his works follow him.

The following Elegy was written by Dr. Fuller.

Holy learning, sacred arts,
Gifts of nature, strength of parts,
Fluent grace, an humble mind,
Worth reform'd and fit refined,
Sweetness both in tongue and pen,
Insight both in books and men,
Hopes in woe and fears in weal,
Humble knowledge, sprightly zeal,
A liberal heart, and free from gall,
Close to friend and true to all;
Height of courage in truth's duel;
Are the stones that made this Jewel.
Let him that would be truly blest,
Wear this Jewel in his breast.

The following lines are taken from the Poems of the learned George Buchanan.

Juelle, mater quem tulit Devonia,
Nutrixque fovit erudita Oxonia;
Quem Maria ferro et igne patria expulit,
Virtus reduxit, præsulem fecit parens
Elizabetha docta doctarum antium:
Pulvis pusillus te sepulchri hic contegit,
Quam parva tellus nomen ingens occulit.

The Arms of his family are Engraved upon his tomb on a plate of Brass with the following inscription.

Johanni Juello Anglo Deveniensi ex antiqua Juellorum familia Budenæ oriundo, Academiæ Oxoniensis laudatissimo Alumno: Mariana tempestate per Germaniam Exuli, Præsuli, Regnante Elizabetha Regina, Sarisburiensis Diocæseos (cui per Annos XI, Menses IX, summa fide et integritate præfuit) Religiosissimo: Immaturo fato Monkton Farleæ prærepto XXIII, Sept. Anno salutis humanæ Christi merito restitutæ MDLXXI, et Ætatis suæ XLIX. Positum est observantiæ ergo Hoc Monumentum. In memoria æterna erit justus.

APOLOGIA
ECCLESIÆ
ANGLICANÆ.

SECTION I.

Quæ et quanta convicia in omnes, qui primis temporibus evangelii veritatem, amplexi, et odioso tum in vulgus nomine Christiani appellati sunt, falsò dicebantur.

VETUS illa est querela à primis usque Partriarcharum & Prophetarum ducta temporibus, & omnis memoriæ literis & testimoniis confirmata, Veritatem in terris peregrinam agere, & inter ignotos facile inimicos & calumniatores invenire. Id etsi aliis incredibile fortasse videri possit, si qui sunt qui ista minus attente observaverint, præsertim cum hominum universum genus ipso naturæ ductu, sine magistro, sua sponte sit appetens veritatis: & Christus ipse Servator noster, cum inter homines versaretur, quasi nomine ad exprimendam omnem vim divinam, aptissime voluerit appellari

Veritas: nos tamen qui in sacris Scripturis versati sumus, quique legimus & vidimus, quid omnibus piis omnium fere temporum, quid Prophetis, quid Apostolis, quid sanctis martyribus, quid Christo ipsi acciderit, quibus illi probris, maledictis, contumeliis, cum viverent, veritatis unius causa vexati fuerint, videmus, id non tantum non esse novum aut incredibile, sed etiam receptum jam & omnibus temporibus usitatum. Imo illud multo potius mirum atque incredibile videri posset, si pater mendaciorum & hostis omnis veritatis diabolus, nunc tandem repente mutaret ingenium, et speraret veritatem aliter quam mentiendo posse opprimi, aut aliis nunc artibus, quam quibus ab initio semper usus est, inciperet regnum suum stabilire. Ex omni enim memoria vix ullum tempus invenire possumus, vel crescentis, vel constitutæ, vel renascentis religionis, quo non veritas atque innocentia indignis modis ab hominibus, & contumeliosissime acciperetur. Videt, scilicet, Diabolus, veritate incolumi, se incolumen esse, et sua tueri non posse.

Nam, ut ne quid de veteribus Patriarchis et Prophetis commemoremus, quorum, uti diximus, nulla pars ætatis fuit a contume-

Joan. viii. 44.

fiis et probris libera; scimus fuisse olim quosdam, qui dicerent, et publice prædicarent, veteres Judæos, quos non dubitamus fuisse cultores unius et veri Dei, numinis loco aut suem, aut asinum coluisse, et omnem illam religionem nihil aliud fuisse, quam sacrilegium, et contemptum omnium numinum. Scimus Filium Dei et Servatorem nostrum Jesum Christum, cum doceret veritatem, habitum fuisse pro præstigiatore, pro malefico, pro Samaritano, pro Beelzebub, pro seductore populi, pro homine bibulo et vorace. Et quis nescit, quæ dicta olim fuerint in acerrimum præconem, atque assertorem veritatis, divum Paulum: illum modo hominem seditiosum esse, militem conscribere, secessionem facere: modo esse hæreticum, modo insanire, modo contentionis atque animi causa in Legem Dei blasphemum esse, et Patrum instituta contemnere? Quis nescit divum Stephanum, statim, cum penitus intimis animi sensibus veritatem accepisset, et eam cœpisset libere, sicut debuit, et fortiter prædicare, et præ se ferre, statim vocatum esse in judicium capitis, quasi qui contumelias nefarie dixisset in Legem, in Mosen,

Joan. viii. 48. Mat. xi. 19. Act. 6. Epiphanius.

in Templum, in Deum? Aut quis nescit fuisse olim, qui sacras Scripturas arguerent vanitatis, quod in illis dicerent contraria, et plane pugnantia contineri: et Apostolos Christi singulos inter se, Paulum vero ab omnibus dissensisse? Et ne longum sit omnia colligere (id enim esset infinitum) quis nescit, quæ olim convitia jacta fuerint in patres nostros, qui primi cœperunt agnoscere et profiteri nomen Christi; illos inter se conspirare, et occulta consilia inire contra Rempublicam, et ea causa antelucanis horis inter se in tenebris convenire, occidere pueros infantes, explere se humanis carnibus, et ferali ritu bibere humanum sanguinem; postremo, extinctis luminibus, adulterium inter se, et incestum promiscue perpetrare, et fratres cum sororibus, filios cum matribus, sine reverentia sanguinis, sine pudore, sine discrimine concumbere, homines impios, sine religione ulla, sine Deo, hostes humani generis, indignos luce, indignos vita?

Ista tum omnia dicebantur in populum Dei, in Christum Jesum, in Paulum, in Stephanum, in eos omnes, quicunque primis temporibus amplexi sunt veritatem Evangelii, et se passi sunt, odioso tum in vulgus nomine, appellari Christianos. Et quamvis ea non essent vera, id tamen Dia-

bolus satis putabat sibi fore, si effecisset saltem, ut crederentur esse vera, utque Christiani publico omnium odio laborarent, et ab omnibus ad exitium quærerentur. Itaque Reges et Principes, hujusmodi tum persuasionibus inducti, occidere Prophetas Dei ad unum omnes: Esaiam ad serram, Hieremiam ad lapides, Danielem ad leones, Amos ad vectem, Paulum ad gladium, Christum ad crucem, Christianos omnes ad carceres, ad equuleos, ad furcas, ad rupes, ad præcipitia, ad bestias, ad ignes condemnare: rogos ingentes ex illorum vivis corporibus, tantum ad usum nocturnum luminis, et ad lubrium illuminare, eosque non alio loco numerare, quam quo sordes vilissimas, et cathartmata ac lubria totius mundi. Sic videlicet semper accepti sunt auctores et professores veritatis.

Mat. x. 16. Heb. xi. 8.

SECTION II.

Qui vère evangelium profiterentur, accusabantur, quod civium animos ab obsequio in reges avertissent, quod a fide discessissent, quod denique ecclesiæ consensum violassent. Crimina hæc, falsa quidem, veri speciem præ se ferebant. Ad has igitur accusationes refellendas scripto opus erat, ut orbis terrarum videre posset partes et principia, et rationes ejus doctrinæ, cui tot boni viri posthabuissent suam vitam.

QUO nos animo æquiore ferre debemus, quicunque professionem Evangelii Jesu Christi suscepimus, si in eadem causa ad eundem tractamur modum; utque olim patres nostri, ita nos quoque hodie, nullo nostri merito, tantum quia docemus et profitemur veritatem, convitiis, contumeliis, mendaciis exagitamur.

Clamant hodie passim nos omnes esse hœreticos, discessisse à fide, et novis persuasionibus atque impiis dogmatibus Ecclesiæ consensum dissipavisse: nos veteres et jam olim damnatas hæreses ab inferis redivivas restituere, et novas sectas, atque inauditos furores disseminare: jam etiam in contrarias factiones et sententias distractos esse, nec ullo pacto potuisse unquam inter nos ipsos

1 Tim. 4.

convenire: esse homines impios, et Gigantum more, Deo ipsi bellum facere et prorsus sine omni numinis cura, cultuque vivere: nos omnia recte facta despicere, non virtutis disciplina uti ulla, non legibus, non moribus; non fas, non jus, non æquum, non rectum colere: ad omnia flagitia laxare frœna, et populum ad omne genus licentiæ atque libidinis provocare: nos id agere et quærere, ut monarchiæ et regnorum status evertantur, et omnia ad popularem temeritatem, imperitæ multitudinis dominationem redigantur: nos ab Ecclesia catholica tumultuose defecisse, et nefario schismate orbem terrarum concussisse, et pacem communem atque otium Ecclesiæ publicum conturbâsse: utque olim Dathan et Abiron ab Aarone et Mose, ita nos hodie á Romano Pontifice sine ulla satis justa causa secessionem fecisse: priscorum Patrum et veterum Conciliorum autoritatem pro nihilo putare: ceremonias antiquas à patribus et proavis nostris multis jam seculis, bonis moribus, et melioribus temporibus approbatas, temere et insolenter abrogâsse: et nostra tantum privata autoritate, injussu sacri et Oecumenici Concilii, novos in Ecclesiam ritus invexisse: atque ista nos omnia, non reli-

giosis causis, sed contentionis tantum studio fecisse: de autem nihil prorsus immutasse, omnia vero ut ab Apostolis tradita, et ab antiquissimis Patribus approbata fuerint, ad finem usque diem per tot secula retinuisse.

Neve res calumniis tantum agi, & ad invidiam nostram in singulis sinum jactari videretur, subornati sunt à Romanis Pontificibus homines quidam satis diserti, & non indocti, qui ad causam desperatam accederent, & cum libris & longis orationibus excolerent; ut cum elegantèr & copiose agerentur, homines imperiti possent, in ea aliquid esse, suspicari. Videbant, scilicet, ubique certamen causam suam inclinare, artes suas jam videri, et mutatis putari, & præsidia sua in singulis diebus labefactari; & omnino causam magnopere egere patrocinio. Eorum autem, quæ ab illis in nos dicuntur, partim manifeste falsa sunt, & ipsorum, à quibus dicuntur, judicio condemnata; partim, etsi falsa sunt illa quoque, tamen speciem veri aliquam & similitudinem præ se ferunt, ut in illis incautus lector (maxime vero, si accedat istorum composita & elegans oratio) facile circumveniri, & errare possit; partim vero sunt ejusmodi, ut ea nos non tanquam crimina refugere, sed tanquam recte atque optima ra-

tione facta, agnoscere & profiteri debeamus. Nam, ut uno verbo quod res est dicamus, isti omnia nostra, etiam ea, quæ ne ipsi quidem negare possunt recte atque ordine esse facta, calumniantur; & quasi nihil à nobis aut fieri aut dici recte possit, ita dicta nostra, factaque omnia malitiose depravant. Simplicius quidem & candidius agendum erat si vere agere voluissent. Nunc autem nec vere, nec ingenue, nec Christiano more, modoque, sed obscure & veteratorie, mendaciis nos oppugnant: & cæcitate populi & inscitia, atque ignorantia Principum, ad odium nostri & ad opprimendam veritatem abutuntur. Est hæc potestas tenebrarum, & hominum stupore magis imperitæ multitudinis, & tenebris, quam veritate aut luce fidentium, utque Hieronymus ait, clausis oculis veritati perspicue contradicentium.

Nos vero Deo Optimo Maximo gratias agimus, eam esse causam nostram, in quam isti cum cuperent, nullam contumeliam possent dicere, quæ non eadem in sanctos Patres, in Prophetas, in Apostolos, in Petrum, in Paulum, in Christum ipsum torqueri posset.

Jam vero si istis ad maledicendum disertis & eloquentibus esse licet, nos in optima nostra causa, ad vere respondendum, haud

sane convenit esse mutos. Negligere enim quid de se, suaque causa, quamvis false & calumniose dicatur; præsertim cum id ejusmodi sit, ut in eo Dei majestas & religionis negotium violetur, hominum esse dissolutorum, & ad injurias divini nominis securè atque impie conniventium. Etsi enim aliæ injuriæ sæpe magnæ ab homine modesto & Christiano ferri ac dissimulari possint: tamen hæreseos notam qui dissimulet, cum Ruffinus negare solebat esse Christianum. Faciemus ergo nunc id, quod omnes leges, quod vox naturæ ipsa jubet fieri, quodque Christus ipse: in simili causa contumeliis appetitus fecit, ut istorum criminationes propulsemus, ut causam innocentiamque nostram modestè, & vere tueamur. Nam Christus quidem, cum à Pharisæis accusaretur veneficii, quasi consuetudinem haberet cum Dæmonibus, & illorum ope multa faceret; Ego (inquit) Dæmonium non habeo, sed glorifico Patrem meum; vos autem affecistis me ignominia. Et Paulus, cum à Festo Proconsule contemneretur ut insanus; Ego, inquit, optime Feste non insanio, ut tu putas, sed veritatis & sobrietatis verba loquor. Et Christiani veteres cum pro homicidis, adulteris, incestis, rerum publicarum perturbatoribus ad popu-

Joan. viii. 49 Act. xxvi. 25.

um traducerentur, & viderent hujusmodi criminationibus in dubium vocari posse religionem quam profitebantur; maxime vero, si tacere viderentur, & quodammodo crimen agnoscere; ne ea res Evangelii cursum impediret, habuerunt orationes, scripserunt libros supplices, apud Imperatores & Principes verba fecerunt, ut se suosque publice defenderent.

Nos vero, cum proximis istis viginti annis, tot millia nostrorum fratrum inter exquisitissimos cruciatus testimonium dixerint veritati, & Principes, cum frænare cuperent Evangelium, multa moliendo nihil egerint, & totus jam prope terrarum orbis ad aspiciendam lucem oculos incipiat aperire, satis jam dictam & defensam putamus esse causam nostram: cumque res ipsa satis pro se loquatur, non multum opus esse verbis. Nam si Pontifices ipsi vellent, aut etiam si possent, rem ipsam secum, & initia progressusque Religionis nostræ cogitare, quemadmodum sua pene omnia, nullo impellente, sine ulla humana ope ceciderint: nostra vero invitis ab initio Imperatoribus, invitis tot Regibus, invitis Pontificibus, invitis prope omnibus, incrementa ceperint, & paulatim in omnes terras propagata fuerint, atque etiam postremo in Regum jam aulas & palatia pervenerint,

vel hæc ipsa satis illis magna indicia esse possent, Deum ipsum pro nobis propugnare, & ipsorum conatus de cœlo ridere, & eam esse vim veritatis, quam nec humanæ vires, nec inferorum portæ possunt convellere. Non enim insaniunt hodie tot Civitates liberæ, tot Reges, tot Principes, qui à sede Romana defecerunt, & se potius ad Christi Evangelium adjunxerunt.

Neque tamen si Pontificibus otium hactenus nunquam fuit de istis rebus attente & serio cogitandi, aut si nunc aliæ illos curæ impediunt, & diversæ distrahunt, aut si ista studia vulgaria & levia esse putant, & nihil ad dignitatem Pontificiam pertinere, idcirco causa nostra debet videri deterior? Aut si illi quod vident, videre forte nolunt, & veritatem agnitam potius oppugnant, idcirco nos habendi statim sumus pro hæreticis, qui illorum voluntati non obsequimur? Quod si Pius Pontifex is esset, non dicimus, quem se tantopere dici cupit; sed si is omnino esset, qui nos vel fratres suos, vel omnino homines esse duceret, rationes prius nostras, & quid á nobis, quid contra nos dici posset, diligenter expendisset: ac non ita temere cæcis tantum præjudiciis, bonam partem orbis terrarum, tot doctos & pios viros, tot Respublicas, tot Reges, tot Principes in Bulla illa sua,

qua nuper simulabat Concilium, inauditos, indicta causa condemnasset.

Verum, ne, quia ad hunc modum publice ab illo notati sumus, tacendo videamur crimen confiteri, & præsertim quia in publico Concilio, in quo ille nemini mortalium jus esse vult ferendi suffragii, sententiaeque dicendae, nisi jurato addictoque potestati suae, audiri nullo modo possumus (id enim proximis Comitiis Tridentinis nimium experti sumus, cum Principum Germaniae, & liberarum Civitatum legati, & theologi prorsus ab omni conventu excluderentur: neque adhuc oblivisci possumus, Julium tertium ante decem annos diligenter cavisse rescripto suo, ne quis nostrorum hominum in Concilio audiretur, nisi si quis forte esset, qui vellet palinodiam canere, & mutare sententiam:) vel ea maxime causa visum est nobis rationem fidei nostrae scripto reddere, & ad ea, quae nobis publice objecta sunt, vere, ac publice respondere, ut orbis terrarum videre possit partes & fundamenta ejus doctrinae, cui tot boni viri postposuerunt vitam suam, utque omnes intelligant cujusmodi tandem homines illi sint, quidque de Deo & Religione sentiant, quos Romanus Episcopus, antequam vocarentur ad dicendam causam, non satis considerate, nullo exemplo, nullo jure, tantum

quod illos audiret á se suisque in aliqua parte Religionis discrepare, condemnavit pro haereticis.

Et quamvis D. Hieronymus in suspitione hæreseos neminem velit esse patientem: nos tamen nec acerbe, aut dicaciter agemus, nec efferemur iracundia: quamquam nec acerbus, nec dicax videri debet, qui vera dicit. Istam eloquentiam libentius relinquimus adversariis nostris, qui quicquid in nos dicunt, quantumvis id acerbe aut contumeliose dictum sit, tamen satis modeste & apposite dictum putant: verene an falso, nihil curant. Nobis his artibus opus non est qui veritatem defendimus.

Quod si docemus sacrosanctum Dei Evangelium, & veteres Episcopos, atque Ecclesiam Primitivam nobiscum facere: nosque non sine justa causa & ab istis discessisse, & ad Apostolos, veteresque Catholicos Patres rediisse; idque non obscure, aut vafre, sed bona fide coram Deo, vere, ingenue, dilucide, & perspicue facimus: si illi ipsi qui nostram doctrinam fugiunt, & sese Catholicos dici volunt, aperte videbunt omnes illos titulos antiquitatis, de quibus tantopere gloriantur, sibi excuti de manibus, & in nostra causa plus nervorum fuisse quam putarint; speramus, neminem illorum

ita negligentem fore salutis suæ, quin ut velit aliquando cogitationem suscipere, ad utros potius se adjungat. Certe quidem, nisi quis plane animo obduruerit, & audire nolit, eum non pœnitebit, animum ad defensionem nostram advertere, & quid à nobis quamque ad religionem christianam convenienter, apteque dicatur, attendere.

Nam quod nos appellant hæreticos, est illud crimen ita grave, ut nisi videatur nisi palpetur, nisi manibus digitisque teneatur, credi facile de homine Christiano non debeat. Est enim hæresis destitutio salutis, abjectio gratiæ Dei, discessio à corpore & spiritu Christi. Sed fuit hoc semper istis, & illorum * patribus familiare ac solenne, ut si qui essent, qui de illorum erroribus quererentur, & religionem cuperent restitutam, eos statim quasi novatores rerum & homines factiosos, condemnarent pro hæreticis. Christus enim non alia causa dictus est Samaritanus, quam quod ad novam quandam religionem, & ad hæresim defecisse putaretur. Et Paulus Apostolus Christi vocatus est in judicium, ut causam diceret de hæresi. Ego quidem (inquit) juxta hanc viam, quam isti vocant hæresim, colo patrium Deum, credens om-

* Aliter partibus. Acts. 24. 14.

nibus quæ scripta sunt in Lege, & in Prophetis.

Breviter, universa ista religio, quam hodie profitentur homines Christiani, primis temporibus ab ethnicis hominibus Secta dicta est, Hæresis. His isti vocibus semper impleverunt aures Principum; ut cum illi opinione præjudicata nos odissent, & quicquid à nobis diceretur, haberent pro factione & hæresi, á re ipsa, & à cognitione causæ abducerentur. Sed quanto crimen illud grave est & atrocius, tanto argumentis majoribus, & clarioribus probari debuit; hoc præsertim tempore, postquam homines cœperunt minus istorum oraculis habere fidei, & in illorum doctrinam diligentius inquirere, quam solebant. Aliter enim nunc institutus est populus Dei, atque olim fuit, cum omnia Pontificum Romanorum dictata haberentur pro Evangelio, & omnis religio ab illorum tantum autoritate penderet. Extant hodie Sacræ Literæ, extant Scripta Apostolorum & Prophetarum, ex quibus & omnis veritas, & doctrina Catholica probari possit, & omnis hæresis refutari.

Cum nihil horum ab istis proferatur, tamen nos hæreticos appellari, qui nec à Christo, nec ab Apostolis nec á Prophetis

2. Tim. 3. 15.

defecerimus, injuriosum est & peracerbum. Hoc gladio Christus rejecit Diabolum, cum ab illo tentaretur: his armis evertenda & profliganda est omnis altitudo, quæ sese attollit adversus Deum. Omnis enim scriptura, inquit Paulus, divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad refutandum, ad instituendum, ad arguendum, ut vir Dei perfectus sit, & ad omne opus bonum instructus. Sic semper pii Patres contra hæreticos non aliunde quam è sacris Scripturis pugnaverunt. Augustinus cum disputaret adversus Petilianum, hæreticum Donatistam, Ne, inquit, audiantur inter nos hæc verba; Ego dico, aut tu dicis: Sic potius dicamus, Hæc dicit Dominus: ibi quæramus Ecclesiam: ibi discutiamus causam nostram. Et Hieronymus: Omnia, inquit, ea quæ absque testimonio Scripturarum quasi tradita ab Apostolis asseruntur, percutiuntur gladio Dei. Ambrosius etiam ad Gratianum Imperatorem, Interrogentur, inquit, Scripturæ: interrogentur Apostoli, interrogentur Prophetæ, interrogetur Christus. Non dubitabant, videlicet, tum temporis Catholici Patres & Episcopi, religionem nostram satis è divinis Scripturis probari posse: nec unquam illi quenquam habere ausi sunt pro hære-

2 Cor. 10. 5. 2 Tim. 3. 16, 17. Eccles. c. 3.

tico, cujus errorem non possent ex iisdem illis Scripturis perspicue & liquido coarguere. Nos quidem, ut cum D. Paulo respondeamus, juxta hanc viam, quam isti appellant hæresim, colimus Deum & Patrem Domini nostri Jesu Christi, & recipimus omnia, quæ aut in Lege, aut in Prophetis, aut in Apostolorum libris scripta sunt.

Quare si nos sumus hæretici, si isti sunt (quod appellari volunt) Catholici, cur non faciunt id, quod vident Patres, Catholicos viros, semper fecisse? Cur nos é sacris Scripturis non convincunt? Cur nos ad illarum examen non revocant? Cur nos non ostendunt à Christo, à Prophetis, ab Apostolis, a sanctis Patribus discessisse? Quid hærent? Quid fugiunt? Est Dei causa, cur eam dubitant permittere verbo Dei? Quod si nos sumus hæretici, qui omnes nostras controversias referimus ad Sacras literas, quique ad illas ipsas voces, quas scimus à Deo ipso consignatas esse, provocamus, & illis alia omnia, quæcunque possunt ab hominibus excogitari, postponimus: quid istos, quos tanquam homines aut quales convenit appellari, qui Sacrarum Scripturarum, hoc est, Dei ipsius judicium reformidant, & sua illis Somnia & frigidissima Commenta an-

Act. 24. 14.

teponunt, & traditionum suarum causa, Christi atque Apostolorum instituta aliquot jam secula violarunt? Aiunt Sophoclem Poetam tragicum, cum jam senex esset, & accusaretur apud judices à filiis suis pro deliro, & fatuo, quasi qui rem suam familiarem temere profunderet, & opus jam habere videretur curatore; ut se purgaret eo crimine, venisse in judicium, et cum pronunciasset Oedipum Colonéum, tragœdiam à se illis ipsis diebus, cum acusaretur, valde elaborate et pereleganter scriptam, ultro interrogasse judices, num illud carmen videretur esse hominis delirantis.

Ita nos quoque, quoniam istis furere videmur, et ab illis traducimur pro hæreticis, quasi quibus nihil jam rei sit nec cum Christo, nec cum Ecclesia Dei, non alienum aut inutile fore existimavimus, si aperte et libere proponamus fidem nostram in qua stamus, et omnem illam spem quam habemus in Christo Jesu: ut omnes videre possint, quid nos de quaque parte religionis Christianæ sentiamus, et statuere secum ipsi possint, an ea fides, quam videbunt et verbis Christi, et Apostolorum scriptis et Catholicorum Patrum testimoniis, et multorum seculorum exemplis confirmatam, tantum sit rabies quædam hominum furentium, et conspiratio hæreticorum.

SECTIO. III.

Dogmata et præcepta, quæ ecclesia in libertatem vindicata, et Jesu Christi mandatis obsecuta, professa est, breviter exponuntur. Quomodo item ii qui ante aras sacro munere fungutur, et Dei ecclesiæ præfecti sunt, jure et lege vocari oportent; quæque illis evangelii prædicandi, et vere resipiscentibus certam peccatorum condonationem, ac spem salutis æternæ denunciandi a christo data sit potestas.—Conjugii officiis, quæ a Romanâ ecclesiâ vetita erant, rerum ministris sacrarum fungi licet.—Duo sacramenta, quæ eo nomine proprie censenda sunt, Baptismus et Eucharistia scilicet, agnoscuntur. Tot enim a Christo tradita et dicata esse videntur. Horum causa et usus plene executiuntur.

CREDIMUS ergo, unam quandam naturam esse, et vim divinam, quam appellamus Deum, eamque in tres personas æquales distinctam esse, in Patrem, in Filium, in Spiritum Sanctum, ejusdem omnes potestatis, ejusdem majestatis, ejusdem aeternitatis, ejusdem divinitatis, ejusdem substantiae. Et quamvis tres illae personae ita distinctae sint, ut nec Pater sit filius nec Filius sit Spiritus Sanctus aut Pater: Deum tamen esse unum, et illum unum creasse cœlum, et terram, et omnia quae cœli complexu continentur.

Credimus Jesum Christum Filium unicum aeterni Patris, quemadmodum jam olim ante omnia initia decretum fuerat, cum venisset plenitudo temporis, suscepisse carnem, et omnem naturam humanam, ex beata illa et pura Virgine, ut indicaret hominibus arcanam, et reconditam voluntatem Patris sui, quae abdita fuerat à seculis et generationibus; utque in humano corpore perageret Mysterium redemptionis nostrae, et peccata nostra, et Syngrapham illam quae erat scripta contra nos, effigeret ad crucem.

Eum credimus nostra causa esse mortuum, sepultum, descendisse ad inferos, tertia die *vi divina* rediisse ad vitam, et resurrexisse, post quadraginta dies, spectantibus discipulis, ascendisse in cœlum, ut impleret omnia, et corpus illud ipsum, in quo natus, in quo versatus, in quo ludibrio habitus, in quo gravissimos cruciatus, et dirum genus mortis passus fuerat, in quo resurrexerat, in quo ascenderat ad Patris dextram, supra omnem principatum et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, in Majestate et gloria collocasse: ibi eum nunc

Act. 3. 21.

sedere, et sessurum esse, donec omnia perficiantur. Et quamvis Majestas et Divinitas Christi ubique diffusa sit, tamen corpus ejus, ut Augustinus ait, in uno loco esse oportere: Christum corpori suo majestatem dedisse, naturam tamen corporis non ademisse: neque ita asserendum esse Christum Deum, ut eum negemus esse hominem: utque ait Martyr Vigilius; Christum humana sua natura nos reliquisse; divinitate autem non reliquisse; eumque, cum absit à nobis per formam servi, tamen semper esse nobiscum per formam Dei.

Ab illo loco credimus Christum rediturum esse ad exercendum publicam illud judicium, tam de illis quos inveniet adhuc in corpore superstites, quam de mortuis.

Credimus Spiritum Sanctum, qui est tertia persona in sacra Triade, illum verum esse Deum; non factum, non creatum, non genitum, sed ab utroque, Patre, scilicet, et Filio, ratione quadam mortalibus incognita ac ineffabili, procedentem. Illius esse duritiem humani cordis emollire, quum aut per salutiferam prædicationem Evangelii, aut alia quacunque ratione in pectora hominum recipitur: illum eos illuminare, et in agnitionem Dei, atque in omnem viam veritatis et in totius vitae novitatem, et perpetuam salutis spem perducere.

Credimus, unam esse Ecclesiam Dei, eamque, non ut olim apud Judaeos, in unum aliquem angulum aut regnum conclusam; sed catholicam atque universalem esse, et diffusam in totum terrarum orbem, ut nulla nunc natio sit quae possit vere conqueri, se exclusam esse, et non posse ad Ecclesiam, et populum Dei pertinere. Eam Ecclesiam esse Regnum, esse Corpus, esse Sponsam Christi: ejus regni Christum solum esse Principem: ejus corporis Christum solum esse caput: ejus Sponsae Christum solum esse Sponsum. Varios in Ecclesia esse ordines Ministrorum: alios esse Diaconos, alios Presbyteros, alios Episcopos, quibus institutio populi et religionis cura et procuratio commissa sit; neminem tamen unum nec esse, nec esse posse, qui summae rerum universae praesit: nam et Christum semper adesse Ecclesiae suae, et Vicario homine, qui ex asse in integrum succedat, non egere: et neminem mortalem posse existere, qui universam Ecclesiam, hoc est, omnes partes orbis terrarum, vel animo complecti, vedum ordine collocare, et recte ac commode administrare possit: Apostolos, ut Cyprianus ait, pari omnes inter se fuisse potestate; atque hoc idem fuisse alios, quod Petrus fuit; omnibus ex aequo dictum

fuisse, Pascite; omnibus, Ite in mundum universum; omnibus, Docete Evangelium; et ut ait Hieronymus, Omnes Episcopos, ubicunque tandem sint, sive Romae, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive Rhegii, ejusdem esse meriti, ejusdem sacerdotii. Utque Cyprianus ait; Episcopatum unum esse; et ejus partem in solidum teneri à singulis: et de sententia Nicaeni Concilii, Romanum Episcopum nihilo plus juris in Ecclesiam Dei obtinere, quam reliquos Patriarchas, Alexandrinum, et Antiochenum: Romanum vero Episcopum, qui nunc ad se unum omnia revocat, nisi officium faciat, nisi administret sacramenta, nisi instituat populum, nisi moneat, nisi doceat, ne Episcopum quidem, aut omnino Presbyterum jure dicendum esse. Episcopum enim, ut Augustinus ait, nomen esse operis, non honoris: ut ille se intelligat non esse Episcopum, qui velit praeesse, et non prodesse. Caput vero Ecclesiae totius, aut Universalem Episcopum, non magis aut illum, aut alium quemvis mortalem esse posse, quam sponsum, quam lucem, quam salutem, quam vitam Ecclesiae. Haec enim esse Christi unius privilegia, et nomina, et illi uni proprie atque unice convenire: neque

1 Tim. iii. 1. &c.

unquam quenquam Romanum Episcopum, ante Phocam Imperatorem (quem scimus, interfecto Imperatore Mauricio domino suo, per nefarium scelus ad imperium adspirasse) hoc est, ante sexcentesimum decimum tertium annum à Christo nato, unquam passum fuisse sese tam superbo nomine salutari: Concilium etiam Carthaginense diserte cavisse, ne quis Episcopus, aut summus Pontifex, aut primus sacerdos diceretur: Episcopum vero Romanum, quoniam ita hodie dici vult, & alienam potestatem sibi vendicat; præterquam quod aperte facit contra vetera Concilia, contraque Patres, (si Gregorio suo velit credere) nomen arrogans, profanum, sacrilegum, Antichristianum, sibi imponere; esse Regem superbiæ, esse Luciferum, qui se fratribus suis anteponat; abjecisse fidem; esse præcursorem Antichristi.

Ministrum legitime vocari oportere, & recte atque ordine præfici Ecclesiæ Dei: neminem autem ad sacrum Ministerium pro suo arbitrio, & libidine posse se intrudere. Quo major nobis ab istis fit injuria, quibus nihil sæpius in ore est, quam apud nos nihil ordine, nihil decenter, omnia confuse ac perturbate fieri; omnes apud nos esse Sa-

cerdotes, omnes esse Doctores, omnes esse Interpretes.

Ministris à Christo datam esse dicimus ligandi, solvendi, aperiendi, claudendi potestatem. Ac solvendi quidem munus in eo situm esse, ut Minister, vel dejectis animis & vere resipiscentibus, per Evangelii prædicationem, merita Christi, absolutionemque offerat, & certam peccatorum condonationem, ac spem salutis æternae denunciet: aut ut eos qui gravi scandalo, & notabili publicoque aliquo delicto fratrum animos offenderint, & sese à communi societate Ecclesiæ, & á Christi corpore quodammodo abalienarint, resipiscentes reconciliet, & in fidelium cœtum atque unitatem recolligat ac restituat. Ligandi vero illum claudendique potestatem exercere dicimus, quoties vel incredulis, & contumacibus regni cœlorum januam occludit, illisque vindictam Dei, & sempiternum supplicium edicit, vel publice excommunicatos ab Ecclesiae gremio excludit. Sententiam autem, quamcunque Ministri Dei ad hunc modum tulerint, Deus ipse ita comprobat, ut quicquid hic illorum opera solvitur & ligatur in terris, idem ipse solvere & ligare velit, & ratum habere in cœlis. Claves autem quibus aut claudere regnum cœlorum, aut aperire pos-

sint, ut Chrysostomus ait, dicimus esse scientiam Scripturarum; ut Tertullianus, esse interpretationem Legis: ut Eusebius, esse verbum Dei. Accepisse autem discipulos Christi hanc potestatem, non ut audirent arcanas populi confessiones, aut captarent murmura, quod sacrificuli nunc omnes passim faciunt, atque ita faciunt, quasi in eo solo sita sit omnis vis atque usus clavium; sed ut irent, ut docerent, ut publicarent Evangelium, ut essent credentibus odor vitae ad vitam; ut essent incredulis atque infidelibus odor mortis ad mortem; ut piorum animi conscientia superioris vitae & errorum consternati, postquam adspicere cœpissent lucem Evangelii, & in Christum credere, ut fores clave, ita illi verbo Dei aperirentur: impii autem & contumaces, quique nollent credere & redire in viam, quasi obserati & clausi relinquerentur, & proficerent, ut Paulus ait, in deterius. Hanc esse rationem clavium; hoc pacto aut aperiri aut claudi hominum conscientias; sacerdotem quidem esse judicem, nullius tamen eum potestatis, ut ait Ambrosius, jus obtinere: idcirco Christum his verbis increpuisse Scribas & Pharisaeos, ut coargueret illorum in docendo negligentiam: Vae, inquit, vobis Scri-

2 Tim. iii. 13.

bae et Pharisaei, qui abstulistis claves scientiae, et clausistis regnum cœlorum coram hominibus. Cumque clavis, qua aditus nobis aperitur ad regnum Dei, sit verbum Evangelii, et interpretatio Legis et Scripturarum, ubi non sit verbum, ibi dicimus non esse clavem: et cum unum omnibus datum sit verbum, unaque sit omnium clavis, unam esse ministrorum omnium, quod quidem ad aperiendum, aut claudendum attinet, potestatem: imo etiam Pontificem ipsum, quamvis illi suaviter cantillentur illa verba à parasitis suis, Tibi dabo claves regni cœlorum, ac si eæ illi uni, & præterea mortalium nemini convenirent: nisi id agat, ut hominum flectantur conscientiæ, & succumbant verbo Dei, negamus aut aperire, aut claudere, aut omnino habere claves. Et quamvis doceat, & instituat populum, quod utinam aliquando & vere faciat, & inducat aliquando animum, esse eam aliquam saltem partem officii sui: tamen ejus clavem nihilo aut meliorem aut majorem esse, quam aliorum. Quis enim illum discrevit? Quis illum docuit doctrinam aperire, aut melius absolvere, quam fratres suos?

Matrimonium in omni genere & statu hominum, in Patriarchis, in Prophetis, in

Luc. xi. 52. Mat. xxiii. 13. Mat. xvi. 19.

Apostolis, in sanctis Martyribus, in Ministris Ecclesiarum, in Episcopis, sanctum & honorificum esse dicimus; &, ut Chrysostomus ait, fas & jus esse cum eo ad Cathedram Episcopalem ascendere; utque Sozomenus ait de Spiridione; & Nazianzenus de patre suo, Episcopum pium & industrium nihilo deterius ea causa, imo melius etiam, & utilius versari in Ministerio. Legem autem illam quæ hominibus eam libertatem per vim adimat, & invitos adigat ad cœlibatum, esse, ut divus Paulus ait, doctrinam dæmoniorum; & ex eo (quod Episcopus Augustinus, Faber, Abbas Panormitanus, Latomus, opus illud tripartitum quod adjunctum est secundo Tomo Conciliorum, aliique Pontificiarum partium satellites, resque adeo ipsa, et omnes historiæ confitentur) incredibilem vitæ ac morum impunitatem in Ministris Dei, et horrenda flagitia esse consecuta: et recte dixisse Pium secundum Romanum Episcopum, videre se multas causas, cur eripiendæ fuerint uxores Sacerdotibus, multo autem et plures videre, et graviores, cur sint reddendæ.

Recipimus et amplectimur omnes Canonicas Scripturas, et Veteris et Novi Testamenti. Deoque nostro gratias agimus,

1 Tim. iv. 1, 3.

qui eam lucem nobis excitarit, quam semper haberemus in oculis, ne vel humana fraude, vel insidiis Dæmonum, ad errores et fabulas abduceremur: eas esse cœlestes voces, per quas Deus voluntatem suam nobis patefecerit: in illis solis posse hominum animos acquiescere: in illis ea omnia, quæcunque ad nostram salutem sint necessaria, ut Origines, Augustinus, Chrysostomus, Cyrillus docuerunt, cumulate et plene contineri: eas esse vim et potentiam Dei ad salutem: eas esse fundamenta Prophetarum et Apostolorum, in quibus ædificata sit Ecclesia Dei: eas esse certissimam normam, ad quam ea, si vacillet aut erret, possit exigi, et ad quam omnis doctrina ecclesiastica debeat revocari: contra eas nec legem nec traditionem, nec consuetudinem ullam audiendam esse: ne, si Paulus quidem ipse, aut Angelus de cœlo veniat, et secus doceat.

Recipimus sacramenta Ecclesiæ, hoc est, sacra quædam signa et cæremonias, quibus Christus nos uti voluit, ut illis, mysteria salutis nostræ, nobis ante occulos constitueret, et fidem nostram, quam habemus in ejus sanguine, vehementius confirmaret, et gratiam suam in cordibus nostris obsigna-

Rom. i. 16. Gal. i. 8.

ret. Eaque cum Tertulliano, Origine, Ambrosio, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Basilio, Dionysio, aliisque catholicis Patribus, figuras, signa, symbola, typos, antitypa, formas, sigilla, signacula, similitudines, exemplaria, imagines, recordationes, memorias appellamus. Nec dubitamus etiam cum eisdem dicere, esse illa visibilia quædam verba, signacula justitiæ, symbola gratiæ: diserteque pronunciamus, in Cœna credentibus vere exhiberi corpus et sanguinem Domini, carnem Filii Dei, vivificantem animas nostras, cibum superne venientem, immortalitatis alimoniam, gratiam; veritatem, vitam: eamque communionem esse corporis et sanguinis Christi, cujus participatione vivificamur, vegetamur, et pascimur ad immortalitatem, et per quam conjungimur, unimur, et incorporamur Christo, ut nos in illo maneamus, et ille in in nobis.

Duo autem Sacramenta, quæ eo nomine proprie censenda sint, agnoscimus; Baptismum, et Eucharistiam. Tot enim videmus tradita esse et consecrata à Christo, et à veteribus Patribus, Ambrosio, et Augustino approbata.

Et Baptismum quidem Sacramentum esse remissionis peccatorum, et ejus ablu-

tionis quam habemus in Christi sanguine; et ab eo neminem qui velit profiteri nomen Christi, ne infantes quidem Christianorum hominum, quoniam nascuntur in peccato, et pertinent ad populum Dei, arcendos esse.

Eucharistiam esse Sacramentum, hoc est, symbolum conspicuum corporis et sanguinis Christi, in quo subjicitur quodammodo oculis nostris mors Christi, et ejus resurrectio, et quæcunque gessit in humano corpore: ut de ejus morte et nostra liberatione gratias agamus, et frequentatione Sacramentorum, ejus rei memoriam assidue renovemus; ut vero Christi corpore et sanguine alamur, in spem resurrectionis et vitae aeternae, utque pro certissimo habeamus, id esse animis nostris alendis corpus et sanguinem Christi, quod alendis corporibus est panis et vinum. Ad hoc epulum invitandum esse populum ut omnes inter se communicent, et societatem suam inter se, spemque eam quam habent in Christo Jesu, publice significent, et testificentur. Itaque si quis fuisset, qui spectator tantum esse vellet, et à sacra Communione abstineret, illum veteres Patres, et Romanos Episcopos in Primitiva Ecclesia, antequam nata esset privata Missa, tanquam improbum atque

Ethnicum excommunicasse: neque ullum fuisse eo tempore hominem Christianum, qui caeteris spectantibus, communicaret solus. Ita olim decrevit Calixtus, ut peracta consecratione, omnes communicarent, nisi mallent carere Ecclesiasticis liminibus. Sic enim ait Apostolos statuisse, et sanctam Romanam Ecclesiam tenere. Populo vero ad sacram Communionem accedenti, utramque partem Eucharistiae tradendam esse. Id enim et Christum jussisse, et Apostolos ubique terrarum instituisse et omnes veteres Patres, et chatholicos Episcopos secutos esse: et si quis contra faciat, eum, ut Gelasius ait, committere sacrilegium: et adversarios hodie nostros, qui explosa atque abdicata communione, sine verbo Dei, sine veteri Concilio, sine ullo catholico Patre, sine exemplo Primitivae Ecclesiae, sine etiam ratione, privatas Missas et * et mutilationem Sacramentorum defendant, idque non tantum contra expressum mandatum et jussum Christi, sed etiam contra omnem antiquitatem faciant, improbe facere, et esse sacrilegos.

Panem & Vinum dicimus esse sacra & cœlestia mysteria corporis & sanguinis Christi; & illis Christum ipsum, verum

* *Alii* multitudinem.

panem æternæ vitæ, sic nobis præsentem exhiberi, ut ejus corpus, sanguinemque per fidem vere sumamus: non tamen id ita dicimus, quasi putemus naturam panis & vini prorsus immutari atque abire in nihilum, quemadmodum multi proximis istis seculis somniarunt, neque abhuc potuerunt unquam satis inter se de suo somnio convenire. Neque enim id Christus egit, ut panis triticeus abjiceret naturam suam, ac novam quandam divinitatem indueret; sed ut nos potius immutaret, utque Theophylactus loquitur, transelementaret in corpus suum. Quid enim magis perspicue dici potest, quam quod Ambrosius ait, Panis & Vinum sunt quæ erant, & in aliud commutantur? aut quod Gelasius, Non desinit esse substantia panis, vel natura vini: aut quod Theodoritus, Post sanctificationem mystica symbola naturam suam propriam non abjiciunt: manent enim in priori sua substantia, & figura, & specie: aut quod Augustinus, Quod videtis, panis est & calix, quod etiam oculi renunciant: quod autem fides vestra postulat instruenda, Panis est corpus Christi, calix sanguis: aut quod Origenes, Ille panis qui sanctificatur per verbum Dei, quod quidem ad materiam attinet, in ventrem abit, & in seces-

sum ejicitur: aut quod Christus non tantum post consecrationem calicis, sed etiam post conmmunionem dixit, Non bibam amplius de hac generatione vitis. Certum enim est ex vite progenerari vinum, non sanguinem. Nec tamen cum ista dicimus, extenuamus Cœnam Domini, aut eam frigidam tantum ceremoniam esse docemus, & in ea nihil fieri; quod multi nos docere calumniantur. Christum enim asserimus, vere sese præsentem exhibere in Sacramentis suis: in Baptismo, ut eum induamus: in Cœna, ut eum fide & spiritu comedamus, et de ejus cruce ac sanguine habeamus vitam æternam: idque dicimus non perfunctorie, et frigide, sed re ipsa et vere fieri. Etsi enim Christi corpus dentibus et faucibus non attingimus, eum tamen fide, mente, spiritu, tenemus et premimus. Neque vero vana ea fides est, quæ Christum complectitur, nec frigide percipitur, quod mente, fide, et spiritu percipitur. Ita enim nobis in illis mysteriis, Christus ipse totus, quantus quantus est, offertur et traditur, ut vere sciamus, esse jam nos carnem de ejus carne, et os de ossibus ejus, et Christum in nobis manere, et nos in illo.

Itaque in peragendis mysteriis ante-

Luc. 22. 18.

quam ad sacram Communionem veniatur, recte admonetur populus, ut sursum habeant corda, et animos in cœlum dirigant: ibi enim esse illum, de quo nos oporteat satiari ac vivere. Et Cyrillus in percipiendis mysteriis, excludendas esse ait crassas cogitationes. Et Concilium Nicænum, ut græce citatur á quibusdam, diserte vetat, ne humiliter intenti simus ad propositum panem et vinum. Et ut Chrysostumus recte scribit corpus Christi diciinus esse cadaver, nos oportere esse aquilas, ut intelligamus in altuin subvolanduin esse, si velimus ad Cbristi corpus accedere. Hanc enim aquilarum esse mensam, non graculorum. Et Cyprianus, Hic, inquit, panis, cibus mentis est, non cibus ventris. Et Augustinus, Quomodo, inquit, tenebo absentem? Quomodo in cœlum mittam, manum, ut ibi sedentem teneam? Fidem inquit, mitte, & tenuisti.

Nundinationes vero et auctiones Missarum, et circumgestationes atque adorationes panis, et alias idololatricas et blasphemias ineptias, quas nemo istorum affirmare potest Christum et Apostolos tradidisse, in Ecclesiis nostris non ferimus: et Episcopos Romanos recte reprehendimus, qui sine verbo Dei, sine autoritate Sanc-

torum Patrum, sine exemplo, novo more, non tantum proponunt populo panem Eucharisticum divino cultu adorandum, sed etiam illum in equo gradario, quocunque ipsi iter faciunt, ut olim ignem Persicum, aut Isidis sacra, circumferunt, et Christi sacramenta ad scenam jam, & pompam traduxerunt; ut in ea re, in qua mors Christi inculcanda & celebranda erat, & in qua mysteria redemptionis nostræ sancte ac reverenter erant agitanda, hominum oculi nihil aliud quam insanis spectaculis, & ludicra levitate pascerentur. Quod autem dicunt, et interdum etiam stultis persuadent, sese Missis suis posse distribuere atque applicare hominibus, (sæpe etiam nihil de ea re cogitantibus, nec quid agatur intelligentibus) omnia merita mortis Christi, & ridiculum, & ethnicum, & ineptum est. Fides enim nostra mortem & crucem Christi nobis applicat, non actio sacrificuli; Fides, inquit Augustinus, sacramentorum justificat, non sacramentum. Et Origines, Ille, inquit, est sacerdos, & propitiatio, & hostia, quæ propitiatio ad unumquemque venit per viam fidei. Atque ad hunc modum, sine fide, ne vivis quidem prodesse dicimus sacramenta Christi: mortuis vero multo minus. Nam quod de Purgatorio

isti suo jactare solent, etsi illud scimus non ita novum esse, tamen non aliud quam fatuum & anile commentum est. Augustinus quidem, modo hujusmodi quendam locum esse, ait; modo posse esse, non negat; modo dubitat, modo prorsus pernegat, & in eo homines humana quadam benevolentia putat falli Tamen ab hoc errore uno, tanta crevit seges sacrificulorum, ut eum in omnibus angulis Missæ palam et publice venderentur, templa Dei facta fuerint tabernæ meritoriæ, et miseris mortalibus persuasum fuerit, nihil prorsus esse vendibilius: istis quidem certe nihil erat utilius.

De multitudine otiosarum cæremoniarum, scimus Augustinum graviter suo tempore conquestum esse. Itaque nos magnum earum numerum resecavimus, quod ilis sciremus affligi conscientias hominum, et gravari Ecclesiam Dei.

Retinemus tamen et colimus, non tantum ea quæ scimus tradita fuisse ab Apostolis, sed etiam alia quædam, quæ nobis videbantur sine Ecclesiæ incommodo* ferri posse: quod omnia cuperemus in sacro cœtu, ut Paulus jubet, decenter, atque ordine administrari. Ea vero om-

*Aliū fere posse. 1 Cor. 14, 40

nia, quæ aut valde superstitiosa, aut frigida, aut spurca, aut ridicula, aut cum sacris Literis pugnantia, aut etiam sobriis hominibus indigna esse videbamus, qualia infinita sunt hodie in papatu, prorsus sine ulla exceptione repudiavimus: quod nollemus Dei cultum ejusmodi ineptiis longius contaminari.

Precamur ea lingua, quam nostri, ut par est, omnes intelligant: ut populus, quemadmodum Paulus monet, à communibus votis utilitatem communem capiat: quemadmodum omnes pii Patres, et catholici Episcopi, non tantum in Veteri, verum etiam in Novo Testamento, et precati sunt ipsi, et populum precari docuerunt: ne, ut Augustinus ait, tanquam psittaci et merulæ, videamur sonare quod nescimus.

Mediatorem et precatorem, per quem accedendum sit ad Deum Patrem, non alium habemus quam Jesum Christum, cujus unius nomine, omnia à Patre impetrantur. Turpe autem et plane ethnicum est, quod in istorum Ecclesiis videmus passim fieri, non tantum quod infinitum numerum habere volunt precatorum, idque prorsus sine autoritate verbi Dei, (ut,

1 Cor. 14,

quemadmodum Hieremias ait, Divorum numerus æquet nunc, vel potius superet numerum civitatum, et miseri mortales nesciant, ad quem se potissimum debeant vertere:) quodque, cum tot sint ut numerari non possint, illis tamen singulis suum cuique ab illis munus et officium, quid impetrare, quid dare, quid efficere debeant, descriptum est: sed etiam quod ita, non tantum impie, sed etiam impudenter appellant Virginem matrem, ut se matrem esse meminerit, ut imperet Filio, ut in illum utatur jure suo.

Dicimus Hominem natum esse in peccato, et in peccato vitam agere: neminem posse vere dicere, mundum esse cor suum: justissimum quemq; servum esse inutilem: Legem Dei perfectam esse, et à nobis requirere perfectam et plenam obedientiam: illi à nobis in hac vita satisfieri non posse ullo modo: neque esse mortalium quenquam, qui possit in conspectu Dei propriis viribus justificari: itaque unicum receptum nostrum et perfugium esse ad misericordiam Patris nostri per Jesum Christum, ut certo animis nostris persuadeamus illum esse propitiationem pro peccatis nostris: ejus sanguine omnes labes

Hier. 2. 28. & 11. 13.

nostras deletas esse: illum pacificasse omnia sanguine crucis suæ: illum unica illa hostia, quam semel obtulit in cruce, omnia perfecisse, et ea causa, cum animam ageret, dixisse, Consummatum est: quasi significari vellet, persolutum jam esse pretium pro peccato humani generis.

Hoc sacrificium siqui sunt qui non putant esse satis, eant sane et quærant aliud melius. Nos quidem, et quia illud unicum esse scimus, uno contenti sumus, nec expectamus aliud: et quia semel tantum offerendum erat, non jubemus repeti; et quia plenum et omnibus numeris et partibus perfectum erat, non substituimus continentes hostiarum successiones.

Quamvis autem dicamus, nihil nobis esse præsidii in operibus et factis nostris et omnem salutis nostræ rationem constituamus in solo Christo; non tamen ea causa dicimus, laxe et solute vivendum esse, quasi tingi tantum et credere, satis sit homini Christiano, et nihil ab eo aliud expectetur. Vera fides viva est, nec potest esse otiosa.

Sic ergo docemus populum, Deum vocasse nos, non ad luxum et libidinem

Joan. 19. 30.

sed, ut Paulus ait, ad opera bona, ut in illis ambulemus: Deum eripuisse nos á potestate tenebrarum, ut serviamus Deo viventi ut rescindamus omnes reliquias peccati, ut in timore et tremore operemur salutem nostram, ut appareat Spiritum sanctificationis esse in membris nostris, et Christum ipsum per fidem in cordibus nostris habitare.

Postremo, credimus hanc ipsam carnem nostram, in qua vivimus, quamvis mortua abierit in pulverem, tamen ultimo die redituram esse ad vitam, propter Spiritum Christi qui habitat in nobis. Tum vero, quicquid hic interim patimur ejus causa, Christum abstersurum esse omnem lacrymam ab oculis nostris: & nos propter illum fruituros esse æterna vita, & sempter futuros cum illo in gloria, Amen.

Istæ sunt horribiles illæ hæreses, quarum nomine bona pars orbis terrarum hodie à Pontifice inaudita condemnatur. In Christum potius, in Apostolos, in Sanctos Patres his intendenda fuit. Nam ab illis ista non tantum profecta, sed etiam constituta sunt: nisi isti forte velint dicere quod etiam fortasse dicent) Chris-

Eph. 2. 10.

tum non instituisse sacram Communionem, ut inter fideles distribueretur: aut Apostolos Christi, veteresque Patres dixisse privatas Missas in omnibus angulis templorum, modo denas, modo vicenas, uno die: aut Christum et Apostolos abegisse omnem plebem a Sacramento sanguinis: aut id quod ab ipsis hodie ubique fit (atque ita fit, ut eum condemnent pro hæretico, qui secus faciat) a Gelasio suo non apellari sacrilegium: aut non esse ista verba Ambrosii, Augustini, Gelasii, Thedoriti, Chrysostomi, Originis, panem & vinum in Sacramentis manere eadem quæ fuerant: illud, quod videtur in sacra mensa, esse panem: non desinere esse substantiam panis, & naturam vini: panis substantiam & naturam non mutari: aut illum ipsum panem, quod quidem ad materiam attinet, abire in ventrem, & in secessum ejici: aut Christum, Apostolos, & sanctos Patres, non precatos esse ea lingua, quae a populo intelligeretur: aut Christum unica illa hostia quam semel obtulit, non omnia perfecisse: aut illud sacrificium fuisse imperfectum, ut nunc nobis opus sit alio. Hæc illis omnia dicenda sunt, nisi forte malint hoc dicere, omne jus & fas esse conclusum in scri-

ni pectoris pontificii: quodque olim quidam ex ejus affeclis & parasitis non dubitavit dicere, illum posse dispensare contra Apostolum, contra Concilium, contra Canones Apostolorum: & istis exemplis atque institutis et legibus Christi non teneri.

Ista nos didicimus a Christo, ab Apostolis, et sanctis Patribus, et eadem bona fide docemus populum Dei: atque ea causa hodie ab antistite, scilicet, religionis, appellamur hæretici.

O Deum immortalem! Ergo Christus ipse, & Apostoli, & tot Patres una omnes erraverunt? Ergo Origines, Ambrosius, Augstinus, Chrysostomus, Gelasius, Theodoritus erant desertores fidei Catholicæ? Ergo tot veterum Episcoporum & doctorum virorum tanta consensio nihil aliud erat quam conspiratio hæreticorum? Aut quod tum laudabatur in illis, id nunc damnatum in nobis? Quodque in illis erat catholicum, id nunc, mutatis tantum hominum voluntatibus, repente factum est schismaticum? Aut quod olim erat verum, nunc statim, quia istis non placet, erit falsum? Proferant ergo aliud Evangelium: aut causas ostendant, cur ista quæ tam diu in Ecclesia Dei publice observata, & approbata

fuerint, nunc demum oportuerint revocari. Nos quidem illud verbum quod à Christo patefactum, & ab Apostolis propagatum est, scimus & ad salutem nostram, & ad omnem veritatem propugnandam, & ad omnem hæresin convincendam esse satis. Ex illo nos solo omne genus veterum hæreticorum, quos isti nos aiunt ab inferis revocasse, condemnamus: & Arianos, Eutychianos, Marcionitas, Ebionæos, Valentinianos, Carpocratianos, Tatianos, Novatianos, eosque uno verbo omnes, qui vel de Deo Patre, vel de Christo, vel de Sancto Spiritu, vel de ulla alia parte religionis Christianæ impie senserunt, quia ab Evangelio Christi coarguuntur, impios & perditos pronuntiamus, & usque ad inferorum portas detestamur: nec id solum, sed etiam, si forte erumpant uspiam, & sese prodant, eos legitimis & civilibus suppliciis severe & serio coercemus.

SECTION IV.

Quæ objiciuntur in veræ religionis præcones, refelluntur. Videtur quidem non per illos stetisse, quo minus christiani inter se amice conjurarent, dissentiones enim constat maximas inter ipsos qui hæc opprobria dixerant, et inter omnes omnis sæculi de rebus non ita magnis extitisse.

FATEMUR quidem novas quasdam, & antea non auditas Sectas, Anabaptistas, Libertinos, Mennonios, Zuenkfeldianos, statim ad exortum Evangelii extitisse. Verum agimus Deo nostro gratias, satis jam orbis terrarum videt, nos nec peperisse, nec docuisse, nec aluisse ista monstra. Lege sodes, quisquis es, libros nostros: prostant ubique venales. Quid unquam scriptum est à quoquam nostrorum hominum, quod posset aperte istorum favere insaniæ? Immo nulla hodie regio ita libera est ab istis pestibus, atque illæ sunt, in quibus libere & publice docetur Evangelium. Quod si rem ipsam attente & recte putare velint, magnum hoc argumentum est, esse hanc Evangelii veritatem, quam nos docemus. Nam nec lolium facile sine frumento nasci solet, nec palea sine grano. Statim ab Aposto-

lorum ipsorum temporibus, cum primum propagaretur Evangelium, quis nescit quot hæreses una exortæ fuerint? Quis unquam antea audierat Simonem, Menandrum, Saturninum, Basilidem, Carpocratem, Cerinthum, Ebionem, Valentinum, Secundum, Marcosium, Colorbasium, Heracleonem, Lucianum, Severum? Et quid istos commemoramus? Epiphanius numerat octoginta, Augustinus, plures etiam distinctas hæreses, quæ una creverint cum Evangelio. Quid ergo? An Evangelium, quod una cum illo hæreses nascerentur, non erat Evangelium? aut Christus ea causa non erat Christus?

Neque tamen apud nos, uti diximus, pullulat illa seges, qui publice & libere docemus Evangelium. Apud adversarios nostros, in cæcitate ac tenebris istæ pestes exordiuntur, & incrementa ac vires capiunt, ubi veritas tyrannide sævitiaque opprimitur, nec nisi in angulis, & occultis* congressionibus audiri potest. Faciant sane periculum: dent cursum liberum Evangelio, luceat veritas Jesu Christi, & radios in omnes partes porrigat: statim videbunt, ut nocturnam caliginem ad adspectum solis, ita istas umbras ad lucem

* Al. congressibus

Evangelii protinu evanuisse. Nam nos quidem omnes illas hæreses, quas isti nos alere & fovere calumniantur, illis interim sedentibus atque aliud agentibus, quotidie repellimus & propulsamus.

Quod autem dicunt nos in varias Sectas abiisse, & velle alios Lutheranos, alios Zuinglianos appellari, neque adhuc potuisse satis inter nos ipsos de summa doctrinæ convenire: quid illi dixissent, si primis illis temporibus, Apostolorum, & Sanctorum Patrum extitissent? cum alius diceret, Ego sum Cephæ; alius, Ego sum Appolo: cum Paulus Petrum reprehenderet: cum simultatis causa Barnabas a Paulo discederet: cum, ut autor est Origines, Christiani in tot jam factiones distracti essent, ut nomen tantum Christianorum commune, ne aliud autem præterea nihil, Christianorum simile retinerent: utque Socrates ait, dissensionum & sectarum causa in theatris a populo publice riderentur: cumque, ut ait Imperator Constantinus, tot essent dissentiones et rixæ in Ecclesia, ut ea calamitas videri possit omnem aliam superiorem calamitatem superasse: cum Theophilus, Epiphanius, Chrysostomus, Augustinus, Ruffinus Hieronymus, omnes Christiani, omnes Pa-

tres, omnes Catholici, acerbissimis, atque etiam implacabilibus inter se contentionibus conflictarentur: cum, ut Nazianzenus ait, ejusdem corporis membra inter se consumerentur: cum Oriens ab Occidente de fermentato, et de Paschate, non ita magnis de rebus, scinderetur: cum in omnibus Conciliis nova subinde symbola, et nova decreta cuderentur? Quid isti tum dixissent? Ad quos se potissimum applicuissent? Quos fugissent? Cui Evangelio credidissent? Quos pro catholicis habuissent? Nunc duo tantum nomina, Lutherus et Zuinglius, quas istis tragœdias excitant? Ut quoniam illi duo de re aliqua nondum consentiunt, idcirco utrunque errasse, neutrum habuisse Evangelium, neutrum vere ac recte docuisse arbitremur?

Verum, o Deus bone, quinam isti tandem sunt, qui dissentiones in nobis apprehendunt? An vero omnes isti inter se consentiunt? An singuli satis habent constitutum quid sequantur? An inter illos nullæ unquam dissensiones, nullæ lites extiterunt? Cur ergo Scotistæ et Thomistæ de merito congrui et condigni: de peccato originis in beata Virgine, de Voto solenni et simplici, non melius inter se con-

veniunt? Cur Canonistæ auricularem confessionem de jure humano, et positivo esse aiunt, Scholastici contra, de jure divino? Cur Albertus Pighius à Cajetano, Thomas a Lombardo, Scotus a Thoma, Ochamus a Scoto, Alliensis ab Ochamo, Nominales a Realibus dissentiunt? Utque taceam tot dissensiones Fraterculorum, et Monachorum (quod alii in piscibus, alii in oleribus, alii in calceis, alii in crepidis, alii in linea veste, alii in lanea sanctitatem constituunt: alii albati, alii pullati, alii latius, alii angustius rasi: alii soleati, alii nudipedes: alii cincti, alii discincti ambulant:) meminisse debent esse aliquos ex suis qui dicant, Christi corpus adesse in Cœna naturaliter: contra ex iisdem illis suis esse alios qui negent: esse alios qui dicant, corpus Christi in sacra Communione dentibus nostris lacerari & atteri: rursus esse alios, qui negent: esse alios qui scribant, corpus Christi in Eucharistia esse quantum, esse alios contra qui negent: esse alios qui Christum divina quadam potentia: alios qui benedicendo: alios qui quinque conceptis verbis, alios qui eadem illa quinque verba repetendo, dicant consecrasse: esse alios qui in illis quinque verbis, [Hoc] pronomine demonstrativo,

putent panem triticeum: alios qui malint vagum quoddam individuum indicari: Esse alios qui dicant canes & mures posse vere & reipsa comedere corpus Christi: esse alios qui id constanter pernegent: esse alios qui dicant, accidentia ipsa panis vinique nutrire posse: esse alios, qui dicant, redire substantiam. Quid plura? Prolixum & permolestum esset omnia numerare. Ita universa forma horum religionis & doctrinæ, adhuc apud illos ipsos á quibus nata & profecta est, prorsus incerta, & controversa est. Vix enim unquam inter se conveniunt, nisi forte, ut olim Pharisæi & Sadducæi, aut Herodes & Pilatus, contra Christum.

Eant ergo sane, & pacem potius inter suos domi sanciant. Unitas quidem & consensio maxime convenit Religioni. Non tamen est ea certa & propria nota Ecclesiæ Dei. Summa enim erat consensio inter eos qui adorabant aureum vitulum, & inter eos qui conjunctis vocibus in Servatorem nostrum Jesum Christum clamabant, Crucifige. Neque quia Corinthii dissensionibus inter se laborabant, aut quia Paulus à Petro, aut Barnabas à Paulo, aut Christiani statim sub ipsis initiis Evangelii aliqua de re a se

mutuo dissidebant, idcirco nulla erat inter eos Ecclesia Dei? Illi quidem, quos isti contumeliæ causa appellant Zuinglianos, & Lutheranos, (re autem vera sunt utrique Christiani, & inter sese amici, ac fratres:) non de principiis aut fundamentis Religionis nostræ, non de Deo, non de Christo, non de Sancto Spiritu, non de ratione Justificationis, non de æterna Vita: tantum de una, nec ea ita gravi aut magna quæstione, inter se dissentiunt. Nec desperamus, vel potius non dubitamus, brevi fore concordiam: et siqui sunt, qui aliter sentiant quam par est, positis aliquando affectionibus et nominibus, Deum id illis esse patefacturum, ut re melius animadversa atque explorata, quod olim in Calcedonensi Concilio factum est, omnes dissensionum causæ et fibræ, ab ipsis radicibus extirpentur, et μνησια sepeliantur sempiterna. Amen.

SECTIO. V.

Ecclesiæ Romanæ propugnatores, cum doctrinam eorum, qui a se discesserint, non posse recte accusari videant, in mores invehuntur. Quum autem in vita paucas maculas, quas humana parum cavit natura, scrutati sunt has in opprobrium et vitium turpissime verterunt. Evangelii quidem et religionis restitutæ præcones minime se naturæ infirmitati obnoxios esse negaverunt. Hoc etiam omni tempore probatum esse admittunt, homines humanos affectus indutos esse, etsi Christiani appellentur. Sed isti, quibus cordi est calumnia aut opprobrium, nequitia aliena perspecta in suis sceleribus conniverunt, oculis enim in Angliam conversis quid Romæ actum sit, obliti sunt. Anglia tamen, si cum istis moribus conferatur, facile illas calumnias refellet. Quibuscunque item in locis evangelium prædicatur, regum aut magistratuum autoritas tutior est, et respublicae magis in tranquillo statu quiescunt.

GRAVISSIMUM vero est, quod nos dicunt esse homines impios, omnem Religionis curam abjecisse: quanquam non debet id multum nos movere, quod illi ipsi, á quibus objicitur, sciunt contumeliosum et falsum esse. Nam Justinus Martyr autor est, cum primum Evangelium cœptum esset publicari, et Christi nomen patefieri, Christianos omnes dictos fuisse ἄθεος. Cumque Polycarpus staret

pro judicio, populus his vocibus incitavit Proconsulem ad cædem et internecionem eorum omnium, qui Evangelium profiterentur. αιρε τους αθεους, hoc est, Tolle de medio istos homines impios, qui Deum non habent. Non quod Christiani Deum revera non haberent, sed quod saxa, et stipites, quæ tum pro Diis colebantur, non adorarent Verum orbis terrarum satis jam videt, quid nos nostrique ab istis, Religionis, et unius Dei nostri causa perpessi simus. In carceres, in aquas, in ignes nos abjecerunt, et in nostro sanguine volutati sunt; non quod aut adulteri essemus, aut latrones, aut homicidæ: sed tantum quod agnosceremus Evangelium Jesu Christi, et speraremus in Deum vivum, quodque nimium (o Deus bone!) juste, vereque quereremur, traditionum inanissimarum causa violari ab istis legem Dei: & adversarios nostros, qui scientes et prudentes Dei jussa ita obstinate contemnerent, esse hostes Evangelii, et inimicos crucis Christi.

Verum isti, * cum viderent doctrinam nostram non posse recte accusari, maluerunt in mores nostros invehere: nos omnia recte facta damnare: ad licentiam

* Alii quum.

& libidinem fores aperire: & populum ab omnio studio virtutis abducere. Et certe ea est, semperque fuit hominum omnium, etiam piorum & Christianorum vita, ut semper etiam in optimis et castissimis moribus tamen aliquid posses desiderare: eaque propensio omnium ad malum, eaque omnium proclivitas ad suspicandum, ut quæ nec facta, nec cogitata unquam fuerint, audiri tamen, et credi possint. Utque in candidissima veste facile exigua notatur labes; ita in vita candidissima, facile levissima nota turpitudinis deprehenditur. Neque nos, aut * eos omnes qui amplexi sunt hodie doctrinam Evangelii, angelos esse arbitramur, et prorsus sine maculla ulla rugaque vivere: aut istos vel ita cæcos, ut si quid in nobis notari queat, non possint id vel per tenuissimam rimam animadvertere; vel ita candidos, ut quidquam velint in meliorem partem interpretari: vel ita ingenuos, ut oculos suos velint in se reflectere, et mores nostros de suis moribus æstimare. Quod si rem ipsam ab initiis velimus repetere, scimus temporibus ipsis Apostolorum fuisse homines Christianos, propter quos nomen Domini blasphemaretur, et male audiret inter Gentes.

* Alit omnes.

Queritur apud Sozomenum Imperator Constantius, multos postquam ad Christianam Religionem accessissent, evasisse deteriores. Et Cyprianus lugubri oratione describit corruptelam sui temporis. Disciplinam, inquit, quam Apostoli tradiderant, otium jam et pax longa corruperat. Studebant augendo patrimonio singuli, et obliti quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant. Non in Sacerdotibus Religio devota, non in Ministris fides integra, non in operibus misericordia, non in moribus disciplina. Corrupta barba in viris, in fœminis forma fucata. Et ante illum Tertullianus, O miseros, inquit, nos qui Christiani dicimur hoc tempore! Gentes agimus sub nomine Christi. Postremo, ne omnes commemoremus, Gregorius Nazianzenus de miserabili statu suorum temporum ita loquitur: Vitiorum, inquit, nostrûm causa, odio jam laboramus inter Gentes. Spectaculum etiam jam facti sumus, non solum angelis & hominibus, sed etiam omnibus impiis. Hoc loco erat Ecclesia Dei, cum primum lucere cœpisset Evangelium, cum nondum rabies tyrannorum refrixisset, aut gladius á Christiano-

rum hominum cervicibus ablatus esset. Scilicet, non est novum, homines esse homines, etiamsi appellentur Christiani.

Sed isti cum ita odiose nos accusant, nihilne interim de se cogitant? An illi, quibus tam procul spectare, & quid in Germania, quidque in Anglia agitatur videre otium est, aut obliti sunt, aut videre non possunt quid agatur Romæ? An nos ab illis accusamur, de quorum vita nemo potest satis honeste & verecunde commemorare?

Nos quidem non sumimus id nobis hoc tempore, ut ea quæ una cum ipsis sepulta esse oportebat, in lucem & in conspectum proferamus. Non est id Religionis, non est verecundiæ, non est pudoris nostri. Ille tamen qui se Christi Vicarium & Ecclesiæ Caput dici jubet, qui audit ista Romæ fieri, qui videt, qui patitur, nihil enim aliud addimus, qualia ea sint, facile potest cum animo suo cogitare. Redeat enim illi sane in memoriam: cogitet Canonistas illos suos esse, qui populum docuerunt, simplicem fornicationem non esse peccatum: quasi illam doctrinam ex Mitione Comico didicissent: Non est peccatum, mihi crede, adolescentulum scortari. Cogitet, suos illos esse, qui decreverunt, Sacerdotem fornicationis causa non esse summovendum. Meminerit

Cardinalem Campegium, Albertum Pighium, aliosque complures suos docuisse, Sacerdotem illum multo sanctius & castius vivere, qui alit concubinam, quam qui uxorem habeat in matrimonio. Nondum ille, spero, oblitus est, multa esse Romæ publicarum meretricum millia, & se ex illis in singulos annos, vectigalis nomine, colligere ad triginta millia ducatorum. Oblivisci non potest, se Romæ lenocinium publice exercere, & de fœdissima mercede fœde ac nequiter delitiari. An omnia tum Romæ satis aut salva aut sancta erant, cum Joanna fœmina integræ ætatis magis quam vitæ, esset Papa, & * se gereret pro capite Ecclesiæ: & cum se biennium totum in illa sancta sede aliorum libidini exposuisset, postremo in lustranda civitate, inspectantibus Cardinalibus & Episcopis, palam pareret in publico?

Sed quid opus erat concubinas & lenones commemorare? vulgare enim jam illud Romæ & publicum, & non inutile peccatum est. Meretrices enim ibi jam sedent, non ut olim extra civitatem, obnupto & obvoluto capite, sed in Palatiis habitant, per forum vagantur aperta fronte, quasi id non tantum liceat, sed etiam laudi esse debeat.

* Alit. sese. Gen. 38, 14, 15.

Quid plnra? Illorum jam libidines terrarum orbi sunt satis notæ. D. Bernardus, de Pontificis familia, ipsoque adeo Pontifice, libere & vere scribit: Aula, inquit, tua, bonos recipit, non facit. Mali † ibi proficiunt, boni deficiunt. Et quicunque ille fuit, qui scripsit Opusculum Tripartitum, quod adjunctum est ad Concilium Lateranense; Tantus, inquit, hodie est luxus, non tantum in Clericis & Sacerdotibus, sed etiam in Prælatis & Episcopis, ut horribile sit auditu.

Atqui ista non tantum usitata sunt, & ea causa consuetudinis & temporis gratia approbata, (ut cætera sunt istorum fere omnia) sed etiam antiqua jam & putida. Quis enim non audivit quid Petrus Aloisius, Pauli tertii filius, designarit in Cosmum Cherium Episcopum Fanensem? quid Johannes Casa Archiepiscopus Beneventanus, Legatus Pontificis apud Venetos, scripserit de horrendo scelere; & quod ne fando quidem audiri debeat, id verbis spurcissimis, & scelerata eloquentia commendarit? Quis non audivit Alphonsum Diazium Hispanum, cum ea gratia Roma missus fuisset in Germaniam, innocentissimum & sanctissimum virum Johannem Diazium fratrem suum, tantum quod amplexus esset Evan-

† Alit. tibi.

gelium Jesu Christi, & Romam redire nollet, nefarie atque impie interfecisse? Sed ista, inquient, in Repub. Optime constituta, etiam invitis Magistratibus, possunt interdum accidere: & bonis legibus vindicantur.

Esto sane. Sed quibus bonis legibus animadversum est in istas pestes? Petrus Aloisius cum ea flagitia, quæ diximus, designasset, semper fuit in sinu atque in deliciis apud patrem suum Paulum tertium. Diazius, interfecto fratre suo, Pontificis ope ereptus est, ne in eum animadverteretur bonis legibus. Joannes Casa Archiepiscopus Beneventanus adhuc vivit: immo etiam Romæ, & in Sanctissimi oculis & conspectu vivit. Occiderunt fratrum nostrorum infinitos numeros, tantum quod vere ac pure crederent in Jesum Christum. At ex illo tanto numero meretricum, scortatorum, adulterorum, quem unquam, non dico, occiderunt, sed aut excommunicaverunt, aut omnino attigerunt? An vero, libidines, adulteria, lenocinia, scortationes, parricidia, incestus, alia nequiora Romae peccata non sunt? Aut si sunt in urbe Roma, in arce sanctitatis, à Vicario Christi, à successore Petri, á sanctissimo patre ita facile & ‡ leviter, quasi peccata non sint, ferri possunt?

‡ Alit. leniter.

O Sancti Scribæ & Pharisæi, quibus ista sanctitas nota non fuit! O sanctitatem et fidem catholicam! Non ista Petrus Romæ docuit: Paulus non ita Romæ vixit. Non illi lenocinium publice exercuerunt: non illi vectigal et censum à meretricibus exegerunt: non illi adulteros et parricidas palam et impune tolerarunt: non eos in sinum non in Christianorum hominum cœtum receperunt. Non debebant isti tantopere exaggerare vitam nostram. Consultius multo fuit, ut prius vel approbarent hominibus, vel certe occultius aliquanto tegerent vitam suam.

Nam nos quidem utimur priscis et avitis legibus, et quantum his moribus et temporibus, in tanta corruptela rerum omnium potest fieri, disciplinam Ecclesiasticam diligenter et serio administramus. Prostibula quidem meretricum, et concubinarum, aut scortatorum greges non habemus: nec adulteria matrimoniis anteponimus: nec lenocinium exercemus: nec de fornicibus stipendia colligimus: nec incesta, & flagitiosas libidines, nec Aloisios, nec Casas, nec Diazios parricidas impune ferimus. Nam si ista nobis placuissent, nihil opus erat, ut ab istorum societate, ubi ea vigent & habentur in pretio, discederemus, & ea causa in odia

hominum, & in certissima pericula incurreremus. Habuit Paulus quartus ante non ita multos menses Romæ in carcere aliquot fratres Augustinianos, & complures Episcopos, & magnum numerum aliorum piorum hominum, religionis causa. Habuit tormenta: exercuit in illos quæstiones: nihil reliquit intentatum. Ad extremum ex illis omnibus, quot potuit mœchos, quot scortatores, quot adulteros, quot incestos invenire? Sit Deo nostro gratia: etsi illi non sumus, quos esse oportebat, quosque profitemur: tamen, quicunque sumus, si cum istis conferamur, vel vita nostra atque innocentia, facile has calumnias refutabit. Nos enim non tantum libris & concionibus, sed etiam exemplis & moribus populum ad omne genus virtutis, & recte factorum cohortamur. Evangelium docemus non esse ostentationem scientiæ, sed legem vitæ: utque Tertullianus ait, Christianum hominem non loqui magnifice oportere, sed magnifice vivere; nec auditores, sed factores legis justificari apud Deum. Ad hæc omnia hoc etiam solent addere, idque omni conviciorum genere amplificare, nos esse homines turbulentos, Regibus sceptra de manibus eripere, populum armare, tribunalia evertere, leges rescindere, possessiones dissipare, regna ad popularem

státum revocare, sursum deorsum omnia confundere: breviter in Repub. nihil integrum esse velle. O quoties his verbis inflammaverunt animos Principum, ut illi in herba extinguerent lucem Evangelii, priusque illud odisse inciperent, quam nosse possent: utque Magistratus, quoties aliquem videret nostrum, toties se putaret hostem videre suum!

Molestum quidem nobis esset ita odiose accusari gravissimo crimine Majestatis, nisi sciremus Christum ipsum aliquando, & Apostolos, & infinitos alios homines pios & Christianos, vocatos fuisse in invidiam, eodem fere crimine. Nam Christus quidem quamvis docuisset dandum Cæsari quod esset Cæsaris: tamen accusatus est seditionis, quod res novas moliri, & regnum appetere diceretur: itaque occlamatum est pro tribunalibus publice adversus eum: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Et Apostoli, quamvis semper & constanter docuissent obtemperandum esse Magistratibus, omnem animam superioribus Potestatibus esse subditam; idque non tantum propter iram & vindictam, sed etiam propter conscientiam: tamen dicti sunt commovere populum, & multitudinem ad rebellionem inci-

Joan. 19. 12

tare. *Amanus hoc maxime pacto, genus & nomen Judæorum adduxit in odium apud Regem Assuerum, quod illos diceret esse populum rebellem & contumacem, & Principum edicta & jussa contemnere. Impius Rex Achabus, Eliæ Prophetæ Dei, Tu, inquit, conturbas Israel. Amasias sacerdos Bethel, apud Regem Hieroboam accusat Amos Prophetam conspirationis: Ecce, inquit, Amos conjurationem fecit contra te, in medio domus Israel. Breviter, Tertullianus ait, adversus omnes Christianos hanc suo tempore accusationem fuisse publicam: esse illos proditores, esse perduelles, esse hostes humani generis.

Quare si nunc quoque veritas male audiat, & eadem cum sit, iisdem nunc contumeliis afficiatur, quibus affecta est olim; etsi id molestum & ingratum est, novum tamen aut insolens videri non potest.

Facile istis fuit ante annos quadraginta, ista maledicta, & alia graviora in nos confingere, cum in mediis illis tenebris exoriri primum cœpisset, & lucere radius aliquis ignotæ tum & inauditæ veritatis; cum Martinus Lutherus, & Huldericus Zuinglius, præstantissimi viri, & ad illustrandum orbem terrarum à Deo dati, primum acces-

* Alit. Hamanus. Hest. 3. 8. 1 Reg. 18. 18. Amos 7 10.

sissent ad Evangelium: cum & res adhuc nova esset, & eventus incertus, & animi hominum suspensi atque attoniti, & aures apertæ ad calumnias, & nullum in nos tam grave flagitium fingi posset, quod non propter rei ipsius novitatem atque insolentiam, facile à populo crederetur. Ita enim veteres hostes Evangelii, Symmachus, Celsus, Julianus, Porphyrius, olim aggressi sunt accusare omnes Christianos seditionis, & Majestatis, antequam aut Princeps, aut populus, quinam illi Christiani essent, aut quid crederent, aut quid vellent, scire possent. Nunc vero postquam etiam hostes nostri vident, & negare non possunt, nos semper omnibus dictis nostris, scriptisque diligenter admonuisse populum officii sui, ut Principibus suis & Magistratibus, quamvis impiis, obtemperarent, idque & usus ipse, et experientia satis docet, et omnium hominum, quicunque atque ubicunque sunt, oculi vident et contestantur: putidum erat ista objicere, et, cum nova et recentia crimina nulla essent, obsoletis tantum mendaciis nobis invidiam facere voluisse.

Agimus enim Deo nostro, cujus hæc solius causa est, gratias in omnibus regnis, ditionibus, Rebuspub. quæ ad Evangelium accesserunt, nullum unquam ad-

modi exemplum extitisse. Nullum enim nos regnum evertimus: Nullius ditionem aut jura minuimus: Rempub. nullam turbavimus. Manent adhuc suo loco, et avita dignitate Reges Angliæ nostræ, Daniæ, Suetiæ, Duces Saxoniæ, Comites Palatini, Marchiones Brandeburgici, Lantgravii Hessiæ, Respub. Helvetiorum, et Rhætorum, et liberæ Civitates, Argentina, Basilea, Francofordia, Ulma, Augusta, Norimberga, omnes eodem jure, eodemque statu quo fuerunt antea, vel potius, quia propter Evangelium populum habent obsequentiorem, multo meliore. Eant sane in illa loca, ubi nunc Dei beneficio auditur Evangelium, Ubi plus majestatis? Ubi minus fastus et tyrannidis? Ubi Princeps magis colitur? Ubi populus minus tumultuatur; Ubi unquam fuit publica res, ubi Ecclesia tranquillior?

At rustici, inquies, á principio hujus doctrinæ passim cœperunt furere, et tumultuari per Germaniam. Esto At in illos promulgator hujus doctrinæ Martinus Lutherus vehementissime atque acerrime multa scripsit, eosque ad pacem et ad obedientiam revocavit.

Quod autem objici solet interdum ab hominibus imperitis rerum, de mutato sta-

tu, Helvetiorum, et interfecto Duce Austriæ Leopoldo, et patria in libertatem vindicata, factum est id (uti ex omnibus historiis satis constat) ante annos ducentos sexaginta, sub Bonifacio octavo, cum maxime vigeret potestas Pontificum, ducentos circiter annos antequam Huldericus Zuinglius, aut docere inciperet Evangelium, aut omnino natus esset. Ex eo vero tempore semper illi omnia pacata et tranquilla habuerunt, non tantum ab hoste externo, sed etiam à tumultu intestino.

Quod si peccatum fuit patriam suam ab externa dominatione, præsertim cum insolenter & tyrannice opprimerentur, liberare: tamen vel nos alienis, vel illos avitis criminibus onerare, & iniquum, & absurdum est.

Sed ô Deum immortalem! an Romanus Episcopus accusabit nos perduellionis? An ille docebit populum obtemperare, atque obsequi Magistratibus? Aut omnino rationem Majestatis habet ullam? Cur ergo nunc ille, (quod nullus veterum Episcoporum Romanorum unquam fecit) quasi omnes Reges & Principes, quicunque atque ubicunque sint, velit esse servos suos, patitur se á suis parasitis, Dominium dominantium appellari? Cur ille se jactat esse

Regem regum, & habere jus * regium in subditos?

Cur omnes Imperatores & Monarchas jurejurando adigit in verba sua? Cur Majestatem Imperatoriam septuagies septies se inferiorem esse gloriatur: idque ea maxime causa, quod Deus duo lumina, in cœlo fecerit: quodque cœlum & terra non in duobus principiis, sed in uno principio creata fuerint? Cur ille, ejusque sectatores, Anabaptistarum & Libertinorum more, quo licentius & securius grassarentur, jugum excusserunt, & se ab omni civili potestate exemerunt?

Cur ille Legatos suos, hoc est, callidissimos exploratores, habet tanquam in insidiis, in aulis, in conciliis, in cubiculis Regum omnium? Cur ille, ubi visum est, Principes Christianos inter se committit, & pro sua libidine turbat seditionibus orbem terrarum? Cur proscribit, & pro Ethnico et Pagano haberi vult, si quis Princeps Christianus ab imperio suo discesserit: et indulgentias ita liberaliter pollicetur, si quis quacunque ratione interficiat hostem suum? An ille conservat imperia et regna, aut omnino consultum cupit otio publico? Ignoscere nobis debes, pie lector, si ista vi-

* Alit. Regum.

et infelici Duci, vix una civitas quo se reciperet, relinqueretur.

Tædet exemplorum, et molestum esset omnia Romanorum Pontificum egregie facta commemorare. Quarum, obsecro, partium erant illi, qui Henricum septimum Imperatorem veneno sustulerunt in Eucharistia? qui Victorem Papam in sacro calice? qui Joannem nostrum Regem Angliæ in mensario poculo? Quicunque illi tandem, et quaruncumque partium fuerint, Lutherani certe, aut Zwingliani non fuerunt. Quis hodie summos Reges et Monarchas admittit ad oscula beatorum pedum? Quis Imperatorem jubet sibi obstare ad frænum: et Gallorum Regem ad ferrum illud pensile quo in equum ascenditur? Quis Franciscum Dandalum, Ducem Venetiarum, Regem Cretæ ac Cypri, catenis vinctum abjecit sub mensam suam, ut ossa liguriret inter canes; Quis Imperatori Henrico sexto, Romæ diadema non manu, sed pede imposuit: et eodem pede rursus dejecit, atque etiam addidit, habere se potestatem et creandi Imperatores, et summovendi? Quis Henricum filium armavit in imperatorem Henricum quartum patrem suum: effecitque ut pater á filio suo caperetur, et detonsus atque ignominiose habitus, conjiceretur in

demur acrius et vehementius agere, quam deceat homines Theologos. Tanta enim est rei indignitas, tantaque in Pontifice, tamque impotens libido dominandi, ut aliis verbis aut tranquillius proponi non possit. Ille enim in publico concilio ausus est dicere, ome jus regum omnium a se pendere. Ille ambitionis, et regnandi causa distraxit Romanum Imperium, et commovit, ac laceravit orbem Christianum. Ille Romanos atque Italos, seque adeo ipsum jurejurando, quo Imperatori Græco obstringebatur, perfide liberavit: et subditos ad defectionem solicitavit: et Carolum Magnum Martellum è Gallia in Italiam evocavit: et eum novo more Imperatorem fecit. Ille Gallorum Regem Chilpericum, non malum Principem, tantum quod ipsi non placeret de regno dejecit, et in ejus locum Pipinum surrogavit. Ille ejecto (si id efficere potuisset) Philippo Pulchro Rege, decrevit atque adjudicavit regnum Galliæ Alberto Regi Romanorum. Ille florentissimæ civitatis, et Reipublicæ Florentiæ patriæ suæ, opes fregit, eamque é libero et tranquillo statu, unius libidini in manum tradidit. Illa cohortatione sua effecit, ut tota Sabaudia hinc ab Imperatore Carolo quinto, inde à Gallorum Rege Francisco, misere dicerperetur,

monasterium, et inedia, ac mœrore contabesceret. Quis cervices Imperatoris Friderici subjecit fœdum in modum pedibus suis: et quasi id non esset satis, addidit etiam insuper ex Psalmis Davidis, Super aspidem et Basiliscum ambulabis, conculcabis leonem et draconem: quale exemplum spretæ et contemptæ Majestatis, nunquam antea ulla memoria auditum fuerat: nisi forte vel in Tamberlaine Scytha, homine fero et barbaro, vel in Sapore Rege Persarum?

Omnes isti fuerunt Papæ: omnes Successores Petri: omnes Sanctissimi, quorum singulas voces, singula nobis oporteat esse Evangelia.

Si nos rei sumus Majestatis, qui Principes nostros colimus, qui illis omnia, quantum quidem per Verbum Dei fas est, deferimus, qui pro illis precamur; quid ergo isti sunt, qui non tantum hæc fecerunt omnia, quæ diximus, sed etiam ea quasi optime facta comprobarunt? An vero illi aut ad hunc modum docent populum revereri Magistratum; aut satis verecunde possunt nos, tanquam homines seditiosos, et perturbatores pacis publicæ, et Majestatis contemptores accusare? Nam nos quidem nec jugum excutimus, nec regna movemus, nec Reges aut facimus aut dejicimus, nec im-

peria transferimus, nec Regibus nostris venena propinamus, nec illis pedes osculandos porrigimus, nec pedibus nostris illorum cervicibus insultamus. Hæc potius est Professio, hæc est Doctrina nostra; omnem animam, quæcunque tandem ea sit, sive sit Monachus, sive Evangelista, sive Propheta, sive Apostolus, oportere Regibus et Magistratibus esse subditam; et Pontificem adeo ipsum (nisi Evangelistis, nisi Prophetis, nisi Apostolis major videri velit) quod veteres Episcopi Romani melioribus temporibus semper fecerunt, oportere Imperatorem dominum suum et agnoscere, et appellare. Nos pulice docemus, ita obtemperandum esse Principibus, tanquam hominibus à Deo missis: quique illis resistit, illum Dei ordinationi resistere. Hæc sunt instituta nostra: hæc in libris, hæc in concionibus nostris, hæc in moribus, et modestia populi nostri elucescunt.

SECTIO. VI.

Religionis restitutæ doctrina unitatis ecclesiæ violatæ accusatur. Ita sit, at tamen non a societate Christi ipsius, sed illorum, qui fidem veram et errores permiscuerant, discessum est. De sævitia quidem episcoporum Romanorum, et fastu Persico illi ipsi, qui Romæ egerunt vitam, et nunquam a Catholica fide discesserunt, sæpe multumque conquesti sunt. Ea sola vera est ecclesia, quæ sacris scripturis nititur. Suspecta autem merito videri debet ea causa, quæ examen et lucem fugitat.

Illud vero, quod nos dicunt discessisse ab unitate Ecclesiæ catholicæ, non tantum est odiosum, sed etiam, etsi verum non est, tamen speciem aliquam et similitudinem habet veri. Apud populum vero et imperitam multitudinem, non tantum vera et certa fidem faciunt, sed etiam si quæ sunt, quæ videri possint verisimilia. Itaque videmus vafros homines, et callidos, quibus vera non suppeterent, semper verisimilibus pugnavisse; ut, qui rem ipsam penitus intueri non possent, specie saltem aliqua et probabilitate caperentur. Olim quod veteres Christiani, Patres nostri, cum preces Deo adhiberent, ad orientem Solem converterentur, erant qui dicerent, eos Solem venerari, & habere pro Deo. Cumque illi dicerent,

se, quod ad æternam & immortalem vitam attinet, non aliunde vivere, quam de carne & sanguine ejus Agni, qui non haberet labem, hoc est, Servatoris nostri Jesu Christi: invidi et inimici crucis Christi (quibus id tantum erat curæ, ut Religio Christiana quacunque ratione male audiret) persuaserunt populo, esse eos homines impios, mactare humanas hostias, & sanguinem humanum bibere. Cumque illi dicerent, apud Deum nec marem esse nec fœminam, nec omnino, quod ad justitiam adipiscendam attinet, distinctionem esse ullam personarum, seque omnes inter se sorores fratresque salutarent; non deerant qui calumniarentur, Christianos nullum habere inter se discrimen aut ætatis, aut generis: sed omnes bestiarum ritu promiscue inter se concumbere. Et cum precationis & Evangelii audiendi causa sæpe inter se in crypta, & abdita quædam loca convenirent; quod idem interdum ab hominibus conjuratis soleret fieri, rumores publice spargebantur, eos conspirare inter se, & habere consilia vel de occidendis Magistratibus, vel de evertenda Repub. Quodque ad agitanda sacra Mysteria, de instituto Christi adhiberent panem & vinum, putabantur à multis non

Christum colere, sed Bacchum & Cererem: quod illa numina ab Ethnicis hominibus profana superstitione, simili ritu, pane & vino colerentur.

Credebantur ista á multis, non quod vera essent (quid enim esse posset minus?) sed quod essent verisimilia, & specie aliquâ veri possent fallere.

Ita isti nos calumniantur esse hæreticos, ab Ecclesia & Christi Communione discessisse: non quod ista vera esse credant, (neque enim id illis curæ est,) sed quod ea hominibus imperitis possint aliqua forte ratione videri vera. Nos enim discessimus, non ut hæretici solent, ab Ecclesia Christi, sed, quod omnes boni debent, a malorum hominum & hypocritarum contagione. Hic tamen isti mirifice triumphant: illam esse ecclesiam: illam esse Sponsam Christi: illam esse Columnam Veritatis: illam esse Arcam Noe, extra quam nulla salus sperari possit: Nos vero discessionem fecisse: Christi tunicam lacerasse, a corpore Christi avulsos esse; & a fide Catholica defecisse. Cumque nihil relinquant indictum quod in nos, quamvis falso & calumniose dici possit, hoc tamen unum non possunt dicere, nos vel a Verbo Dei, vel ab Apostolis Christi, vel a Primitiva Ecclesia descivisse.

Atque nos Christi et Apostolorum, et sanctorum Patrum, Primitivam Ecclesiam semper judicavimus esse Catholicam: nec eam dubitamus Arcam Noe, Sponsam Christi, columnam et firmamentum Veritatis appellare, aut in ea omnem salutis nostræ rationem collocare.

Odiosum quidem est, a societate, cui assueveris, discedere; maxime vero illorum hominum, qui quamvis non sint, tamen videantur saltem, atque appellentur Christiani. Et certe nos istorum Ecclesiam, qualiscunque tandem ea nunc est, vel nominis ipsius causa, vel quod in ea Evangelium Jesu Christi aliquando vere ac pure illustratum fuerit, non ita contemnimus nec ab ea nisi necessario, et perinviti discessionem fecissemus. Sed quid si in Ecclesia Dei idolum excitetur, et desolatio illa, quam Christus futuram prædixit stet palam in loco sancto? Quid si arcam Noe prædo aliquis, aut pirata occupet? Certe isti, quoties Ecclesiam nobis prædicant, se ipsos solos eam faciunt, et omnes illos titulos sibi ipsis adscribunt: atque ita triumphant, ut olim illi, qui clamabant, Templum Domini, Templum Domini: aut ut Pharisæi et Scribæ, cum jactarent se esse filios Abrahami.

Mat. 24. 15. Joan. 8. 39.

Ita inani splendore imponunt simplicibus, nos que nomine ipso Ecclesiæ quærunt obtuere: ut si latro, occupata domo aliqua aliena, et vel vi exturbato, vel interfecto domino, eam postea adscribat sibi, et herilem filium de possesione dejiciat: aut si Antichristus, postquam occupabit Templum Dei, dicat postea, illud jam esse suum, et nihil ad Christum pertinere. Nam isti quidem cum in Ecclesia Dei nihil Ecclesiæ simile reliquerint, Ecclesiæ tamen patroni et propugnatores videri volunt: prorsus ut Gracchus olim defendebat ærarium, cum largitionibus faciendis, et insanis sumptibus ærarium funditus effudisset. Nihil autem unquam tam impium aut absurdum fuit, quin Ecclesiæ nomine facile tegi et defendi posset. Faciunt enim etiam vespæ favos; et impii cœtus habent similes Ecclesiæ Dei.

At non quicunque dicuntur populus Dei, sunt statim populus Dei; nec quicunque sunt ex patre Israele, sunt omnes Israelitæ. Hæretici Ariani se solos jactabant esse Catholicos; cæteros omnes modo Ambrosianos, modo Athanasianos, modo Johannitas appellabant. Nestorius, ut ait Theodoritus, cum esset hæreticus, tamen tegebat se τῆς ὀρθοδοξίας προσχήματι, hoc est, specie quadam, ac velo Orthodoxæ fidei. Ebion, quamvis

sentiret cum Samaritanis, tamen ut Epiphanius ait, appellari volebat Christianus. Mahometani hodie, quamvis eos ex omnibus historiis satis constet, idque ipsi negare non possint, ab Agara ancilla ducere originem, tamen quasi oriundi sint a Sara muliere libera, et uxore Abrahami, nominis ipsius, et stirpis causa, malunt appellari Saraceni.

Ita Pseudoprophetæ omnium temporum qui sese Prophetis Dei, qui Esaiæ, qui Hieremiæ, qui Christo, qui Apostolis opponebant, nihil unquam æque crepabant, atque nomen Ecclesiæ. Neque eos alia de causa ita acerbe lacerabant, aut perfugas et apostatas appellabant, quam quod a sua societate discessissent, et instituta majorum non observarent. Quod si nos hominum tantum illorum, a quibus tum Ecclesia regebatur, judicium sequi, aliud autem nihil, nec Deum, nec ejus verbum spectare volumus: negari prorsus non potest, Apostolos, quod à Pontificibus et Sacerdotibus, hoc est, ab Ecclesia Catholica defecissent, et illis invitis et reclamantibus, multa in Religione innovassent, recte fuisse ab illis, & secundum leges condemnatos. Itaque, ut Antæum aiunt olim ab Hercule tollendum fuisse à Terra matre, antequam ab eo posset vinci:

ita adversarii nostri, ab ista matre sua, hoc est, ab ista inani specie atque umbra Ecclesiæ, quam præ se gerunt, levandi sunt: alioqui non possunt cedere Verbo Dei. Itaque Hieremias, nolite, inquit, tantopere jactare, esse apud vos Templum Domini: vana ea fiducia est: Sunt enim ista, inquit, verba mendacii. Et Angelus in Apocalypsi: Dicunt, inquit, se Judæos esse, at sunt Synagoga Satanæ. Et Christus, cum Pharisæi jactarent genus et sanguinem Abrahami: Vos, inquit, ex Diabolo patre estis; Abrahamum enim patrem non refertis. Ac si illis ita diceret: Non estis id quod tantopere dici vultis. Imponitis populo inanibus titulis, et ad evertendam Ecclesiam abutimini nomine Ecclesiæ. Quare hoc istos primum liquido & vere probasse oportuit: Ecclesiam Romanam esse veram & orthodoxam Ecclesiam Dei, eamque, ut hodie ab ipsis administratur, cum primitiva Christi, Apostolorum, & sanctorum Patrum Ecclesia, quam non dubitamus fuisse Catholicam, convenire. Nos quidem, si inscitiam, si errorem, si superstitionem, si cultum idolorum, si hominum inventa, eaque sæpe pugnantia cum sacris Scripturis, judicassemus, aut placere Deo,

Hier. 7. 4. Apoc. 2. 2. Joan. 8. 44.

aut ad æternam salutem esse satis: aut si statuere potuissemus, Verbum Dei, ad aliquot tantum annos fuisse scriptum, postea oportuisse abrogari: aut omnino, dicta et jussa Dei subjicienda esse voluntati humanæ, ut quicquid ille dicat, aut jubeat, nisi Romanus Episcopus idem velit et jubeat, pro irrito & indicto habendum sit: si hæc in animum nostrum inducere potuissemus credere: fatemur nihil fuisse causæ, cur istorum societatem relinqueremus. Quod autem nunc fecimus, ut discederemus ab illa Ecclesia, cujus errores testati, ac manifesti essent: quæque jam aperte discessisset á Verbo Dei: neque tam ab ea, quam ab ejus erroribus; idque non turbulente aut improbe, sed tranquille ac modeste faceremus: nihil aut a Christo, aut ab Apostolis fecimus alienum. Neque enim ea est Ecclesia Dei, quæ infuscari labe aliqua non possit, aut non interdum egeat instauratione; alioqui quid tot Coitionibus et Conciliis opus est; sine quibus, ut ait Ægidius, stare fides Christiana non potest? Quoties enim, inquit, Concilia intermittuntur, toties Ecclesia a Christo derelinquitur. Aut si nihil periculi est, ne quid Ecclesia detrimenti accipiat: quid opus est, ut nunc quidem

est apud istos, inanibus nominibus Episcoporum? Cur enim illi Pastores appellantur, si oves nullæ sunt quæ possint errare? Cur vigiles, si civitas nulla est quæ possit prodi? Cur columnæ, si nihil est quod possit ruere? Statim ab initio rerum, Ecclesia Dei cœpta est propagari, eaque instructa cœlesti verbo, quod Deus ipse fuderat ab ore suo: instructa sacris caeremoniis, instructa Spiritu Dei, instructa Patriarchis & Prophetis: atque ita continuata est ad ea usque tempora, cum Christus sese ostenderet in carne.

Sed ò Deum Immortalem! quoties ea interim, & quam horribiliter obscurata atque imminuta est! Ubi enim ea tum fuit, cum omnis caro contaminasset viam suam super terram? Ubi ea fuit, cum ex omni mortalium numero, octo tantum essent homines, & ne illi quidem omnes casti, ac pii, quos Deus á communi clade, atque interitu vellet esse superstites? Cum Elias Propheta ita lugubriter & acerbe quereretur, se solum ex omni terrarum orbe relictum esse, qui Deum vere, & rite coleret: cumque Esaias diceret, Argentum populi Dei, hoc est, Ecclesiæ, factum esse scoriam: & civitatem eam, quæ aliquando fidelis fuerat,

Gen. 6. 12. 3. Reg. 19. 14. Esai. 1. 21, 22.

factam esse meretricem; & in ea à capite usque ad calcem, in toto corpore nihil esse integrum: aut cum Christus diceret, Domum Dei, à Pharisæis & Sacerdotibus factam esse speluncam latronum? Scilicet Ecclesia, Ut ager frumentarius, nisi exaretur, nisi subigatur, nisi colatur, nisi curetur, pro tritico darduos, & lolium & urticas proferet. Itaque Deus subinde misit Prophetas & Apostolos, postremo etiam Christum suum, qui populum in viam reducerent, & Ecclesiam vacillantem in integrum instaurarent. Neve quis dicat hæc in lege tantum, in umbra atque in infantia contigisse, cum figuris & cæremoniis veritas tegeretur, cum nihil adhuc ad perfectum adductum esset cum lex non in cordibus hominum, sed in lapidibus indideretur (etsi ridiculum est illud quoque:) idem enim omnino erat etiam tum Deus, idem Spiritus, idem Christus, eadem Fides, eadem Doctrina, eadem Spes, eadem Hæreditas, idem fœdus, eadem vis Verbi Dei: Et Eusebius ait, omnes fideles uerte ab Adamo, re quidem ipsa Christianos fuisse, quamvis non ita dicerentur: ne quis, inquam, ita dicat, Paulus Apostolus jam tum in Evangelio, in perfectione, in luce, similes errores &

Math. 21. 13.

lapsus deprehendit; ut ad Galatas, quos jam antea instituerat, necesse habuerit ita scribere: Vereor ne inter vos frustra laboraverim, & vos frustra audiveritis Evangelium. Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Nam de Corinthiorum Ecclesia, quam illa fœde fuerit inquinata, nihil est necesse dicere. Jam vero, an Galatarum & Corinthiorum Ecclesiæ labi potuerunt, sola Romana Ecclesia errare, & labi non potest? Certe Christus tanto ante prædixit de Ecclesia sua, fore aliquando tempus, cum desolatio staret in loco sancto. Et Paulus Antichristum ait, aliquando positurum esse tabernaculum suum in Templo Dei: & futurum ut homines sanam doctrinam non sustinerent, sed in ipsa Ecclesia ad fabulas converterentur. Et Petrus, futuros, ait, in Ecclesia Christi magistros mendaciorum. Et Daniel Propheta, de ultimis temporibus Antichristi, Veritas, inquit, eo tempore prosternetur, & conculcabitur in terra. Et Christus, tantam ait fore calamitatem & confusionem rerum, ut etiam electi, si posset fieri, abducendi sint in errorem. Atque ista omnia futura, non apud Paganos aut Turcas,

Gal. 4. 11. v. 19. Matth. 24. 15. 2. Thes. 2. 4. 2 Tim. 4. 3.
2. Pet. 2. 1. Dan. 8. Matth. 24. 24.

sed in loco sancto, in templo Dei, in Ecclesia, in cœtu ac societate illorum, qui professuri sint nomen Christi.

Et, quamvis ista vel sola possint homini prudenti esse satis, ne temere patiatur imponi sibi nomine Ecclesiæ, ut ne quid in eam ex Verbo Dei velit inquirere: tamen multi etiam sæpe Patres, viri docti & pii, vehementer questi sunt, hæc omnia suis temporibus accidisse. Deus enim in media illa caligine tamen voluit esse aliquos, qui, etsi non lucem ita conspicuam & illustrem darent: tamen quasi scintillam aliquam, quam homines in tenebris notare possent, accenderent.

Certe Hilarius, cum res adhuc incorruptæ quodammodo essent, & integræ, tamen, Male, inquit, vos parietum amor cepit: male Ecclesiam Dei in tectis ædificiisque veneramini: male sub iis pacis nomen ingeritis. Anne ambiguum est, in iis Antichristum esse sessurum? Montes mihi, & sylvæ, & lacus, & carceres, & voragines sunt tutiores: in illis enim Prophetæ, aut manentes, aut demersi, Dei Spiritu prophetabant.

Gregorius, quasi videret, atque animo prospiceret ruinam rerum, ad Johannem Episcopum Constantinopolitanum, qui pri-

mus omnium se novo nomine salutari jusserat, Universalem Episcopum totius Ecclesiæ Christi, ita scripsit: Si Ecclesia pendebit ab uno, tota corruet. Et quis est, qui non hoc jam olim factum viderit? Jam olim Episcopus Romanus Ecclesiam totam a se uno pendere voluit; quare mirum non est, si ea jam olim tota corruerit. Bernardus Abbas, ante annos quadringentos, Nihil, inquit, jam integrum est in Clero: superest ut reveletur homo peccati. Idem in conversione D. Pauli: Videtur, inquit, jam cessasse persecutio: immo jam incipit persecutio ab illis, qui in Ecclesia primas obtinent. Amici tui & proximi tui adversus te appropinquarunt & steterunt: á planta pedis usque ad verticem capitis, non est ulla sanitas. Egressa est iniquitas à senioribus judicibus, vicariis tuis, qui videntur regere populum tuum. Non possumus jam dicere, Ut est populus, sic est Sacerdos; quoniam non ita est populus, ut Sacerdos. Heu, heu, Domine Deus! ipsi sunt in persecutione tua primi, qui videntur in Ecclesia tua primatum diligere, & gerere principatum. Idem in Cantica; Omnes amici, omnes inimici: omnes necessarii, omnes adversarii: servi Christi, serviunt Antichristo. Ecce in pace mea amaritudo mea est

amarissima. Rogerus Bacon, magni nominis vir, cum ceri oratione perstrinxisset miserabilem statum sui temporis: Isti, inquit, tot errores, Antichristum requirunt.

Gerson queritur, suo tempore omnem vim sacræ Theologiæ, ad ambitiosum certamen ingeniorum, & meram Sophisticam fuisse revocatam.

Fratres Lugdunenses, homines, quod quidem ad vitæ rationem attinet, non mali, Romanam Ecclesiam, à qua tum una oracula omnia petebantur, fidenter solebant affirmare, esse meretricem illam Babylonicam, de qua tam perspicuæ extent prædictiones in Apocalypsi, & cœtum inferorum.

Scio horum hominum autoritatem apud istos levem esse. Quid ergo, si illos testes advoco, qui solent ab ipsis adorari?

Quid si dico Adrianum Episcopum Romanum ingenue confessum esse, omnia ista mala à Pontificio culmine cœpisse ruere?

Pigliius in eo fatetur erratum esse, quod in Missam, quam alioqui videri vult Sacrosanctam, abusus complures invecti sint. Gerson, quod multitudine levissimarum ceremoniarum vis omnis Spiritus sancti, quam in nobis vigere oportuit, & vera pietas sit extincta. Græcia tota atque Asia, quod

Pontifices Romani Purgatoriorum suorum, & Indulgentiarum nundinis, & vim hominum conscientiis attulerint, & illorum loculos expilaverint.

De Tyrannide vero Episcoporum Romanorum & fastu Persico, ut alios taceamus, (quos illi, quod vitia sua libere & ingenue reprehendant, hostium fortasse suorum loco numerabunt) illi ipsi, qui Romæ, in Urbe sancta, in oculis sanctissimi patris egerunt vitam, & omnia ejus intima videre potuerunt, & nunquam à Catholica fide discesserunt, Laurentius Valla, Marsilius Patavinus, Franciscus Petrarcha, Hieronymus Savanarola, Abbas Joachimus, Baptista Mantuanus, & ante istos omnes, Bernardus Abbas, sæpe multumque conquesti sunt: ipsumque interdum Pontificem, vere ne, an falso, nihil dicimus, certe non obscure significabant esse Antichristum.

Neque vero est, quod quisquam objiciat, fuisse illos Lutheri discipulos, aut Zuinglii: Extiterunt enim non tantum sacris, sed etiam seculis aliquot, antequam illorum nomina audirentur. Videbant illi etiam tum errores irrepsisse in Ecclesiam, eosque cupiebant emendatos. Et quid mirum, si Ecclesia erroribus abducta fuerit, illo præsertim tempore, cum nec Episco-

pus Romanus, qui summæ rerum solus præerat, nec alius fere quisquam, aut officium suum faceret, aut omnino officium suum intelligeret? Vix enim est credibile, illis otiosis & dormientibus, Diabolum toto illo tempore, aut dormivisse perpetuo, aut fuisse otiosum. Quid enim illi interim fuerint, quaque fide curaverint domum Dei, ut nos taceamus, audiant saltem Bernardum suum.

Episcopi, inquit, quibus nunc commissa est Ecclesia Dei, non doctores sunt, sed seductores: non pastores, sed impostores: non Prælati, sed Pilati.

Hæc Bernardus de Pontifice, qui se summum appellabat, deque Episcopis qui tum sedebant ad gubernaculum. Non erat ille Lutheranus, non erat hæreticus, ab Ecclesia non discesserat: tamen Episcopos illos, qui tum erant, non dubitavit seductores, impostores, Pilatos appellare. Jam vero cum populus palam seduceretur, & oculis hominum Christianorum imponeretur, & Pilatus sederet pro tribunalibus, & Christum Christique membra ferro flammæque adjudicaret, O Deus bone, quo tum loco erat Ecclesia Christi! Ex tot autem tamque crassis erroribus, quem unquam isti errorem repurgaverunt? aut quem omnino

errorem agnoscere & confiteri voluerunt?

Sed quoniam isti suam esse affirmant universam possessionem Ecclesiæ Catholicæ; & nos, quod cum ipsis non sentiamus, appellant hæreticos; vide sane, Ecclesia ista quam tandem habeat notam aut significationem Ecclesiæ Dei. Neque vero Dei Ecclesiam, si eam velis serio & diligenter quærere, est adeo difficile deprehendere. Est enim excelso & illustri loco, in vertice montis posita, ædificata videlicet in fundamentis Apostolorum & Prophetarum. Ibi (inquit Augustinus) quæramus Ecclesiam: ibi decernamus causam nostram. Usque alibi idem ait, Ecclesia ex sacris & canonicis Scripturis ostendenda est: quæque ex illis ostendi non potest, non est Ecclesia.

Nescio tamen quo pacto, reverentia ne, an conscientia, an desperatione victoriæ, ut latro crucem, ita isti semper horrent & fugiunt Verbum Dei. Neque id sane mirum. Ut enim cantharum aiunt in opobalsamo, odoratissimo alioqui unguento, facillime extingui atque emori; ita illi causam suam in Verbo Dei, tanquam in veneno, extingui vident, & suffocari.

Itaque sacrosanctas Scripturas, (quas Servator noster Jesus Christus non tantum

Eph. 2. 8. Ephes. 2. 20.

in omni sermone usurpavit, sed etiam ad extremum sanguine suo consignavit) quo populum ab illis, tanquam á re periculosa & noxia, minore negotio abigant, solent literam frigidam, incertam, inutilem, mutam, occidentem, mortuam appellare: quod nobis quidem perinde videtur esse, ac si eas omnino nullas esse dicerent. Sed addunt etiam Simile quoddam non aptissimum: eas esse quodammodo nasum cereum, posse fingi, flectique in omnes modos, & omnium instituto inservire. Ah Pontifex ista à suis dici nescit? aut tales se habere patronos non intelligit?

Audiat ergo quam sancte, quamque pie de hac re scribat Hosius quidam Polonus (ut ipse de se testatur) Episcopus, certe homo disertus, & non indoctus, & acerrimus ac fortissimus propugnator ejus causæ. Mirabitur, opinor, hominem pium de illis vocibus quas sciret profectas ab ore Dei, vel tam impie sentire potuisse, vel tam contumeliose scribere; ita præsertim, ut eam sententiam non suam unius propriam videri vellet, sed istorum communem omnium.

Nos, inquit, ipsas Scripturas, quarum tot jam non diversas modo, sed etiam contrarias interpretationes afferri videmus, fa-

cessere jubebimus; & Deum loquentem potius audiemus, quam ut ad egena ista elementa nos convertamus, & in illis salutem nostram constituamus. Non oportet Legis & Scripturæ peritum esse, sed à Deo doctum. Vanus est labor qui Scripturis impenditur. Scriptura enim creatura est, & egenum quoddam elementum. Hæc Hosius. Eodem prorsus spiritu atque animo, quo olim Montanus, aut Marcion, quos aiunt solitos esse dicere, cum sacras Scripturas contemptim repudiarent, se multo et plura, et meliora scire, quam aut Christus unquam scivisset, aut Apostoli. Quid ergo hic dicam? O * Culmina Religionis! O Præsides Ecclesiæ Christi! An hæc ea reverentia vestra est, quam adhibetis Verbo Dei? An nos sacras Scripturas, quas D. Paulus ait divinitus afflatas esse, quas Deus tot miraculis illustrarit, in quibus Christi ipsius certissima vestigia impressa sint, quas omnes sancti Patres, quas Apostoli, quas Angeli, quas Christus ipse Filius Dei, cum opus esset, pro testimonio citarit; an eas vos quasi indignæ sint quæ à vobis audiantur, facessere jubebitis? hoc est, Deo ipsi, qui vobis in Scripturis clarissime loquitur, silentium imponetis? aut illud ver-

* Alit. Columina.

tum, quo omnes, ut Paulus ait, reconciliemur Deo; quodque Propheta David ait sanctum & entum esse, & in omne tempus esse benedicturum; agnum tantum, & mortuum eternum appellabitis? Aut in eo, quod Christum nos diligenter scrutari, quodque in oculis assidue habere jussit, omnem nostram spem dicetis fuisse collocari? Et Christum, Apostolosque, cum hortentur populum ad sacras Literas, ut ex illis abundent in omni sapientia & scientia, voluisse hominibus futum facere? Non est mirum, si isti nos, utraque omnia contemnant, qui Deum ipsum ejusque oracula ita parvi faciant. Insuleum tamen est, ut nos laedant, injuriam eos tam gravem facere Verbo Dei.

Tantum quasi hoc parum esset, combuerunt etiam ex sanctas Scripturas, ut olim impius Rex Aza, aut Antiochus, aut Maximianus, eaque hæreticorum libros appellant, omnimodo id videntur velle facere, quod olim Herodes, obtinendæ potentiæ suæ causa, in Judæa fecit. Is enim, cum esset Idumæus, id est á stirpe & sanguine Judæorum, habet tamen cupiebat pro Judæo, quo magis Regnum Romæ, quod ab Augusto Cæsare impetraverat, sibi, posteris-

Psal. 18. 8. John 5. 39.

què suis confirmaret; omnes Genealogias, quæ apud illos in Archivis ab Abrahamo usque diligenter fuerant asservatæ, & ex quibus facile nullo errore deprehendi posset, è quo quisque genere oriundus esset, jussit incendi & aboleri, videlicet, ne quid superesset in posterum, quo ipse notari posset alieni sanguinis. Ita prorsus isti, cum omnia sua, quasi ab Apostolis, aut á Christo tradita, velint haberi in pretio; ne quid uspiam supersit, quod hujuscemodi somnia, & mendacia possit coarguere, aut incendunt, aut populo intervertunt sacras Scripturas.

Recte sane, & valde in istos apposite scribit Chrysostomus: Hæretici, inquit, claudunt januas veritati. Sciunt enim, si illæ pateant, Ecclesiam non fore suam. Et Theophylactus; Verbum, inquit, Dei, est lucerna, ad quam fur deprehenditur. Et Tertullianus; Sacra, inquit, Scriptura hæreticorum fraudes, & furta convincit. Cur enim celant, cur supprimunt Evangelium, quod Christus de tecto sonari voluit? Cur illud lumen abdunt sub modium, quod stare oportuit in candelabro? Cur multitudinis imperitæ cæcitati, atque inscitiæ magis, quam causæ bonitati confidunt? An putant, artes jam suas non videri? aut se nunc, quasi

[illegible] oculum habeant, poteo ambulare inconspicuos? Satis jam omnes, satis vident, quid sit in illo scrinio pectoris Pontificii: sed hoc unum argumento esse potest, non nisi ab illis, non vere agi. Suspecta merito videri debet ea causa, quæ examinis lucem fugitat. Nam qui male facit, ut Christus ait, quærit tenebras & odit lucem. Animus bene sibi conscius ultro veniat in conspectum, ut opera, quæ à Deo profecta sunt, videri possint. Illi autem non tamen adeo cæci sunt, quin ut hoc satis videant, si Scripturæ semel obtineant, actum esse statim de regno suo: utque olim aiunt Idola Dæmonum, á quibus omnia tum oracula petebantur, repente obmutuisse ad aspectum Christi, cum illo venisset in mundum: ita nunc omnes [illegible] Evangelii statim esse [illegible]. Antichristi enim non abjicimus, nisi [illegible] adventum Christi.

Nec quidem non, ut ait [illegible], ad [illegible] confugimus, sed ad Scripturas: nec illos fuvo obtendimus, sed Verbo Dei. Ex illo, ut Tertullianus ait, fidem alimus: ex illo spem erigimus: ex illo fiduciam firmamus. Scimus enim, Evangelium Jesu Christi esse vim Dei ad salutem, & in illo esse

æternam Vitam: utque Paulus monet, ne Angelum quidem Dei de cœlo venientem audimus, si nos ab aliqua parte hujus doctrinæ conatus avellere. Imo, ut vir sanctissimus Justinus Martyr de se loquitur: Nec Deo quidem ipsi fidem haberemus, si aliud nos doceret Evangelium. Nam quod isti sacras Scripturas quasi nugas & inutiles, missas faciunt, & ad Deum potius ipsum in Ecclesia, & in Conciliis loquentem, hoc est, ad suos ipsorum sensus & sententias propevocant: est ea ratio inveniendæ veritatis et plurodum incerta, et valde periculosa, et quodammodo fanatica, et a sanctis Patribus non approbata. Chrysostomus quidem ait, multos esse eorum, qui jactent Spiritum Sanctum. At enim qui loquuntur de suo, falso se illum habere gloriantur. Quemadmodum enim, inquit, Christus negabat se loqui a seipso, cum loqueretur ex Lege et Prophetis: ita nunc si quid præter Evangelium nomine Sancti Spiritus nobis obtrudatur, non est credendum. Ut enim Christus est impletio Legis et Prophetarum: sic Spiritus est impletio Evangelii, ait Chrysostomus.

Gal. 1. 8.

SECTIO. VII.

Isti scilicet Romanæ Ecclesiæ advocati, quamvis sacræ literæ sibi propriæ non sint; fortasse doctores veteres, et sanctos patres esse suos, nostra vero omnia nova et recentia dicant. His opprobriis excussis, nostram patet doctrinam novam nemini videri posse, nisi si aui aut prophetarum fides, aut evangelium aut Christus denique ipse videatur novus.

Isti vero quamvis non habeant sacras Literas, habent tamen fortasse Doctores veteres, et sanctos Patres. Id enim semper magnifice jactaverunt, omnem antiquitatem, et perpetuum omnium temporum consensum à se facere: Nostra vero omnia nova esse et recentia, ante paucos istos annos proximos nunquam audita.

Certe in Religionem Dei nihil gravius dici potest, quam si ea accusetur novitatis. Ut enim in Deo ipso, ita in ejus cultu nihil oportet esse novum. Nescimus tamen quo pacto ab initio rerum ita vidimus semper fieri, ut quotiescunque Deus quasi accenderet, et hominibus patefaceret veritatem suam, quamvis ea non tantum antiquissima, sed etiam æterna esset, tamen ab impiis hominibus et hostibus, recens et nova diceretur. Impius et sanguinarius

vir * Aman, ut Judæos in odium adduceret, sic eos apud Regem Assuerum accusavit: Habes hic, inquit, Rex, populum novis quibusdam utentem legibus, ad omnes autem tuas leges contumacem et rebellem. Paulus etiam Athenis cum primum tradere cœpisset atque indicare Evangelium, dictus est novorum Deorum, hoc est, novæ Religionis annunciator. Et, an non possumus, inquiunt, ex te scire, quæ sit ista nova doctrina? Et Celsus, cum ex professo scriberet adversus Christum, ut ejus Evangelium novitatis nomine per contemptum eluderet: An, inquit, post tot secula nunc tandem subiit Deum tam sera recordatio? Eusebius etiam autor est, Christianam Religionem ab initio contumeliæ causa dictam fuisse νεαν και ξενην, hoc est, peregrinam et novam. Ita isti, nostra omnia, ut peregrina et nova condemnant: sua autem omnia quæcunque ea sunt, laudari volunt ut antiquissima. Ut hodie magi, et malefici, quibus cum diis inferis res est, dicere solent, se habere libros suos, atque omnia sacra et recondita mysteria ab Athanasio, à Cypriano, á Mose, ab Abelo, ab Adamo, atque etiam ab Archangelo Raphaële, quo ars illa excelsior, et divinior judicetur, quae ab hujusmodi pa-

* Act. 17. 18. 19.

tronis et inventoribus profecta sit: ita isti, quo illa sua Religio, quam ipsi sibi, idque non ita pridem pepererunt, vel stultis hominibus, vel parum quid agant quidque agatur cogitantibus, facilius & magis commendetur, eam solent dicere ad se ab Augustino, ab Hieronymo, à Chrysostomo, ab Ambrosio, ab Apostolis, à Christo ipso pervenisse.

Satis enim sciunt, nihil istis nominibus popularius esse, aut in vulgus gratius: Verum, quid si ea quæ isti nova videri volunt inveniantur esse antiquissima? Rursus, quid si ea fere omnia, quæ isti antiquitatis nomine tantopere prædicant, ubi ea probe ac diligenter excussa fuerint, ad extremum inveniantur recentia & nova?

Profecto Judæorum leges, & cæremoniæ, quamvis eas * Amanus accusaret novitatis, non poterant hominum cuiquam vere & recte cogitanti videri novæ. Erant enim antiquissimis tabulis consignatæ. Et Christus, quamvis eum multi putarent ab Abrahamo, & priscis Patribus discessisse, & novam quandam Religionem suo nomine invexisse: tamen vere respondit: Si crederetis Mosi, crederetis Mihi quoque. Nam Doctrina mea non est ita nova. Moses

* Alit Hamanus.

enim, antiquissimus autor, cui vos omnia * tribuistis, de me locutus est. Et D. Paulus Evangelium Jesu Christi, etsi à multis novum esse judicetur, tamen habet, inquit, antiquissimum testimonium Legis & Prophetarum. Nostra vero doctrina, quam rectius possumus Christi catholicam doctrinam appellare, ita non est nova, ut eam nobis Antiquus dierum Deus & Pater Domini nostri Jesu Christi, monumentis vetustissimis in Evangelio, & in Prophetarum atque Apostolorum libris commendarit: eaque nunc nova nemini videri possit, nisi si cui aut Prophetarum fides, aut Evangelium, aut Christus ipse videatur novus. Istorum vero Religio, si ita antiqua & vetus est, uti eam ipsi videri volunt: cur eam ab exemplis primitivæ Ecclesiæ, ex antiquis Patribus & Conciliis veteribus non probant: Cur tam vetus causa tamdiu deserta jacet sine patrono? Ferrum quidem et flammam semper habuerunt ad manum: de Conciliis vero antiquis, et Patribus, magnum silentium. Atqui absurdum erat ab istis ita cruentis et feris rationibus incipere, si potuissent alia argumenta leviora et mitiora inveniri. Quod si illi ita prorsus fidunt vetustati, et nihil simulant: cur ante non ita multos annos,

* Alit tribuitis.

Joannes Clemens Anglus, aliquot folia vetustissimi Patris & Græci Episcopi Theodoriti, in quibus ille perspicue ac luculenter docebat, naturam panis in Eucharistia non aboleri, cum putaret nullum aliud exemplar posse uspiam inveniri, inspectantibus aliquot bonis viris, & fide dignis, laceravit & abjecit in focum? Cur negat Albertus Pighius, veterem Patrem Augustinum recte sensisse de peccato originis? aut de matrimonio, quod post votum nuncupatum sit initum, (quod Augustinus asserit esse matrimonium, nec posse rescindi) illum errare, & falsum esse dicit, nec proba uti Dialectica? Cur nuper cum excuderent veterem Patrem Originem in Evangelium Joannis, sextum illud caput, ubi illum credibile, vel potius certum est, contra ipsos de Eucharistia multa tradidisse, integrum omiserunt: & librum mutilum potius quam integrum, qui errores suos coargueret, dare maluerunt? An hoc est antiquitati confidere, antiquorum Patrum scripta lacerare, supprimere, truncare, comburere? Operæ pretium est videre, quam pulchre isti cum illis Patribus, quos jactare solent esse suos, de Religione conveniant. Vetus Concilium Eliberitanum decrevit, ne quid, quod colitur à populo, pingeretur in templis. Vetus Pater Epipha-

nius ait, esse horrendum nefas, & non ferendum flagitium, si quis vel pictam, quamvis Christi ipsius imaginem, excitet in templis Christianorum. Isti imaginibus & statuis, quasi sine illis Religio nulla sit, omnia templa sua, atque omnes angulos compleverunt. Veteres Patres, Origines & Chrysostomus, hortantur populum ad lectionem sacrarum Literarum, ut libros coemant, ut de rebus sacris inter se, uxores cum viris, parentes cum liberis domi disputent: Isti Scripturas condemnant tanquam mortua elementa, & ab illis, quantum maxime possunt, arcent populum. Veteres Patres Cyprianus, Epiphanius, Hieronymus, siquis forte voverit se velle vivere vitam cœlibem, & postea vivat impure, nec possit incendia cupiditatum cohibere: satius esse dicunt, ut ducat uxorem, & sese caste gerat in matrimonio: atque illud ipsum matrimonium vetus Pater Augustinus ratum & firmum esse judicat, nec oportere revocari: Isti eum, qui se voto semel obstrinxerit, quantumvis uratur postea, quantumvis scortetur, quantumvis flagitiose & perdite contaminetur, tamen illum non sinunt uxorem ducere: aut si forte duxerit, tamen negant illud esse matrimonium; & satius multo ac sanctius esse docent, concubinam aut scortum alere, quam ita vivere-

Augustinus vetus Pater querebatur de multitudine inanium cæremoniarum, quibus jam tum videbat hominum animos & conscientias opprimi: Isti, quasi aliud nihil Deo curæ sit, ita cæremonias auxerunt in immensum, ut nihil jam pene aliud in illorum templis, & sacris relictum sit. Vetus Pater Augustinus negat fas esse, monachum ignavum in otio degere: et specie ac simulatione sanctitatis, ex alieno vivere: et illum qui ita vivat, vetus Pater Appollonius ait, latroni esse similem. Isti monarchorum habent, * armentane dicam, an greges, qui cum prorsus nihil agant, et ne simulent quidem, aut præ se † gerant speciem ullam sanctitatis, tamen non tantum vivant, sed etiam luxurientur ex alieno. Vetus Concilium Romanum decrevit, ne quis intersit sacris, quæ dicantur ab illo sacerdote, quem certum sit, alere concubinam: Isti & concubinas locant mercede Sacerdotibus suis, & ad illorum sacrilegia homines invitos per vim adigunt. Veteres Canones Apostolorum, illum Episcopum, qui simul & civilem Magistratum, & Ecclesiasticam functionem obire velit, jubent ab officio summoveri: Isti utrumque Magistratum & obeunt, & obire omnino volunt; vel potius alterum,

* Alit. armentæ, ne dicam greges. † Alit. ferant. Can. 3.

quem ab illis maxime obiri oportuit, non attingunt: nemo tamen est qui illos jubeat summoveri. Vetus Concilium Gangrense jubet, ne quis ita distinguat Sacerdotem cœlibem á marito, ut cœlibatus causa alterum putet altero sanctiorem: Isti eos ita distinguunt, ut à pio & probo viro qui uxorem duxerit, omnia sua sacra statim putent profanari. Vetus Imperator, Justinianus, jussit in sacro Ministerio omnia clara, & quam maxime arguta & expressa voce pronunciari, ut fructus ex ea re aliquis ad populum redire posset: Isti ne quid populus intelligat, omnia sua non tantum obscura & submissa voce, sed etiam aliena, & barbara lingua mussitant. Vetus Concilium Carthaginense jubet, ne quid in sacro cœtu legatur præter Scripturas Canonicas: Isti ea legunt in templis suis, quæ ne ipsi quidem dubitant esse mera mendacia, & inanes fabulas. Quod siquis ista infirma putat esse, ac levia, quod ab Imperatoribus & minutis quibusdam Episcopis, & non ita plenis Conciliis decreta fuerint; & Papæ magis autoritate ac nomine delectatur: Julius Papa diserte vetat, ne Sacerdos, dum peragit sacra mysteria, panem immergat in calicem: Isti contra decretum Julii Papæ, panem dividunt, & immergunt. Clemens

Papa negat fas esse Episcopo gerere utrunque gladium; & si utrunque, inquit, habere vis, & teipsum decipies, & eos qui te audient. Jam Papa gladium utrunque sibi vendicat, et utrunque gerit: quare minus mirum videri debet, si illud secutum sit quod Clemens ait, ut ille et seipsum deceperit, et illos qui eum audierint. Leo Papa in uno templo unam tantum ait fas esse Missam dicere uno die: Isti in uno templo quotidie, saepe denas, saepe vicenas, saepe tricenas, saepe etiam plures Missas dicunt; ut miser spectator vix scire possit, quo se potissimum debeat vertere. Gelasius Papa, si quis dividat Eucharistiam, et cum alteram partem suscipiat, abstineat ab altera, eum ait improbe facere, et sacrilegium committere: Isti contra Verbum Dei, contraque Gelasium Papam, alteram tantum partem Eucharistiae populo dari jubent; et in ea re, sacerdotes suos alligant sacrilegio.

Quod si illi haec omnia usu jam ipso antiquata esse dicent, et mortua, et nihil ad ista tempora pertinere: tamen ut omnes intelligant, quae fides istis hominibus habenda sit, quaque spe Concilia ab illis convocentur; videamus paucis, quam probe curent ea, quae proximis istis annis, recenti

adhuc memoria in publico Concilio legitime indicto, ipsi sancte observanda esse decreverunt. In Concilio proximo Tridentino, vix ante annos quatuordecim, sancitum est communibus suffragiis omnium ordinum, ne cui uni committerentur duo sacerdotia uno tempore. Ubi nunc est illa sanctio? An ea quoque tam cito antiquata est et mortua? Nam isti quidem non tantum duo sacerdotia, sed etiam complura sæpe monasteria, et Episcopatus modo binos, modo ternos, modo quaternos uni tribuunt; eique non tantum indocto, sed etiam sæpe homini militari. In eodem Concilio decretum est, oportere omnes Episcopos docere Evangelium: Isti neque docent, neque in pulpitum unquam ascendunt, neque id putant quidquam ad munus suum pertinere. Quæ ergo est ista pompa vetustatis? Quid de priscorum Patrum, quid de Conciliorum novorum veterumque nominibus gloriantur? Quid videri volunt niti autoritate illorum, quos cum visum est, pro libidine contemnunt?

Sed gestit animus cum Pontifice potius ipso agere, & hæc illi coram in os dicere. Dic ergo nobis, pie Pontifex, qui omnia antiqua crepas, et omnes tibi uni addictos esse gloriaris; ex omnibus Patribus quis unquam te vel summum Pontificem, vel uni-

versalem Episcopum, vel caput Ecclesiæ appellavit? Quis tibi traditum esse dixit utrunque gladium? Quis te habere autoritatem et jus convocandi Concilia? Quis universum Mundum esse diœcesim tuam? Quis de tua plenitudine Episcopos omnes accipere? Quis tibi datam esse omnem potestatem tam in cœlo, quam in terra? Quis te nec à Regibus, nec à toto clero, nec ab universo populo posse judicari? Quis Reges et imperatores, de jussu et voluntate Christi, à te accipere potestatem? Quis te ita exquisita, et Mathematica ratione, septuagies septies majorem esse maximis Regibus? Quis tibi potestatem ampliorem tributam esse, quam reliquis Patriarchis? Quis te Dominum Deum esse, aut non purum hominem, aut quiddam coagmentatum et concretum ex Deo et homine? Quis te unum fontem esse omnis juris? Quis te imperium habere in purgatorium? Quis te pro tuo arbitrio imperare posse Angelis Dei? Quis te esse Regem Regum et Dominum dominantium unquam dixit? Possumus alia quoque eodem modo. Ex omni numero veterum Episcoporum et Patrum, quis unquam unus te docuit, vel inspectante populo, Missam privatam dicere, vel Eucharistiam supra caput attollere, qua in re om-

nis nunc Religio tua continetur: vel Christi Sacramenta truncare, et contra ejus institutum, atque expressa verba, altera parte populum fraudare? Utque semel finem faciamus, ex omnibus Patribus, quis unus te docuit, Christi sanguinem, et sanctorum Martyrum merita dispensare, et indulgentias tuas, atque omnia spatia Purgatorii, ceu merces in foro vendere?

Soliti sunt isti sæpe reconditam quandam doctrinam suam, et multiplices variasque lectiones prædicare. Proferant ergo nunc aliquid si possunt, ut aliquid saltem legisse ac scire videantur.

Clamarunt sæpe fortiter in omnibus circulis, omnes partes Religionis suæ antiquas esse, et non tantum multitudine, sed etiam consensu et continuatione omnium nationum et temporum approbatas. Ostendant ergo aliquando antiquitatem istam suam: faciant, ut appareat ista, quæ tantopere prædicant esse tam late propagata. Doceant omnes nationes Christianas in suam istam Religionem concessisse. Sed fugiunt, ut jam ante diximus, à decretis ipsi suis: eaque quæ ante ita paucos annos ab ipsis in omnem æternitatem sancita erant, tam brevi tempore resciderunt. Quid ergo illis fidendum est in Patribus, in ve-

teribus Concilliis, in verbis Dei? non habent, ô Deus bone, non habent ea, quæ se habere gloriantur; non antiquitatem, non universalitatem; non locorum, non temporum omnium consensum. Idque ipsi, etsi dissimulatum potius cuperent, tamen non ignorant; immo etiam interdum non obscure confitentur. Itaque veterum Conciliorum, & Patrum sanctiones, aiunt ejusmodi esse, ut interdum mutari possint: aliis enim temporibus Ecclesiæ, alia atque alia decreta convenire. Atque ita sese abdunt sub nomine Ecclesiæ, et inani fuco miseris mortalibus illudunt. Et mirum est, aut ita cæcos esse homines, ut ista videre non possint: aut si videant, ita esse patientes, ut ea tam facile, tamque æquo animo possint ferre.

Sed cum illa tanquam nimium jam vetera et obsoleta, juberent esse irrita: alia quædam fortasse meliora, atque utiliora reposuerunt. Solent enim dicere, ne Christum quidem ipsum, aut Apostolos, si reviviscant, melius, aut sanctius administrare posse Ecclesiam Dei, quam quomodo nunc administratur ab ipsis. Reposuerunt illi quidem alia: sed quemadmodum Hieremias ait, Paleam pro tritico: eaque, ut ait Esaias, quæ Deus ab illis non requisivit.

Obturarunt omnes venas aquæ vivæ, et exsciderunt populo Dei cisternas ruinosas, et lutulentas, plenas limo et sordibus, quæ nec habent aquam puram, nec eam poterant cóntinere. Eripuerunt populo sacram Communionem: verbum Dei, unde omnis consolatio petenda erat: verum cultum Numinis: rectum usum Sacramentorum et Precum: dederunt autem nobis de suo, quibus nos interim oblectaremus, sales, aquas, ampullas, sputa, ramusculos, bullas, jubilæa, indulgentias, cruces, suffitus, et infinitum numerum cæremoniarum, et ludos, ut Plautus ait, ludificabiles. In his illi rebus omnem Religionem collocarunt: his rebus docuerunt Deum rite placari posse: his abigi Dæmones: his confirmari hominum conscientias. Hæc videlicet, sunt pigmenta, & Myrothecia Religionis Christianæ. Hæc Deo videnti, grata & accepta sunt; hæc oportuit in honorem venire, ut Christi & Apostolorum instituta tollerentur. Atque, ut olim Rex impius Hieroboam, cum cultum Dei sustulisset, & populum ad aureos Vitulos adduxisset, ne forte postea mutarent voluntatem, & ase dilaberentur, & redirent Hierosolymam ad Templum Dei; eos longa oratione cohortatus est ad constantiam: Hi, inquiens, Israel, sunt Dii tui: Hoc pacto

Deus vester jussit se à vobis coli: Grave autem vobis, & molestum erit iter tam longinquum suscipere, & quotannis ad salutandum & colendum Deum ascendere Hierosolymam. Ita prorsus isti, cum semel traditionum suarum causa irritam fecissent legem Dei, ne populus postea oculos aperiret, & alio dilaberetur, atque aliunde peteret certiorem aliquam rationem salutis suæ; O quoties acclamarunt hunc esse illum cultum, qui Deo placeat, quemque ille à nobis exigat, quoque iratus flecti velit! His rebus Ecclesiæ consensum contineri: his rebus omnia peccata expiari, & tranquillari conscientias: qui discesserit ab his, eum sibi nihil spei ad æternam salutem reliquisse! Grave autem ac molestum populo esse, ad Christum, ad Apostolos, ad veteres Patres respicere, quidque illi velint aut jubeant, perpetuo attendere! Hoc, videlicet, est populum Dei ab infirmis mundi elementis, à fermento Scribarum & Pharisæorum, & ab humanis traditionibus abducere. Christi atque Apostolorum jussa loco moveri oportuit, ut ista succederent. O justam causam, cur vetus & multis seculis probata doctrina antiquaretur, & in Ecclesiam Dei nova forma Religionis inveheretur! Tamen quidquid est, clamant isti, nihil oportere im-

mutari: his rebus hominum animis satisfieri: Romanam Ecclesiam ista decrevisse: eam errare non posse. Sylvester enim Prierias ait, Ecclesiam Romanam esse formam, & regulam veritatis: sacras Scripturas ab illa, & autoritatem, & fidem accipere. Doctrina, inquit, Romanæ Ecclesiæ, est regula fidei infallibilis, à qua sacra Scriptura robur accipit. Et indulgentiæ, inquit, autoritate Scripturæ non innotuerunt nobis, sed innotuerunt autoritate Romanæ Ecclesiæ, Romanorumque Pontificum, quæ major est. Pighius etiam non dubitat dicere, injussu Romanæ Ecclesiæ, ne clarisimæ quidem Scripturæ credendum esse. Prorsus, ut siquis istorum, qui Latine recte ac pure loqui non possit, aliquid tamen in ea lingua pro forensi consuetudine celeriter & expedite balbutiat, omnino dicat, ad eum nunc modum aliis etiam omnibus loquendum esse, quo ante multos annos Mammetrectus aut Catholicon locuti sint, quoque adhuc ipsi utantur in foro: sic enim satis intelligi posse, quid dicatur, & hominum voluntati satisfieri. Ridiculum autem esse, nunc tandem novo dicendi genere turbare orbem terrarum, & Ciceronis aut Cæsaris, veterem in dicendo puritatem atque eloquentiam, revocare.

Tantum, scilicet, isti debent inscitiæ ac tenebris superiorum temporum. Multa, ut ait quidam, habentur sæpe in pretio, tantum quod dicata aliquando fuerint Deorum templis: Ita nos videmus multa hodie probari ab istis, & magni fieri, non quod ea tanti esse judicent, sed tantum quod recepta fuerint consuetudine, & quodammodo dicata templo Dei.

At Ecclesia, inquiunt, nostra, errare non potest. Id opinor, ita dicunt, ut olim Lacedæmonii solebant dicere, in tota sua Repub nullum posse inveniri adulterum, cum revera omnes potius essent adulteri, & incertis nuptiis, & uxoribus inter se communibus uterentur: aut ut hodie Canonistæ ventris causa solent de Papa dicere: Illum, cum sit Dominus omnium beneficiorum, et si pretio vendat Episcopatus, Monasteria, Sacerdotia, & nihil à se gratis abire sinat; tamen, cum ea omnia dicat esse sua, etiamsi maxime velit, non posse committere Simoniam. Quam autem id firmum sit, quamque * consentanee rationi dicatur, nos adhuc videre non possumus; nisi forte, ut olim veteres Romani victoriæ, ita isti veritati, postquam ea semel ad illos pervenisset, alas, quibus advolaverat, detraxerint, ne pos-

* Alit. consentanea ratione.

set in posterum avolare. Sed quid si illis Hieremias dicat, ut supra commemoravimus. Hæc esse verba mendacii? Quid si idem rursus dicat, illos ipsos, quos vinitores esse oportuit, dissipasse, ac perdidisse vineam Domini? Quid si Christus dicat: illos quibus maxime templum oportuit esse curæ, ex Templo Domini fecisse speluncam latronum? Quod si errare Ecclesia Romana non potest, felicitatem ejus oportet majorem esse, quam istorum prudentiam. Ea enim est illorum vita, doctrina, diligentia, ut per eos quidem non tantum errare Ecclesia, sed etiam funditus interire & extingui possit. Profecto si errare Ecclesia potest, quæ à Verbo Dei, quæ á jussis Christi, quæ ab Apostolorum institutis, quæ à primitivæ Ecclesiæ exemplis, quæ à veterum Patrum & Conciliorum sanctionibus, quæ á suis ipsius decretis discesserit, quæ nullis, nec veteribus, nec novis, nec suis, nec alienis, nec humanis, nec divinis legibus teneri velit: certum est Ecclesiam Romanam non tantum potuisse errare, sed etiam flagitiose & turpiter erravisse.

SECTIO. VII.

Qui religionem renovare voluerunt, ne quidem a pontifice Romano, ut gratuito dissiderent, sed ut verum Dei verbum audirent, secesserant. Rara enim temporum infelicitate factum est, ut in conciliis publice convocatis quæ sentires dicere non liceret. Ad papam scilicet, qui errare non potest, omnia deferendum erat.

AT de nostris, inquient, fuistis: nunc autem apostatæ facti estis, & à nobis discessistis. Discessimus quidem ab illis, & ea de re, & Deo Opt. Maximo gratias agimus, & nobis magnopere gratulamur. At à primitiva Ecclesia, ab Apostolis, à Christo non discessimus. Educati quidem sumus apud istos in tenebris & ignoratione Dei, ut Moses in disciplinis, & in sinu Ægyptiorum: De vestris fuimus, inquit Tertullianus, fateor, nec mirum: fiunt enim, inquit, non nascuntur Christiani. Sed cur ipsi de suis illis septem montibus, in quibus olim Roma stetit, descenderunt, ut in planitie potius, in campo Martio habitarent? † Dicent fortasse, quod jam aquarum ductus, sine quibus non possent commode vivere, in illis montibus defecissent. Dent isti sane eam nobis veniam de aqua

† Alit. dicant.

æternæ Vitae, quam volunt sibi dari de aqua puteali. Aqua jam apud istos defecerat: Seniores, ut Hieremias ait, mittebant parvulos suos ad aquas: at illi, cum nihil invenirent, miseri, & siti perditi, retulerunt vasa inania. Egeni, inquit Esaias, & pauperes quærebant aquas, sed eas nullas uspiam invenerunt. Lingua illorum siti jam aruerat. Isti omnes canales, & ductus perfregerant: isti obstruxerant omnes venas, & cœno, lutoque oppleverant fontem Aquæ vivæ: Utque olim Caligula occlusis omnibus horreis, publicam populo inediam & famem: ita illi obturatis omnibus fontibus verbi Dei, sitim populo miserabilem induxerant. Illi hominibus famem, ut ait Amos Propheta, sitimque attulerant: non famem panis: non sitim aquæ: sed audiendi Verba Dei. Circumibant miseri quærentes scintillam aliquam divinæ lucis, ad quam exhilararent conscientias: at ea jam prorsus extincta erat: nihil potuerunt invenire. Hæc erat conditio, hæc erat miserabilis forma Ecclesiæ Dei. Misere in ea sine Evangelio, sine luce, sine consolatione ulla vivebatur.

Quare etsi discessio illis nostra molesta est: tamen cogitare debent, quam justa fuerit causa discessionis. Nam si dicent,

Jer. 14. Isa. 41. Amos. 8.

ab ea societate in qua fueris educatus, nullo modo fas esse discedere: facile possunt in nostro capite & Prophetas, & Apostolos, & Christum ipsum condemnare. Nam cur hoc etiam non queruntur, Lothum è Sodoma: Abrahamum é Chaldæa: Hebræos ex Ægypto: Christum à Judæis: Paulum à Pharisæis discessisse? Nisi enim justa aliqua possit esse causa discessionis, nihil videmus, cur non illi quoque possint eodem modo, factionis & seditionis accusari.

Quod si nos damnandi sumus pro hæreticis, qui istorum imperata omnia non facimus: quid illi? qui tandem, aut quales videri debent, qui Christi & Apostolorum imperata contemnunt? Si nos sumus Schismatici, qui discessimus ab istis: quo tandem illos nomine appellabimus, qui à Græcis, à quibus fidem acceperunt, ab Ecclesia primitiva, á Christo ipso, ab Apostolis, tanquam á parentibus, discesserunt? Nam Græci quidem, qui hodie profitentur Religionem & nomen Christi, etsi multa habeant contaminata: magnam tamen adhuc partem retinent eorum quæ acceperant ab Apostolis. Itaque nec privatas habent Missas, nec truncata Sacramenta, nec Purgatoria, nec Indulgentias. Pontificios vero titulos, & magnifica nomina tanti faciunt, ut qui-

cunque eos imponat sibi, seque vel universalem Episcopum, vel Ecclesiæ totius caput velit appellari; eum illi non dubitent, & superbum hominem, & in omnes alios Episcopos fratres suos contumeliosum, & hæreticum esse dicere.

Jam vero cum perspicuum sit, & negari non possit, istos ab illis à quibus Evangelium, à quibus Fidem, à quibus Religionem, à quibus Ecclesiam acceperunt, defecisse: quid causæ est, cur nunc ad eosdem, tanquam ad fontes, nolint revocari? Cur quasi Apostoli omnes, Patresque nihil viderint, ita illorum temporum similitudinem reformidant? An enim isti plus vident, aut Ecclesiam Dei pluris faciunt, quam illi, qui ista tradiderunt? Nam nos quidem discessimus ab illa Ecclesia, in qua nec verbum Dei pure audiri potuit, nec sacramenta administrari, nec Dei nomen, ut oportuit, invocari: quam ipsi fatentur multis in rebus esse vitiosam: in qua nihil erat, quod quenquam posset prudentem hominem, & de sua salute cogitantem, retinere. Postremo, ab Ecclesia ea discessimus, quæ nunc est, non quæ olim fuit: atque ita discessimus, ut Daniel è cavea leonum, ut tres illi pueri ex incendio: nec tam discessimus, quam ab istis, diris, & devotionibus ejecti sumus.

Accessimus vero ad illam Ecclesiam, in qua ne ipsi quidem, si vere atque ex animo loqui volunt, negare possunt, omnia caste ac reverenter, & quantum nos maxime assequi potuimus, proxime ad priscorum temporum rationem administrari. Conferant enim Ecclesias nostras suasque inter se: videbunt et se turpissime ab Apostolis, et nos ab ipsis justissime discessisse. Nos enim cum Christo, Apostolis, et sanctis Patribus Eucharistiam populo damus integram: isti, contra omnes Patres, contra omnes Apostoles, contra Christum ipsum, cum summo, ut Gelasius ait, sacrilegio, Sacramenta dividunt, et alteram partem populo eripiunt.

Nos Cœnam Dominicam ad Christi institutionem revocavimus, eamque quam maxime, quamque plurimis communem, utque appellatur, ita re ipsa Communionem esse volumus. Isti contra institutum Christi omnia immutarunt, et ex sacra Communione privatam fecerunt Missam: atque ita nos Cœnam præbemus populo, isti inane spectaculum.

Nos cum antiquissimis Patribus affirmamus, Corpus Christi non comedi nisi ab hominibus piis et fidelibus et imbutis spiritu Christi: isti docent ipsissimum corpus Chri-

sti re ipsa, utque ipsi loquuntur, Realiter, et Substantialiter, non tantum ab impiis et infidelibus, sed etiam, quod horrendum dictu est, à muribus et canibus posse comedi.

Nos ita precamur in templis, ut, quemadmodum Paulus monet, populus scire possit quid precemur, et communibus votis respondere, Amen: isti ut æs tinniens, voces in templis ignotas et peregrinas, sine intelligentia, sine sensu, sine mente fundunt: et omnino id agunt, ne populus quidquam possit intelligere.

Et ne omnia discrimina commemoremus, (sunt enim prope infinita) nos Scripturas sacras convertimus in omnes linguas: isti eas vix exstare patiuntur in ulla lingua. Nos invitamus populum ad legendum, et audiendum verbum Dei: isti abigunt. Nos causam ab omnibus cognosci volumus: isti fugiunt judicium. Nos scientia nitimur: isti inscitia. Nos luci fidimus: isti tenebris. Nos colimus, ut par est, voces Apostolorum et Prophetarum: isti comburunt. Postremo, nos in Dei causa, Dei unius judicio stare volumus: isti stare volunt suo. Quod si illi hæc omnia tranquillo animo, et ad audiendum, discendumque comparato spectare velint: non tantum probabunt institutum

1 Cor. 14. 16.

nostrum, qui relictis erroribus, Christum, ejusque Apostolos secuti sumus; sed ipsi etiam à se deficient, seque ultro aggregabunt ad partes nostras.

Atqui sine sacro Oecumenico Concilio nefas, inquient, fuit ista tentare: ibi enim esse omnem vim Ecclesiæ: ibi Christum pollicitum esse sese semper præsto affuturum. Atqui ipsi mandata Dei et Apostolorum decreta violarunt, utque jam diximus, omnia prope, non tantum instituta, sed etiam dogmata primitivæ Ecclesiae dissipaverunt nihil expectato sacro Concilio.

Verum quod aiunt, nihil cuiquam fas esse innovare sine Concilio: quis tandem scripsit nobis istas leges? Aut unde isti hoc edictum habuerunt?

Ridicule quidem fecit ille Rex, qui cum oraculo certus esset de sententia et voluntate summi Jovis, postea rem integram retulit ad Apollinem; ut sciret, an idem illi videretur quod patri. Nos autem multo ineptius faceremus, si cum Deum ipsum nobis in sacrosanctis Scripturis aperte loquentem audiamus, ejusque voluntatem et mentem intelligamus, postea, quasi id nihil sit, rem integram referre velimus ad Concilium: quod non aliud est, quam quaerere, an idem hominibus videatur quod Deo: et an hom-

ines velint mandata Dei autoritate sua comprobare. Quid enim? nisi Concilium velit et jubeat, verum non erit verum? aut Deus non erit Deus? Si Christus ab initio ita facere voluisset, ut nihil doceret, aut diceret invitis Episcopis: omnem autem doctrinam suam ad Annam et Caipham retulisset: ubi nunc esset fides Christiana? aut quis unquam audisset Evangelium? Petrus quidem (quem Pontifex saepius, magisque praedicare solet, quam Jesum Christum) fidenter restitit sacro Concilio: et satius, inquit, est obtemperare Deo, quam hominibus, Et Paulus, cum semel animo hausisset Evangelium, idque non ab hominibus, neque per hominem, sed per solam voluntatem Dei; non deliberavit cum carne et sanguine, nec retulit ad cognatos aut fratres suos, sed statim abiit in Arabiam, ut divina Mysteria Deo autore publicaret.

Nos quidem Concilia, et Episcoporum, doctorumque hominum conventus & colloquia non contemnimus. Neque ea quæ fecimus, prorsus sine Episcopis, aut sine Concilio fecimus. Plenis Comitiis res acta est, longa deliberatione, frequenti Synodo De isto vero Concilio, quod nunc à Pio Pontifice simulatur, in quo homines non appellati, non

Act. 4. 19. Gal. 1. 12, 16, 17.

auditi, non visi, ita facile condemnantur; quid nobis expectandum aut sperandum sit, non est difficile divinare.

Nazianzenus olim, cum suo tempore videret homines in hujusmodi conventibus ita esse cæcos & obstinatos, ut abducerentur affectibus, & victoriam magis quærerent, quam veritatem: diserte pronuntiavit, se nullius Concilii unquam exitum vidisse bonum. Quid ille nunc diceret, si hodie viveret, & istorum conatus intelligeret? Nam tum quidem, etsi studebatur partibus; tamen causæ cognoscebantur, & errores manifesti omnium partium suffragiis communibus tollebantur. Isti vero nec causam disceptari libere volunt, nec, quantumcunque sit, quidquam errorum patiuntur immutari.

Id enim illi sæpe, & sine fronte jactare solent, Ecclesiam suam errare non posse: nihil esse in ea vitii, nihil esse nobis concedendum. Aut, siquid sit, tamen Episcoporum & Abbatum esse hoc Judicium: illos esse moderatores rerum: illos esse Ecclesiam Dei. Aristoteles ait, Spurios non posse facere civitatem: An autem ex istis effici possit Ecclesia Dei, ipsi videant. Certe nec legitimi sunt Abbates, nec genuini Episcopi.

Sed sint sane Ecclesia; audiantur in Conciliis: soli habeant jus suffragandi. Olim

tamen cum Ecclesia Dei, si ad istorum quidem Ecclesiam conferatur, satis commode regeretur, ut Cyprianus ait, advocabantur ad Ecclesiasticarum causarum cognitionem, & Presbyteri, & Diaconi, & nonnulla etiam pars plebis.

Sed quid si isti Abbates & Episcopi nihil sciant? Quid si, quid sit Religio, quidque de Deo sentiendum sit, non intelligant? Quid si lex perierit à Sacerdote, & consilium à Senioribus? Quid si, ut ait Micheas, nox illis sit pro visione, & tenebræ pro divinatione? Quid si, ut Esaias ait, omnes speculatores civitatis facti sunt cæci? Quid si sal vim suam & saporem amiserit? utque Christus ait, ad nullum usum sit accommodus, ne ad id quidem ut abjiciatur in sterquilinium?

Ad Papam scilicet, omnia deferent, qui errare non potest. At illud primùm ineptum est, Spiritum sanctum à sacro Concilio curriculo avolare Romam; ut si quid dubitet aut hæreat, & sese explicare non possit, ab alio nescio quo spiritu doctiore consilium capiat. Nam, si ita est, quid opus erat tot Episcopos tantis impensis, tam longinquis itineribus, Tridentum hoc tempore covocari? Consultius multo erat, & satius, certè multo & brevius, &commodius, ut ad Papam potius

Mic. 3. 6. Esai. 56. 10. Mat. 5. 13.

omnia rejicerent, & statim ad illius sacri pectoris oraculum devenirent. Deinde etiam iniquum est, causam nostram à tot Episcopis & Abbatibus, ad unius hominis judicium devolvere; ejus præsertim, qui à nobis gravissimis criminibus accusetur, nec adhuc causam suam dixerit, & nos, antequam vocaremur ad judicium, sine judicio condemnarit. An ergo nos ista fingimus? aut ista hodie non est ratio Conciliorum? Aut non omnia à sacro Concilio ad unum Pontificem deferuntur: ut, quasi tot sententiis, & subscriptionibus nihil sit actum, ille unus possit addere, mutare, minuere, abrogare, approbare, relaxare, restringere quicquid velit? Quorum ergo hominum sunt hæc verba? cur Episcopi & Abbates, non ita pridem in proximo Concilio Tridentino, ita ad extremum decreverunt: Salva semper in omnibus sedis Apostolicæ autoritate? Aut cur Paschalis Papa ita insolenter de se scribit? Quasi, inquit, Romanæ Ecclesiæ legem concilia ulla præfixerint: cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ autoritatem & facta sint, & robur acceperint, & in illorum statutis Romani Pontificis patienter excipiatur autoritas? Si ista rata esse volunt, cur Concilia indicuntur? Sin ea jubent esse irrita, cur in istorum libris, quasi integra relinquuntur?

Sed sit sane Pontifex unus supra omnia Concilia, hoc est, sit pars aliqua major quam totum: plus possit, plus sapiat, quam omnes sui: et vel invito Hieronymo, sit urbis unius autoritas major quam orbis terrarum. At quid si ille de his rebus nihil viderit: et nec sacras Scripturas, nec veteres Patres, nec Concilia sua unquam legerit? Quid si ille, ut olim Papa Liberius, deficiat ad Arianos: aut, ut non ante ita multos annos, Joannes Papa, de futura vita, et animarum immortalitate impie et nefarie sentiat: aut, ut olim Papa Zosimus Concilium Nicænum, ita ille nunc potestatis suæ augendæ causa, alia concilia corrumpat, et quæ ne cogitata quidem unquam fuerint, ea à sanctis Patribus deliberata et constituta esse dicat: utque Camotensis ait Pontifices solitos esse sæpe facere, vim adhibeat Scripturis, ut habeat plenitudinem potestatis? Quid si abjiciat fidem Christianam, et efficiatur Apostata, quales Lyranus ait, multos fuisse Papas? Tamenne Spiritus Sanctus statim illi pulsabit pectus, atque etiam nolenti, et invito accendet lumen, ne possit errare? Aut ille erit fons omnis juris? et omnis thesaurus sapientiæ atque intelligentiæ in illo, tanquam in scrinio, invenietur? Aut, si ista in illo non sunt, potestne de rebus tantis recte et com-

mode judicare? Aut, si judicare non potest, petit, ut ista ad se unum omnia referantur? Quid si advocati Pontificum, Abbates, et Episcopi, nihil dissimulent, sed aperte se gerant pro hostibus Evangelii, et quod vident, videre nolint, et vim faciant Scripturis, et videntes ac scientes depravent atque adulterent verbum Dei; et ea quæ perspicue ac proprie dicta sunt de Christo, nec possunt cuiquam mortalium alii convenire, impure atque impie ad Papam transferant? Quid si dicant, Papam esse omnia, et super omnia: aut illum ea posse omnia, quæ Christus potest: et Papæ Christique unum esse tribunal, et unum Consistorium? Aut illum esse lucem illam, quæ venerit in mundum, (quod Christus de se uno pronuntiavit) eumque qui male agit, odisse ac fugere illam lucem: aut alios Episcopos omnes de ejus accipere plenitudine? Postremo, quid si non dissimulanter, aut obscure, sed perspicue et aperte decernant contra expressum Verbum Dei? An quidquid illi dicunt, statim erit Evangelium? An iste erit exercitus Dei? An ibi Christus præsto erit? An in istorum linguis natabit Spiritus Sanctus? aut illi possunt vere dicere, Visum est spiritui Sancto, et nobis? Petrus quidem à Soto, et ejus astipulator Hosius, nihil dubitant affirmare, Concilium

illud ipsum, in quo Christus Jesus adjudicatus est morti, habuisse Spiritum propheticum Spiritum sanctum, Spiritum veritatis: nec falsum aut vanum fuisse, quod Episcopi illi dixerunt: Nos habemus legem, & secundum legem nostram debet mori: Illos judicasse (sic enim scribit Hosius) judicii veritatem: omnipoque justum fuisse illud decretum, quo ab illis pronuntiatum est, Christum dignum esse qui moreretur. Mirum vero est, non posse istos pro se dicere, & propugnare causam suam, nisi una etiam Annæ, Caiphæque patrocinentur. Nam qui illud ipsum Concilium, in quo Filius Dei ad crucem ignominiosissime condemnatus est, legitimum dicent fuisse ac probum; quod tandem illi Concilium decernent esse vitiosum? Tamen qualia sunt istorum Concilia fere omnia, necesse illis fuit, ut ista de Caiphæ Annæque concilio pronuntiarent. Verum, an isti Ecclesiam nobis instaurabunt, iidem ipsi Judices, iidemque Rei? An isti minuent ambitionem fastumque suum? An ipsi seipsos ejicient, * an contra se ferent sententiam, ne Episcopi sint indocti, ne ventres pigri, ne cumulent sacerdotia, ne gerant se pro Principibus, ne bella gerant? An dilecti Pontificum filioli Abbates decernent, mo-

Joan. 19. 7. * alit aut.

nachum, qui suo sibi labore victum non quærat, latronem esse? aut fas illi non esse, nec in civitatibus, nec in turba, nec ex alieno vivere? oportere monachum humi cubare: olusculo & viceribus tueri vitam: incumbere literis, disputare, orare, opus facere, ad Ecclesiæ ministerium se parare? Eadem opera Pharisæi & Scribæ instaurabunt templum Dei, & ex spelunca latronum restituent nobis domum orationis.

Fuerunt ex ipsis aliqui, qui errores in Ecclesia complures deprehenderint: Adrianus Papa, Æneas Sylvius, Polus Cardinalis, Pighius, aliiqne, uti jam diximus. Habuerunt postea Concilium Tridenti, eodem loco quo nunc indicitur. Convenerunt Episcopi complures, et Abbates, & alii quos oportuit. Erant soli: quidquid ageretur, nemo erat qui obstreperet. Nostros enim homines ab omni conventu prorsus * exclusserant. Sederunt ibi magna expectatione sex annos. Primis sex mensibus, quasi id magnopere opus esset, multa de sacrosancta Triade, de Patre, de Filio, de Spiritu Sancto, pia quidem, sed non ita illo tempore necessaria, decreverant. Interim tamen ex tot erroribus tam perspicuis, tam confessis, tam manifestis, quem unum erro-

* Alit exclusserunt.

rem correxerunt? A quo genere idololatriæ populum revocarunt? Quam superstitionem sustulerunt? Quam partem tyrannidis et pompæ suæ minuerunt? Quasi vero jam orbis terrarum non videat conspirationem istam esse, non Concilium: & istos Episcopos, quos nunc sibi Pontifex advocavit, prorsus juratos & addictos esse ejus nomini: nec unquam quidquam facturos, nisi quod illi placere, & ad ejus potentiam augendam facere, et illum velle, videant: aut non ibi numerari sententias potius quam appendi: aut non meliorem partem sæpe a majore superari. Itaque scimus multos sæpe bonos viros, et catholicos Episcopos, cum hujusmodi Concilia indicerentur, & aperte factionibus & partibus inserviretur, & scirent se tantum lusuros esse operam, adversariorum animos prorsus esse obfirmatos, nihil posse promoveri, mansisse domi. Athanasius, cum vocatus esset ab Imperatore ad Concilium Cæsariense, & videret se ad infesta adversariorum suorum odia venturum esse, adesse noluit. Idem postea cum venisset ad Concilium Syrmianum, & ex hostium suorum ferocia, atque odio, animo rei eventum præsagiret; statim sarcinas collegit, atque abiit. Joannes Chrysostomus, quamvis quaternis literis ab Imperatore Arcadio vo

bentur, quod debent, quodque et Davidem, & Solomonem, et alios bonos Principes fecisse scimus, ut ipsis aut dormientibus, aut nefarie resistentibus, Sacerdotum libidinem coerceant, eosque et ad officium faciendum adigant, et in officio contineant: ut idola evertant: ut superstitiones minuant: ut Dei cultum instaurent: cur statim clamant, illos omnia turbare, in alienum officium irrumpere, et improbe atque immodeste facere? Quae Scriptura Principem Christianum ab hujusmodi causarum cognitione unquam repulit? Quis præter istos solos unquam ista jura decrevit?

SECTIO. IX.

Injuriâ reges aut ii, qui rempublicam administrarunt, e conciliis sacris exclusi sunt. Reges res sacras curare ex historiis et optimorum temporum exemplis videre licet. Omnino quidem multa per sæcula imperator solus agebat conventus sacros, et episcoporum concilia celebrabat.

AT civiles, inquient, Principes Rempub. atque arma tractare didicerunt: Religionis Mysteria non intelligunt. Quid ergo Papa hodie aliud est, quam Monarcha aut Princeps? Quid Cardinales? Quos nunc vix alios esse fas est, quam Principum & Regum filios. Quid Patriarchæ, quid magna ex parte Archiepiscopi, quid Episcopi, quid Abbates in regno Pontificio aliud hodie sunt, quam civiles Principes, quam Duces, quam Comites, quocunque incedant, magnifice stipati: sæpe etiam torquati, & catenati?

Amictum quidem habent illi interdum aliquem, cruces, [columnas,] galeros, tiaras, pallia; quam pompam veteres Episcopi, Chrysostomus, Augustinus, Ambrosius, non habebant. Præter ista vero quid docent. Quid dicunt, quid faciunt, quid vivunt, quod deceat non tantum Episcopum, sed etiam

hominem Christianum? An tanti est titulum inanem gerere, & mutata solum veste, appellari Episcopum?

Certe illis solis, qui ista nec sciunt, nec scire omnino volunt, nec, nisi quod ad culinam & ventrem attinet, partem ullam Religionis teruncii faciunt, permitti rerum omnium summam, illos solos judices fieri, & tanquam cæcos in specula collocari: Principem vero Christianum, recte sentientem, stare truncum & stipitem non suffragari, non sententiam dicere, tantum quid illi velint aut jubeant, observare, sine auribus, sine oculis, sine animo, sine pectore: quidquid ab istis imponatur, sine exceptione recipere, & cæco judicio imperata facere: quantumvis ea blasphema sint atque impia, etiamsi eos jubeant Religionem universam extinguere, & Christum ipsum in crucem tollere: & superbum, & contumeliosum, & iniquum est, & à Principibus Christianis, & prudentibus non ferendum. Quid enim? An Caiphus & Annas ista videre possunt? David & Ezechias non possunt? Et an Cardinali, homini militari & sanguinem spirenti, in Concilio sedere licet? Imperatori, aut Regi Christiano non licet? Nam nos quidem, nihil nostris Magistratibus tribuimus aliud, quam quod illis & ex verbo Dei tributum scimus, &

optimarum Rerumpub, exemplo comprobatum. Præterquam enim quod Principi fideli à Deo mandata est cura utriusque tabulæ, ut intelligat ad officium suum non civilem tantum Rem, sed etiam Sacram & Ecclesiasticam pertinere: præterquam quod Deus sæpe Regem, ac diserte jubet lucos succidere, Idolorum statuas & aras evertere, librum Legis sibi describere; quodque illum Esaias ait, Ecclesiæ patronum, & nutritium esse oportere: Præter, inquam, hæc omnia; ex historiis, & optimorum temporum exemplis videmus, pios Principes procurationem Ecclesiarum ab officio suo nunquam putasse alienam.

Moses, civilis magistratus, ac ductor populi, omnem Religionis, & Sacrorum rationem, & accepit à Deo, & populo tradidit: & Aaronem Episcopum de aureo vitulo, & de violata Religione, vehementer & graviter castigavit Josue, etsi non aliud erat quam magistratus civilis, tamen cum primum inauguraretur & præficeretur populo, accepit mandata nominatim de Religione, deque colendo Deo.

David Rex, cum omnis jam Religio ab impio Rege Saule prorsus esset dissipata, reduxit arcam Dei, hoc est, Religionem resti-

Jos. 23. 3. Exod. 18. Jos. 8. 1 Par. 13. 4

tuit: nec tantum adfuit ut admonitor aut hortator operis, sed etiam Psalmos & Hymnos dedit, & classes disposuit, & pompam instituit, & quodammodo præfuit Sacerdotibus.

Solomon Rex ædificavit templum Domino, quod ejus pater David animo tantum destinaverat: & postremo orationem egregiam habuit ad populum de Religione, & cultu Dei: & Abiatharum Episcopum postea summovit, & in ejus locum Sadocum surrogavit. Cumque postea templum Dei fœdum in modum esset sacerdotum vitio & negligentia contaminatum, Ezechias illud Rex jussit à ruderibus & sordibus repurgari, accendi lumina, suffitus adoleri, & veteri ritu sacra fieri: æneum etiam Serpentem, qui tum à populo impie colebatur, tolli, & in pulverem redigi. Josaphat Rex, excelsa & lucos, quibus impediri videbat cultum Dei, & populum à communi templo, quod erat Hierosolymis, ad quod ex omni parte regni quotannis eundum erat, privata superstitione retineri, evertit & sustulit. Josias Rex, diligenter admonuit Sacerdotes & Episcopos officii sui. Joas Rex, repressit luxum & insolentiam sacerdotum. Jehu, impios prophetas neci dedit. Et, ne plura ex sacris

2 Par. 6. 3 Reg. 2. 35. 2 Par. 29. 4 Reg. 18.
2 Par. 17. 4 Reg. 23. 4 Reg. 12. 4 Reg. 10.

Scripturis exempla commemoremus, ac potius à Christo nato quemadmodum in Evangelio Ecclesia administrata sit, consideremus. Olim Imperatores Christiani indicebant Episcoporum Concilia: Constantinus, Nicænum: Theodosius primus, Constantinopolitanum: Theodosius secundus, Ephesinum: Marcianus, Chalcedonense: cumque Ruffinus allegasset Synodum, quasi quæ pro se facerent: ejus adversarius Hieronymus, ut eum refutaret, Doce, inquit, quis eam Imperator jusserit convocari? Idem in Epitaphio Paulæ citat literas Imperatorum, qui Episcopos Latinos, Græcosque Romam accersiri jusserint.

Omnino per annos quingentos Imperator solus agebat conventus sacros, & Episcoporum Concilia celebrabat.

Quo magis nunc miramur importunitatem Episcopi Romani, qui, quod sciat, integris rebus, fuisse jus Imperatoris, nunc autem postquam Reges in partem Cæsareæ majestatis devenerunt, esse jus commune omnium Principum; id ita temere sibi adscribat sibi, & satis esse putet, voluntatem suam de habendo Concilio, cum Principe orbis terrarum viro, tanquam cum famulo suo communicare.

Quod si Imperatoris Ferdinandi mode-

tia tanta est, fortasse, quod artes Pontificias non satis norit, ut hanc injuriam ferre possit: Pontifex tamen pro sua sanctitate, injuriam illi facere, & jus sibi alienum arrogare non debebat.

At convocabat quidem tum, inquiet aliquis, Imperator Concilia, quod Romanus Episcopus nondum ad istam magnitudinem pervenisset: tamen ne tum quidem aut una sedebat cum Episcopis in Concilio, aut omnino in deliberatione autoritatem suam ullam in partem interponebat. Immo vero, ut Theodoritus ait, Imperator Constantinus, in Concilio Nicæno non solum una sedebat, sed etiam Episcopos, quemadmodum causa ex Apostolicis, Propheticisque literis cognoscenda esset, admonebat. In disputationibus, inquit, de rebus divinis, propositam nobis habemus, quam sequamur, doctrinam Spiritus Sancti. Evangelici enim & Apostolici libri, & Prophetarum oracula satis ostendunt, quid nobis de voluntate Dei sit sentiendum. Theodosius Imperator, ut ait Socrates, non solum sedit inter Episcopos, sed etiam causæ disceptationi præfuit, & Hæreticorum scripta laceravit, & Catholicorum sententiam comprobavit.

In Chalcedonensi Concilio magistratus civilis Dioscorum, Juvenalem, Thalassium

Episcopos, sua sententia pro Hæreticis condemnavit, eosque de illo gradu ecclesiæ dejiciendos esse censuit.

In Constantinopolitano Concilio 3. civilis Magistratus Constantinus, non solum sedit inter Episcopos, sed etiam subscripsit cum Episcopis: Legimus, inquit, et subscripsimus. In Concilio Arausicano 2. legati Principum viri Patricii, non tantum sententiam de Religione dixerunt, sed etiam inter Episcopos subscripserunt. Sic enim in illo Concilio scribitur ad extremum; Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius, viri clarissimi, et illustres Præfecti Prætorii Galliarum, atque Patricii, consentientes subscripserunt. Syagrius, Opilio, Pantagathus, Deodatus, * Cariatho, Marcellus, viri clarissimi, subscripserunt.

Quod si Præfecti Prætorii et viri Patricii, subscribere in Concilio potuerunt, Imperatores, et Reges non potuerunt? Non sane opus erat, rem ita perspicuam, tot verbis et tam prolixe prosequi, nisi nobis res cum illis esset, qui omnia clarissima, etiam ea, quæ vident, quæque oculis usurpant, tamen, contentionis et vincendi studio negare solent. Imperator Justinianus legem tulit de corrigendis moribus, et de frænanda insolentia sacerdotum; et quamvis esset

* Alit. Cariattho.

Christianus et Catholicus Imperator, tamen duos Papas successores Petri, Vicarios Christi, Sylverium et Vigilium, de Papatu dejecit.

Jam vero qui autoritatem sumunt in Episcopos: qui à Deo accipiunt mandata de Religione: qui reducunt arcam Dei, componunt sacros Psalmos, præsunt sacerdotibus, ædificant templa, habent conciones de cultu Dei: qui templa repurgant, demoliuntur excelsa, incendunt lucos: qui sacerdotes admonent officii, et illis scribunt leges vitæ: qui prophetas impios occidunt: qui Episcopos summovent: qui cogunt Concilia Episcoporum: qui cum Episcopis una sedent, eosque quid agendum sit, instituunt: qui Episcopum hæreticum adjudicant supplicio: qui de Religione cognoscunt: qui subscribunt: qui pronunciant; atque hæc omnia, non alieno jussu, sed nomine suo, et recte, et pie faciunt: an ad eos dicemus Religionis curam non pertinere? aut magistratum Christianum, qui hisce rebus sese admisceat, aut, improbe, aut immodeste, aut impie facere? His rebus Imperatores et Reges antiquissimi, et Christianissimi sese admiscuerunt: non tamen ea causa unquam notati sunt aut impietatis, aut immodestiæ. Et quis quærat, vel Principes magis Catholicos, vel exempla illustriora?

Quod si hoc illis licebat, cum essent civiles tantum magistratus, et præessent rebus publicis? Quid hodie peccaverunt nostri Principes, quibus, cum eo loco sint, idem tamen non liceat? Aut quæ tanta vis doctrinæ, judicii, sanctitatis est in istis, ut præter consuetudinem omnium veterum & catholicorum Episcoporum, qui cum Principibus viris de Religione deliberarunt, nunc Principes Christianos á causæ cognitione, et á suo congressu rejiciant? Sed recte illi cavent sibi, regnoque suo, quod alioqui vident brevi esse ruiturum. Nam si illi, quos Deus in altissimo gradu collocavit, viderent, atque intelligerent istorum artes: contemni ab illis jussa Christi: obscurari et extingui lucem Evangelii: sibi fucum fieri: imprudentibus illudi, atque obstrui aditum ad regnum Dei: nunquam illi se vel ita superbe despici, vel ita contumeliose haberi ludibrio, ita facile paterentur. Nunc autem illi eos inscitia et cæcitate obstrictos sibi habent atque obnoxios.

SECTIO. X.

De mutanda, aut potius, ut ita dicam, de restituenda religione nihil temere, nihil nisi cogitate factum est. Sic omnes in sacris scripturis pii, et laudati principes eo nomine maxime honore digni fuerunt, quod David patrem suum imitati essent, videlicet quod ad primordia et fontes redissent, et religionem in integrum restituissent.—At saltem (inquiet aliquis) iniussu Romani Pontificis ista tentari non oportuit. Verum ita se res habet, ut, illo non rellicto, ad Christum perveniri non potuisset.

NOS quidem, uti diximus, de mutanda Religione, nihil temere aut inconsulte, nihil nisi cunctanter, et magna cum deliberatione fecimus: Neque id unquam animum induximus facere nisi nos et manifesta, atque indubitata voluntas Dei nobis in sacrosanctis Scripturis patefacta, et salutis nostræ ratio coegisset. Etsi enim discessimus ab illa Ecclesia, quam isti appellant Catholicam, et ea re nobis, apud illos qui judicare non possunt, invidiam facimus: tamen id satis est nobis, (satisque esse debet homini prudenti et pio, et de æterna vita cogitanti) nos ab ea Ecclesia discessisse, quæ errare potuerit, quam Christus, qui errare non potest, tanto ante prædixerit erraturam, quamque nos ipsi oculis perspicue vi-

debamus à sanctis Patribus, ab Apostolis, à Christo ipso, à primitiva et Catholica Ecclesia discessisse. Accessimus autem, quantum maxime potuimus, ad Ecclesiam Apostolorum, et veterum Catholicorum Episcoporum, et Patrum, quam scimus adhuc fuisse integram, atque Tertullianus ait, incorruptam virginem, nulla dum idololatria, nec errore grave ac publico contaminatam: nec tantum doctrinam nostram, sed etiam Sacramenta, preganque publicarum formam, ad illorum ritus et instituta direximus. Utque Christum ipsum, et omnes fere pios fecisse scimus, Religionem ab istis turpiter neglectam et depravatam, ad originem, et ad primordia revocavimus. Inde enim putavimus instaurationem petendam esse, unde prima Religionis initia ducta essent. Hæc enim ratio, inquit antiquissimus Pater Tertullianus, valet adversus omnes Hæreses: Id esse verum, quodcunque primum: id esse adulterum, quodcunque posterius. Irenæus sæpe ad antiquissimas Ecclesias provocavit, quæ Christo fuissent viciniores, quasque credibile vix esset erravisse. Jam vero, cur ea hodie ratio non initur? Cur ad antiquarum Ecclesiarum similitudinem non redimus? Cur id à nobis hodie audiri non potest, quod olim in Concilio Nicæno, à cot Epis-

copis, et Catholicis Patribus, nullo refragante, pronuntiatum est. ἡδὴ ἀρχαὶ κρατεῖται. Esdras cum reficere vellet ruinas Templi Dei, non misit Ephesum, quamvis ibi esset Dianæ templum pulcherrimum, et ornatissimum: cumque vellet sacra et cæremonias restituere, non misit Romam, quamvis fortasse audisset ibi esse Hecatombas, Solitaurilia, Lectisternia, Supplicationes, et libros Numæ Pompilii rituales. Satis ille sibi putavit fore, si exemplar veteris Templi quod ab initio Solomon ad Dei præscriptum excitaverat, et veteres illos ritus ac cæremonias, quas Deus ipse Mosi nominatim scripserat, haberet ante oculos, et sequeretur.

Aggæus Propheta, cum jam templum ab Esdra refectum esset, et populo causa oblata satis justa videri potuisset, sibi de tanto Dei Optimi Maximi beneficio gratulandi: tamen excussit omnibus lacrymas, quod qui erant adhuc superstites, et priora Templi ædificia, antequam à Babyloniis diriperetur, viderant, meminissent, multum adhuc ab ea pulchritudine abesse, quæ olim fuerat. Tum enim demum putassent Templum egregie instauratum, si ad pristinum exemplar, et veterem templi majestatem respondisset.

Divus Paulus ut Cœnam Domini, quam Corinthii jam tum cœperant corrumpere, repurgaret, proposuit illis institutionem Christi, quam sequerentur: Id, inquit, ego vobis tradidi, quod acceperam à Domino. Et Christus, ut Pharisæorum errorem refelleret: Ad initia, inquit, redeundum est: ab initio non fuit sic.

Utque sacerdotum sordes, et avaritiam emargueret, et templum purgaret: Hæc inquit, ab initio, domus orationis fuit, ut populus omnis pie ac caste precaretur: atque ita vos oportebat nunc quoque eam instituere. Non enim ea causa extructa fuit, ut esset spelunca latronum.

Sic omnes in sacris Scripturis pii, et laudati Principes, eo maxime nomine laudati sunt, quod ambulassent in viis David patris sui, videlicet quod ad primordia et ad fontes rediissent, et Religionem in integrum restituissent.

Itaque nos cum videremus omnia ab istis prorsus esse pessundata et in templo Dei, præter miseras ruinas, nihil esse reliqui: consultissimum esse duximus et illas nobis Ecclesias propoueremus, quas certo sciremus, et non errasse, et Missas privatas et pseors ignotas, ac barbaras, et istam

Cor. 11. 23.

Sacrorum corruptionem, atque alias ineptias non habuisse.

Et cum templum Domini cuperemus in integrum restitutum; non aliud fundamentum quærere voluimus, quam quod jam olim ab Apostolis sciremus esse jactum, quod est Servator noster Jesus Christus.

Cum que audiremus Deum ipsum nobis loquentem in verbo suo, & videremus exempla illustria veteris & primitivæ Ecclesiæ: incerta autem esset Concilii generalis expectatio, & eventus multo incertior: maxime vero, cum certi essemus de voluntate Dei, & nefas esse duceremus nimium solicitos esse, atque anxios de sententiis hominum: non potuimus amplius cum carne & sanguine deliberare: illud potius fecimus, quod & recte possit fieri, & à pis hominibus, & Catholicis Episcopis sæpe multis factum esset: ut Provinciali Synodo nostris Ecclesiis prospiceremus. Sic enim veteres Patres scimus solitos esse experiri, antequam ad publicum orbis terrarum Concilium veniretur. Extant hodie Canones scripti in Conciliis municipalibus, Carthagine sub Cypriano, Ancyræ, Neocæsareæ, Gangræ etiam in Paphlagonia, ut quidam putant, antequam Nicæni Concilii Oecumenici nomen auditum esset. Ad

hunc modum olim sine Concilio generali statim domi privata disceptatione occursum est Pelagianis & Donatistis. Sic cum Imperator Constantius aperte studeret Auxentio Arianarum partium Episcopo, * Athanasius Episcopus Christianus, non ad Concilium generale, (in quo, videlicet, propter Imperatoris potentiam, & studium partium videbat nihil posse fieri) sed ad clerum, populumqne suum, hoc est, ad Provincialem Synodum provocavit. Sic decretum est in Concilio Nicæno, ut in singulos annos bis, in Carthaginensi, ut minimum semel, Episcoporum conventus in singulis provinciis haberentur: quod Chalcedonense concilium ait, ea causa fuisse factum, ut si qui errores aut abusus uspiam emersissent, statim in ipso vestigio, ubi nati fuissent, extinguerentur. Ita, cum Secundus & Palladius Aquileïense Concilium, quod non esset generale ac publicum, repudiarent, Ambrosius Episcopus Mediolanensis respondit, Non debere illud novum cuiquam videri, aut peregrinum, si Occidentis Episcopi convocent Synodos, & agant conventus Provinciales: id enim antea & ab Occidentalibus Episcopis non raro, & à Græcis sæpe factum esse. Ita Carolus Magnus Imperator Concilium ha-

* Alit Ambrosius.

buit provinciale in Germania, contra Concilium Nicænum secundum, de tollendis Imaginibus. Nec nobis quidem prorsus inaudita, aut nova est ea ratio. Nos enim habuimus aliquando in Anglia Synodos Provinciales, & domesticis legibus Ecclesias nostras ordinavimus. Quid multis? Certe Concilia illa plenissima & maxima, & quibus isti solent tantopere gloriari, si cum omnibus Ecclesiis, quæ per totum orbem terrarum agnoscunt & confitentur nomen Christi, conferantur; quid obsecro aliud videri possunt, quam privata quædam Episcoporum Concilia, & Synodi Provinciales? Nam etsi forte Italia, Gallia, Hispania, Anglia, Germania, Dania, Scotia * conveniat: absit autem Asia, Græcia, Armenia, Persia, Media, Mesopotamia, Ægyptus, Æthiopia, India, Mauritania, quibus in locis omnibus, & Christiani homines multi sunt, & Episcopi: quomodo potest cuiquam sano hujusmodi Concilium videri Generale? Aut cum tot partes orbis absint, quomodo possunt vere dicere, se habere consensum orbis terrarum? Aut quale tandem erat illud Concilium proximum Tridentinum? Aut quomodo dici potuit Generale, cum ad illud ex omnibus regnis & regionibus Christianis, quadraginta tantum Episcopi convenissent, & ex illis

* Alii, conveniant.

aliqui ita diserti, ut remittendi esse viderentur ad Grammaticos: ita vero docti, ut nunquam perlegerint sacras literas? Quicquid est, veritas Evangelii Jesu Christi non pendet à Conciliis, aut ut Paulus ait, humano die. Quod si illi, quibus Ecclesiam Dei curæ esse oportuit, sapere nolint, & officio suo defuerint, atque animos suos contra Deum & ejus Christum obfirmaverint, & rectas vias Domini pervertere perrexerint: Deus lapides excitabit, & pueros infantes disertos faciet; ut semper existant aliqui, à quibus istorum mendacia refutentur. Potest enim Deus, non solum sine Conciliis, sed etiam invitis Conciliis, & tueri, & promovere regnum suum. Multæ, inquit Solomon, sunt cogitationes in humano corde: sed Domini consilium manet firmum. Non enim est sapientia, non est prudentia non est consilium contra Dominum. Humanis operibus, inquit Hilarius, extructa non durant: aliter ædificanda, aliter conservanda Ecclesia est. Ea enim posita est in fundamentis Apostolorum et Prophetarum, et continetur uno angulari lapide, Christo Jesu. Multo vero Clarissime et ad hæc tempora appositissime D. Hieronymus: Quoscunque,

1 Cor. 4. 3. Prov. 19. 11. Ephes. 2. 20.
Naum cap. 3. ad finem. Ephes. 6. 14.

inquit, Diabolus deceperit, et quasi suavi et pernicioso carmine Sirenarum illexerit ad dormiendum, eos excitat sermo divinus, et dicit: Surge qui dormis, elevare, et illuminabit te Christus. In adventu ergo Christi, et sermonis Dei, et doctrinæ Ecclesiasticæ et consummationis Ninivæ speciosissimæ, meretricis, elevabitur et properabit populus, qui sub magistris antea fuerat sopitus: et ibit ad montes Scripturarum: ibi inveniet montes Mosen, et Jesum filium Nave: montes, Prophetas: montes Novi Testamenti, Apostolos et Evangelistas. Et cum ad tales montes confugerit, et in hujusmodi montium fuerit lectione versatus: si non inveneriet qui eum doceat, (messis enim erit multa, operarii pauci: tamen et populi studium comprobabitur, quod confugerint ad hujusmodi montes, et magistrorum negligentia coarguetur. Hæc Hieronymus, ita perspicue, ut nihil opus sit interprete: ita ad ea, quæ nos jam oculis videmus evenisse, accommodate, ut nobis quidem videatur, universum statum temporum nostrorum, et ornatissimæ illius meretricis Babylonicæ ruinam, et Ecclesiæ Dei instaurationem, et cæcitatem atque ignaviam Episcoporum, et studium atque alacritatem populi, quasi Spiritu prophetico prædicere, et ante oculos nostros constituere voluisse.

Quis enim tam caecus est ut non videat istos illos magistros esse à quibus populus ut Hieronymus ait, in errorem inductus sit et consopitus: aut Ninivem istorum Romam pulcherrimis aliquando fucatam coloribus, nunc detracta persona, et melius videri, et minoris fieri: aut homines, pios excitatos tanquam è gravi somno ad lucem Evangelii, et ad voces Dei nihil expectatis hujusmodi magistrorum Consiliis, contulisse se ad montes Scripturarum?

At saltem (inquiet aliquis) injussu Romani Pontificis ista tentari non oportuit: illum enim unum esse nodum, et vinculum societatis Christianæ: illum unum esse sacerdotem illum Levitici generis, quem Deus significaverit in Deuteronomio, à quo consilium in rebus arduis et veritatis judicium petendum sit: si quis illius judicio non obtemperet, illum in conspectu fratrum suorum oportere interfici: illum, quidquid agat non posse à quoquam mortalium judicari: Christum in cælis regnare, illum in terris: illum unum posse, quidquid Christus, aut Deus ipse potest: illius enim et Christi unum esse consistorium: sine illo nullam esse fidem, nullam spem, nullam Ecclesiam: qui ab illo discedit, eum abjicere et repudiare salutem suam. Hæc Canonistæ, parasiti

Pontificum non nimium modeste illi quidem. Vix enim plura, certe non amplio ra potuissent de Christo ipso dicere.

Nos quidem non voluptatis ullius humanæ, aut commodi causa à Pontifice discessimus. Atque utinam potius ille ita se gereret, ne opus esset decessione. Verum ita res erat: nos, nisi illo relicto, non potuimus ad Christum pervenire. Neque ille nunc aliud fœdus nobiscum ferire vult, quam quale olim Rex Ammonitarum Naas ferire voluit cum Jabensibus, ut illis omnibus dextros oculos effoderet. Eripere enim vult nobis sacras Scripturas, Evangelium salutis nostræ, & omnem illam spem quam habemus in Christo Jesu. Aliis enim conditionibus pacem non posse convenire.

Nam quod quidam tantopere solent prædicare, Papam solum esse successorem Petri, quasi ea causa Spiritum Sanctum in sinu gerat, & errare non possit, leve ac nugatorium est. Animo pio, ac Deum timenti, promissa est Dei gratia; non cathedris & successionibus. Divitiæ, inquit Hieronymus, potentiorem Episcopum facere possunt: omnes tamen Episcopi, quicunque sunt, sunt successores Apostolorum. Quod si locus & inauguratio sola satis est; & Man-

1 Reg. 11, 2.

asses successit Davidi, & Caiaphas Aaroni, & idolum sæpe stetit in templo Dei. Archidamus olim Lacedæmonius, multa de se prædicabat, quod esset ex Hercule oriundus: ejus insolentiam ita refutabat Nicostratus: Atqui tu ex Hercule oriundus non videris: nam ille malos homines interfecit, tu ex bonis malos facis. Cumque Pharisæi jactarent successiones suas, & genus, & sanguinem Abrahami; Vos, inquit Christus, quæritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi à Deo: hoc Abraham nunquam fecit: Vos ex patre Diabolo estis, & ejus voluntati vultis obsequi.

SECTIO. XI.

Quæ prius dicta sunt, vera esse constat, si Romanus Pontifex cum Petro, si illius solemnes ritus cum hujus laboribus et vigiliis conferantur. Multa præterea non modo ad divina,, sed humana etiam ad jura spectantia nos, Anglos dico, a Romana ecclesia discedere coegerunt.

Tamen ut aliquid sucessioni largiamur, an solus Papa successit Petro? Qua ergo in re: qua in Religione: in qua functione: in qua parte vitæ illi successit? Quid unquam aut Petrus Papæ simile habuit, aut Papa Petro? Nisi hoc forte velint dicere: Petrum, cum esset Romæ, nunquam docuisse Evangelium: nunquam pavisse gregem: abstulisse claves Regni cœlorum: abscondisse thesauros domini sui: tantum sedisse in Laterano, & omnia spatia Purgatorii, & suppliciorum genera digito descripsisse: animas miseras, alias in cruciatum relegasse: alias, accepta mercede, repente pro arbitrio exemisse: Missas privatas, quæ in omnibus angulis dicerentur, tradidisse: sacra mysteria summissa voce,et aliena lingua mussitasse: Eucharistiam in omnibus templis & altaribus collocasse: eamque ante se, quocunque incederet, in asturcone gardario cum luminibus & tintinnabulis circumtulis-

se: oleum, ceram, lanam, campanas, calices, templa, altaria, sacro anhelitu consecrasse: jubilea, gratias, immunitates, expectationes, praeventiones, annatas, pallia, usum palliorum, bullas, indulgentias, diplomata vendidisse: sese caput Ecclesiæ, & summum Pontificem, & Episcoporum Episcopum, & solum sanctissimum appellasse: in alienas Ecclesias jus & autoritatem sibi usurpasse: ab omni se civili postestate exemisse: bella gessisse: Principes inter se commisisse: in aurata sella, corona lemniscata, apparatu Persico, regali sceptro, aureo diademate, lucentibus gemmis in hominum nobilium cervicibus equitasse. Hæc scilicet Petrus olim Romæ fecit, eaque successoribus suis quasi per manus tradidit. Hæc enim á Papis hodie Romæ fiunt: atque ita fiunt quasi aliud fieri nihil debeat. Aut nisi hoc malint fortasse dicere, Papam ea nunc facere omnia, quae olim scimus fecisse Petrum: discurrere in omnes terras: docere Evangelium, non tantum publice, sed etiam privatim, per singulas domos: instare opportune, importune, tempestive, intempestive: opus facere Evangelistæ: implere ministerium Christi: esse speculatorem domus Israel: accipere oracula, & voces Dei, easque ut acceperit, ita populo red-

dere: esse sal terræ: esse lucem mundi; non seipsum pascere, sed gregem: non implicare se civilibus negotiis hujus vitæ: non exercere dominium in populum Domini: non id quærere, ut sibi ab aliis ministretur, sed ipsum potius aliis ministrare: omnes Episcopos petere socios esse suos, et pares: subjectum esse Principibus tanquam à Deo missis; reddere quod Cæsaris est, Cæsari: quodque veteres Episcopi Romani sine exceptione fecerunt, Imperatorem Dominum suum appellare. Hæc nisi nunc Papæ faciant, & nisi ea quæ diximus, Petrus fecerit, nihil est quod de nomine Petri, et de ista successione tantopere glorientur. Quod autem de secessione nostra quærantur, & nos ad societatem & fidem suam revocent, multo minus. Gobilonem, aiunt, quendam Lacedæmonium, cum fœderis faciendi causa missus esset legatus ad Regem Persarum, & aulicos forte invenisset ludentes alea, statim re infecta, redisse domum: rogatum cur neglexisset ea facere, quæ publice acceperat in mandatis, respondisse, quod ignominiosum existimasset id fœdus Reipublicæ, si fœdus percussisset cum aleatoribus. Ut, si nos ad Pontifices, pontificiosque errores redire omnino inducerentur, & tendis non tantum cum aleatoribus, sed etiam cum

hominibus longe nequioribus feriremus; esset id nobis non tantum ad famam ignominiosum, sed etiam ad inflammandam adversus nos iram Dei, & ad opprimendam extinguendamq; conscientiam nostram perniciosum. Nam nos quidem discessimus ab illo, quem videbamus multa jam secula cæcasse orbem terrarum: ab illo, qui nimium insolenter dicere solebat, se errare non posse, & quidquid ageret, non posse se à quo quam mortalium, non à Regibus, non ab Imperatoribus; non à toto Clero, non ab universo populo judicari: non, si mille animas secum abduceret ad inferos: ab illo, qui sibi imperium sumebat, non tantum in homines, sed etiam in Angelos Dei, ut irent, redirent, ducerent animas in Purgatorium, & easdem reducerent, cum ipse vellet: quem Gregorius clarissime dicebat esse præcursorem & antesignanum Antichristi, & à fide Catholica defecisse: à quo Coryphæi nostri illi, qui Evangelio, atque agnitæ veritati se opponunt, ad unum omnes jampridem ultro, & libenter discesserunt: & nunc etiam ab eodem non inviti discederent, nisi eos inconstantiæ nota, & pudor, & populi de se existimatio impediret. Postremo, ab illo discessimus, cui obstricti non eramus, quique præter Geni-

um quendam loci, & successionem, quod pro se diceret, nihil habuit. Et nos quidem ab illo longe omnium justissime discessimus. Nostri enim Reges illi etiam, qui autoritatem & fidem Episcoporum Romanensium observantissime sequebantur, satis jam olim senserunt jugum & tyrannidem regni pontificii. Romani enim Episcopi & Henrico Regi nostro, ejus nominis secundo, diadema de capite detraxerunt, eumque abjecta omni majestate, privato tantum habitu, ut esset suis omnibus ludibrio, ad Legatum suum venire demissum & supplicem voluerunt. Et in Regem nostrum Joannem, Episcopos & Monachos, & nonnullam etiam partem Nobilitatis armaverunt, & populum omnem jurejurando quo illi erant obstricti, liberarunt; eumque postremo nefarie per summum scelus, non tantum regno, sed etiam vita exuerunt: & Henricum ejus nominis octavum, nobilissimum Principem, diris & fulminibus defixerunt: & in illum, modo Cæsarem, modo Gallum commoverunt; quodque in ipsis erat, regnum nostrum prædæ, ac direptioni exposuerunt: homines insani ac fatui, qui aut tantum Regem, larvis, & crepitaculis perterrefieri posse crederent, aut tantum Regnum tam facile, uno quasi bolo devorari. Et quasi hæc omnia

non essent satis, universam etiam provinciam vectigalem habere voluerunt: & ex ea quotannis census injustissimos exegerunt. Tanti, videlicet, nobis constitit amicitia urbis Romæ. Quod si illi nobis ista imposturis, & malis artibus extorserunt, nihil causæ est, cur non illis eadem legitimis rationibus, & bonis legibus possint eripi. At si ea illis Reges nostri in illa caligine superiorum temporum, inducti opinione aliqua simulatæ illorum sanctitatis, Religionis ergo, ultro, & liberaliter donaverunt: postea, animadverso errore, à posteris Regibus, qui eadem potestate sunt, possunt auferri: Irrita enim est donatio nisi donatoris voluntate comprobetur. Voluntas autem videri non potest, quam error obfuscat atque impedit.

SECTIO. XII.

Peroratio dilucida, qua ardenti vi animi tota simul causa ante oculos versatur.

HABES, Christiane Lector, non esse novum, si hodie postliminio restituta, & quasi renascens Religio Christiana contumeliis, et convitiis accipiatur; id enim et Christo ipsi, & Apostolis accidisse. Tamen ne tu te istis adversariorum nostrorum clamoribus abduci, et tibi imponi patiaris: exposuimus tibi universam rationem Religionis nostræ: quid de Deo Patre, quid de ejus unico Filio Jesu Christo, quid de Spiritu Sancto, quid de Ecclesia, quid de Sacramentis, quid de Ministerio, quid de sacris Scripturis, quid de Cæremoniis, quid de omni parte persuasionis Christianæ sentiamus. Diximus nos omnes antiquas hæreses, quas aut sacrosanctæ Scripturæ, aut vetera Concilia condemnarunt, ut pestes et pernicies animorum detestari: nos disciplinam Ecclesiasticam, quam adversarii nostri prorsus enervarunt, quantum maxime possumus, revocare: et omnem vitæ licentiam, et dissolutionem morum, priscis et avitis legibus, et ea qua par est, quaque possumus severi-

tate vindicare: nos regnorum statum, eo, quo accepimus, loco, sine imminutione ulla, aut mutatione retinere: et Principibus nostris Majestatem, quantum maxime possumus, incolumem conservare: nos ab illa Ecclesia, quam isti speluncam latronum fecerant, et in qua nihil integrum, aut Ecclesiæ simile reliquerant, quamque ipsi fatebantur multis in rebus erravisse, ut Lothum olim è Sodoma, aut Abrahamum è Chaldæa, non contentionis studio, sed Dei ipsius admonitu discessisse: et ex sacris libris, quos scimus non posse fallere, certam quandam Religionis formam quæsivisse, et ad veterum Patrum, atque Apostolorum primitivam Ecclesiam, hoc est, ad primordia atque initia, tanquam ad fontes rediisse.

Auctoritatem autem in ea re, aut consensum Concilii Tridentini (in quo videremus nihil recte, atque ordine geri, ubi ab omnibus in unius nomen juraretur, ubi legati Principum nostrorum contemnerentur, ubi nemo nostrorum Theologorum audiretur, ubi aperte partibus atque ambitioni studeretur) non expectasse: sed quod olim sancti Patres, quodque Majores nostri sæpe fecerunt, provinciali conventu nostras Ecclesias restituisse: Episcopi vero Romani (cui obstricti non eramus, quique nihil ha-

bebat nec Christi, nec Petri, nec Apostoli; nec omnino Episcopi simile) jugum et tyrannidem, pro eo ac debuimus, excussisse. Postremo, nos inter nos, de omnibus dogmatis, et capitibus Religionis Christianæ convenire, et uno ore, unoque spiritu colere Deum, et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

Quare, Christiane ac pie Lector, cum videas rationes et causas, et restitutæ apud nos Religionis, et secessionis ab istis nostræ: mirari non debes, si Christo nostro obtemperare maluimus, quam hominibus. Paulus nos admonuit, ne variis istis doctrinis nos abduci pateremur: utque illos inprimis fugeremus, qui sererent dissensiones præter illam doctrinam quam à Christo et Apostolis accepissent. Jamdudum, ut noctua ad orientem Solem, ita istorum imposturæ, dilabuntur, et fugiunt ad aspectum, et lucem Evangelii: et quamvis ad cœlum usque exstructæ atque exaggeratæ sint; tamen levi momento, et quodammodo sua sponte corruunt. Non enim putare debeo ista omnia temere, aut casu accidisse. Dei hæc voluntas fuit, ut invitis prope omnibus, Evangelium Jesu Christi in orbem terrarum his temporibus spargeretur. Itaque divinis vocibus admoniti homines, sese ultro ad Christi doctrinam contulerunt.

Non quidem non gloriam ex ea re quæsivimus, non opes, non voluptates, non otium. Hæc enim isti habent abunde omnia: et nos ea, cum apud illos essemus, multo largius et prolixius habebamus. Neque nos consensionem et pacem fugimus: sed pacis humanæ causa, cum Deo belligerari nolumus. Dulce quidem, inquit Hilarius, est nomen pacis, sed aliud est, inquit, pax; aliud servitus. Nam ut (quod isti quærunt) Christus tacere jubeatur, ut prodatur veritas Evangelii: ut errores nefarii dissimulentur: ut Christianorum hominum oculis imponatur: ut in deum aperte conspiretur, non ea pax est, sed iniquissima pactio servitutis. Est quædam, inquit Nazianzenus, pax inutilis: est quoddam utile dissidium. Nam paci cum exceptione studendum est, quantum fas sit, quantumque liceat: Alioqui Christus ipse, non pacem in mundum attulit, sed gladium. Quare si nos Papa secum in gratiam redire velit: ipse prius in gratiam redire debet cum Deo. Hinc enim inquit Cyprianus, schisma a oriuntur, quia caput non quæritur, et ad fontem sacrarum Scripturarum non reditur: et cœlestis magistri præcepta non servantur. Non enim, inquit, pax ea est, sed bellum: nec Ecclesiæ jungitur, qui ab Evangelio separatur. Isti

vero cauponari tantum solent nomen pacis. Pax enim illa quam tantopere quærunt, otiosorum tantum est ventrum tranquillitas. Nam hæc omnia inter nos facile componi possent, nisi ambitio, venter, luxus impedirent: hinc illæ lacrymæ: animus est in patinis. Id scilicet clamant, atque obstrepunt ut male parta, fœdius et nequius tueantur. Queruntur hodie de nobis Indulgentiarii, Datarii, Quæstores, Lenones, aliique qui quæstum putant esse pietatem, nec Jesu Christo serviunt, sed suo ventri. Olim enim isti generi hominum fuit quæstus uberrimus apud sæculum prius. Nunc autem quicquid Christo accedit, id omne sibi detractum putant. Id hodie Pontifex ipse queritur, refrixisse, videlicet, pietatem, reditus suos angustiores jam esse, quam solebant. Itaque nos in odium rapit, quantum potest, et onerat contumeliis, et condemnat pro Hæreticis: ut qui causam non intelligunt, putent, nullos esse homines nequiores. Nos tamen interim ea causa nec pudet nec certe pudere debet Evangelii: Dei enim gloriam pluris facimus, quam existimationem hominum. Scimus ista vera esse omnia, quæ docemus: nec possumus aut vim facere conscientiæ nostræ, aut testimonium dicere contra Deum. Nam si nos

negamus partem aliquam Evangelii Jesu Christi coram hominibus, ille nos vicissim negabit coram Patre suo. Quod siqui sunt qui offendi velint, et Christi doctrinam non ferant; cæci sunt, et duces cæcorum: Veritas tamen prædicanda, & prae nobis ferenda est, & patienter expectandum est tribunal Dei,

Interim isti videant, quid agant, et de salute sua cogitent, et desinant odisse ac persequi Evangelium Filii Dei, ne illum aliquando sentiant vindicem, & ultorem causæ suæ. Deus se haberi ludibrio non sinet. Jamdudum homines vident, quid agatur. Ista flamma, quanto magis reprimitur, tanto magis magisque erumpit, atque evolat. Infidelitas istorum non frustrabitur fidem Dei. Quod si duritiam istam animorum ponere, & Christi Evangelium recipere recusabunt; Publicani, & peccatores antevertent illis in regno Dei.

Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi illis omnibus oculos aperiat, ut videre possint beatam illam spem, ad quam vocati sunt: ut una omnes glorificemus unum illum & verum Deum, eumque quem de cœlo ad nos demisit, Jesum Christum: cui una cum Patre, & Sancto Spiritu, red-

Matt. 10. 33.

datur omnis honor, & gloria in omnem æternitatem. Amen.

FINIS.

NOTES.

SECT. I.

P. 3. SCIMUS fuisse olim quosdam, qui dicerent et publice prædicarent, veteres Judæos, quos non dubitamus fuisse cultores unius et veri dei, numinis loco aut suem, aut asinum coluisse, et omnem illam religionem nihil aliud fuisse, quam sacrilegium et contemptum omnium numinum.——Tacitus has employed his pen in reviling the Jewish religion. But such is the force and blindness of prejudice, that he asserts, in one part what he is obliged to contradict in another. After accusing the Jews of having paid veneration in the temple to the image of an ass; effigiem animalis, quo monstrante errorem sitimque repulerant, penetrali sacravêre; he says Judæi solâ mente venerantur, unumque numen intelligunt. He informs us that when Pompey conquered Jerusalem, and made his entry into the temple, he found neither statues nor images, but a void and empty tabernacle. Nulla intus deûm effigie, vacuam sedem et inania arcana. See Tacit: Hist. the 5th Sect. 4, 5, 9.

P. 5. Christianos omnes ad carceres, ad equuleos, ad furcas &c ——There is a passage in the first book of Mosheim's ecclesiastical history, which may tend in some measure to explain the different kinds of punishments, to which Bishop Jewel

alludes. "It would have been suprising, he says, "if under such a monster of cruelty as Nero, the "Christians had enjoyed the sweets of tranquil-"lity and freedom. But this was far from be-"ing the case; for this perfidious tyrant accused "them of having set fire to the city of Rome, that "crime, which he himself had committed with "a barbarous pleasure. In avenging this crime "upon the innocent Christians, he ordered "matters, so, that the punishment should bear "some resemblance to the offence. He there-"fore wrapped up some of them in combustible "garments, and ordered fire to be set to them, "when the darkness came on, that thus, like "torches, they might dispel the obscurity of "the night; while others were fastened to cros-"ses or torn to pieces by wild beasts, or put to "death in some such dreadful manner." Eccles. Hist. B. 1. Part 1. Sect. 13. Vol. 1. P. 79. London. 1803.

The same kinds of punishment, which were used to crush the Christian religion in it's earliest state, were, at a subsequent period, adopted to prevent all exposure of the most abandoned vices, and the most glaring crimes.

Pone Tigellinum, tædâ lucebis in illa,
Qua stantes ardent, qui fixo gutture fumant;
Et latus mediam sulcus diducit arenam.
Juvenal Sat. 1.

SECT. II.

P. 7. Sacri et œcumenici concilii.—In the fourth century, the provincial Bishops assem-

bled in council, deliberated together concerning those matters, that related to the interests of the Churches of a whole province, as also concerning religious controversies, the forms and rites of divine service, and other things of like moment. To these lesser councils, which were composed of the Ecclesiastical deputies of one or more provinces, were afterwards added *ecumenical councils*, consisting of commissioners from all the Churches in the Christian world, and which, consequently, represented the Church universal. These were established by the authority of the emperor, who assembled the first of these universal councils at Nice. This prince thought it equitable, that questions of superior importance, and such as intimately concerned the interests of Christianity in general, should be examined and decided in assemblies, that represented the whole body of the Christian Church; and in this it is highly probable, that his judgement was directed by that of the Bishops. There were never indeed any councils held, which could, with strict propriety, be called universal; those, however, whose laws and decrees were approved, and admitted by the universal church, or the greatest part of that sacred body, are commonly called ecumenical or general councils.

Mosheim's Eccles. His. Vol. 1. Cent. 4. P. 347. 8vo. London 1803.

P. 9. Nunc autem nec vere, nec ingenue, nec Christiano more, modoque, sed obscure et veteratorie, mendaciis nos oppugnant: et cæcitate populi et inscitiâ, atque ignorantia principum ad odium nostri, et ad opprimendam veri-

tatem abutuntur.—Bishop Burnet informs us, that, in the disputations held at Oxford with Cranmer, "The whole action was carried with such "hissing and insulting, and ended with shouts of "triumph, as if Cranmer had been quite baffled, "that it was visible there was nothing intended, but to abuse the ignorant people, and make them believe he was run down." The venerable Latimer experienced the like treatment on the same occasion. See Burnet's abridgement of the hist. of the Reformation. Vol. 2. B. 3 P. 236.

P. 11. Habuerunt orationes, scripserunt libros supplices, apud imperatores et principes verba fecerunt, ut se suosque publice defenderent. Vide Quadratus, Justinus, Melito, aliique.

P. 12. Non enim insaniunt hodie tot civitates liberæ, tot reges &c.—In the year 1536, those Princes and States who adhered to the Augsburgh confession, met at Smalcald, and settled the league, which derives its name from that place. By this league, the Elector of Saxony and his Brother, three Dukes of Brunswick, the Duke of Wirtemberg, the Landgrave of Hesse, the Dukes of Pomerania, four brothers, Princes of Anhalt, and two Counts of Mansfield, with the Deputies of twenty one free towns, all bound themselves and their heirs to stand by one another; and if any of them were violently assaulted on account of religion, or on any pretence, where the rest should judge religion was the true motive, they were to defend him, who was so assaulted, and they agreed that no truce should be made without the consent of all. They declared that, by this measure, they had no inten-

tion to prejudice the rights of the emperor or the empire, but only to protect themselves from violence. Burnet. Vol. 3. B. 1. P. 67.

P. 12. Bonam partem orbis terrarum &c. indictâ causâ condemnâsset.—Pius IV.

P. 17. Augustinus cum disputaret adversus Petilianum—De unitate ecclesiæ. c. 3. Eadem sententia habetur contra Maximinum, Arianorum Episcopum. l. 3.

P. 19. Aiunt Sophoclem Poetam &c. Cic. de senect. Sect 7.

SECT. III.

P. 23. Qui ex asse in integrum succedat Who should succeed to the whole inheritance. The principal Roman weight was As or libra, a pound; which was divded into twelve parts, or ounces, (Unciæ:) Thus, uncia, an ounce, or $\frac{1}{12}$ of an as; sextans, 2 ounces, or $\frac{2}{12}$, quadrans, 3, $\frac{3}{12}$; or $\frac{1}{4}$, triens, 4, $\frac{4}{12}$ or $\frac{1}{3}$; quincunx, 5, or $\frac{5}{12}$; semis, 6, or $\frac{1}{2}$; septunx, 7, or $\frac{7}{12}$; bes, or bessis 8, $\frac{8}{12}$; or $\frac{2}{3}$; dodrans, 9, $\frac{9}{12}$, or $\frac{3}{4}$; dextans, or decunx, 10, $\frac{10}{12}$, or $\frac{5}{6}$; deunx 11 ounces, or $\frac{11}{12}$ of an as.

To this mode of calculation Horace, with his usual sprightliness, alludes in his Epistle to the Pisos.

Romani pueri longis rationibus assem
Discunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superet? poteras dixisse, triens. Eu!
Rem poteris servare tuam. Redit uncia: quid fit?
Semis. Ver. 325

The inheritance was commonly divided into

twelve parts called unciæ. The whole was called AS. Hence hæres ex asse, heir to the whole fortune.

P. 23. Ut Cyprianus ait, pari omnes inter se &c.—With respect particularly to the Bishop of Rome, he is supposed by Cyprian to have had, at this time, a certain preeminence in the Church; (Cypr. Epist. 73. Epist. 55.) nor does he stand alone in this opinion. But it is to be carefully observed, that even those, who, with Cyprian, attributed this preeminence to the Roman Prelate, insisted, at the same time, with the utmost warmth, upon the equality, in point of dignity and authority, that subsisted among all the members of the Episcopal order. In consequence of this opinion of an equality among all Christian Bishops, they rejected, with contempt, the judgement of the Bishop of Rome, when they thought it ill founded or unjust, and followed their own sense of things with a perfect independence. Of this Cyprian himself gave an eminent example, in his famous controversy with Stephen Bishop of Rome, concerning the Baptism of Heretics, in which he treated the arrogance of that imperious prelate with a noble indignation and also with a perfect contempt. Mosheim's Eccles. Hist. Vol. 1. Cent. 3. P. 264. 8vo. London.

P. 24. Neque unquam quenquam Romanum Episcopum ante Phocam Imperatorem &c.—Propter avaritiam exosus militi Mauricius, coactus est ortâ seditione, profugere Chalcedonem. Ibi tandem cum uxore et liberis, omnique stirpe fuit interfectus a Phocâ centurione, qui per seditionem deinde salutatus est imperator. Eo tem-

pore Constantinopolitanus episcopus, Johannes, universalem se vocabat patriarcham: Pelagius vero secundus, episcopus Romanus, vehementer obstitit, ejusque decreta pronunciavit irrita. Qui successit huic Gregorius. 1. graviter hoc ipsum in illo reprehendit, et in concilio Chalcedonensi, titulum hunc atque honorem suis majoribus attributum fuisse, verum ex ipsis usurpasse neminem dixit. Datis etiam literis ad Mauricium Imperatorem, hortatur ut illum coerceat: nam ad ipsius autoritatem hoc quoque pertinere, quam ille, dum talem sibi potestatem sumit, multum imminuat. Alter autem post Gregorium, Bonifacius tertius, a Phocâ scribitur obtinuisse primatum; divulgatis in eam rem edictis atque diplomatis. Sleidan de Quat. sum. imp. lib. 2.

P. 37. Sed etiam illum in equo gradario, &c. ——The host was carried into Ferrara 1598. When Clement VIII. went to take possession of that city after the death of Alphonso of Este. It was carried to Ferrara on a Pad nag, adorned with the most gaudy trappings; but his holiness before he began his march, bent his knee before the host, and did not rise till it was gone out of sight the mules employed to carry the baggage, and his holiness's lackeys carrying his arms, marched at the head; these were reinforced by several companies of soldiers, with their trumpets sounding as they marched: after which eight led horses came forward, and they were followed by the Domestics of the Cardinals and Prelates; all of them on horseback; two Courtiers belonging to the Apostolic see, the Band of Music of the Pope's Chapel, two esquires, two Mace bearers, followed by the

Master of the Ceremonies, and the two clerks of the Pontifical chapel: the latter carried each of them a lantern, fixed at the end of a lance in order to light the host which followed immediately after. Two of his holiness' grooms held the Horse on which he rode, and the host was guarded by a body of armed Swiss. Picart. Vol. 2. P. 47.

P. 38. In eo homines humana quadam benevolentia putat falli.——He imputes the error to a natural kindness, which men have for their departed friends. Cheyne's English version. The belief in purgatory, as it is described by Jewel, is exactly what the Roman Catholics of the present day maintain: an observation, which the following passages from the sermons of one of their most popular preachers will confirm. "Oh! "lend an ear likewise to the lamentable cries of "those unfortunate victims to divine justice, "who are detained in a state of misery, and tor-"tured by those purifying flames, which are to "fit them for being received into the abodes of "the God of purity, into which nothing defiled "shall enter. One drop of the blood, that flows "on our altars in so abundant a tide, can extin-"guish their excruciating fire. Oh! my friends, "the parent whose bowels so often yearned in "tenderness for you, and who sought your com-"forts with so much solicitude and toil—The "spouse, whom you so passionately loved, and "whose death you so bitterly lamented, from "that melancholy prison where they are suffering "pains inexpressible, intreat and conjure you to "offer for them the sacrifice of propitiation. "Have you already forgotten them? Ah! they

"would not have thus deserted you; and even "after all your cruel neglect of them, when de- "livered from their present confinement and "admitted to approach to the throne of God, "they will constantly and fervently solicit hea- "ven for your safety." Archer's Sermons.

"Filled with the same awful ideas of God's "tremenduous judgments our holy and pious "mother the Catholic Church commands us, "this day, to pour forth our prayers and suppli- "cations for our brethren, who have departed "out of this life, that so we may avert from them "the severity of his vengeance.

"But she has the comfort to know likewise, "she has been taught by the same unerring "guide, that, by virtue of that communion of "holy persons, which is an article of her faith, "it is in the power of her children, who are yet "on this side of the grave, to alleviate the pains "of those departed souls, who though criminal, "and consequently deserving of punishment, are "not therefore absolutely rejected from the "friendship of God; but are only detained in a "state of tribulation, till such time as by their "own sufferings, or by our pious intreaties, the "stains that defile them be purged away, and "they be fitted to be received into the mansions "of everlasting peace.

"Oh! then, when you descend in thought "into the horrid dungeons, where these souls are "confined, and view the torments which they "endure, how must your hearts be affected! "How pathetically must their pains speak to "your feelings! How must your bowels be mo-

"ved by sympathy, and your eyes stream with "tears, to see a number of your brethren and "fellow-members in Christ suffering more than "our imagination can represent to itself in this "life! They suffer pains, which, in some cases, "may be more intense, than all the pains caused "by corporeal diseases in this life, even when "joined in complication. They suffer: but "alas! without the means of affording to them-"selves any relief or assistance. Their time of "meriting by patience and resignation has ex-"pired at the term of their mortal lives. Their "*night* is come, in which *no man can work*: (Jo. "ix. 4.) and the justice of the Lord must be sa-"tisfied to the last farthing.

"But oh! they have this resource left, that "we can merit for them—we can relieve them "by our prayers and sacrifices, and by the good "works we perform, to discharge the debt by "which they are bound. To us therefore they "address themselves, in the words of holy Job: "*Have pity on me, have pity on me, at least you, "my friends; for the hand of the Lord hath touch-"ed me.* Archer's Sermon on the Sacrif. Mass.

It must appear surprising that a writer, who can clothe the purest morality in the most beautiful and glowing language, should, on particular points, run into absurdities, which seem more like the exaggerations of a bitter enemy, than the zealous effusions of a warm and serious champion of the Romish Church. The pagan theology also has its purgatory, or second state of trial, through which the souls of the deceased must pass, before they are admitted to perfect felicity. Virg. Æn. Lib. 6. v. 735—747.

P. 38. De multitudine otiosarum cæremoniarum &c. Retinemus tamen et colimus ea, quæ scimus tradita fuisse ab apostolis, sed etiam alia quædam, &c.——The cautious and prudent conduct of the church of England, with respect to the ceremonies, which she retained, and to those, which she discarded, is vindicated by the learned and judicious Hooker with his usual depth of thought and vigour of language. He says, "To "leave reformed churches therefore, and their "actions, for him to judge of, in whose sight "they are, as they are; and our desire is, that "they may even in his sight, be found such, as "we ought to endeavour by all means, that our "own may likewise be: somewhat we are enforced to speak by way of simple declaration, "concerning the proceedings of the church of "England in these affairs, to the end, that men, "whose minds are free from those partial constructions, whereby the only name of *difference* "from some other churches, is thought cause "sufficient to condemn ours, may the better discern, whether what we have done, be reasonable, yea or no. The church of England being to alter her received laws, concerning such "orders, rites, and ceremonies, as had been in "former times an hinderance unto piety, and "religious service of God, was to enter into "consideration first, that the change of laws, especially concerning matter of religion must be "warily proceeded in. Laws, as all other things "human, are many times full of imperfection, "and that, which is supposed behoveful unto "men, proveth oftentimes most pernicious. The

"wisdom which is learned by tract of time, find-
"eth the laws that have been in former ages es-
"tablished, needful in latter to be abrogated.
"Besides, that which sometime is expedient, doth
"not always so continue; and the number of
"needless laws unabolished, doth weaken the
"force of them that are necessary." Eccles. Polit. b. iv. Sect. 14.

P. 45. Ex illo nos solo omne genus veterum hæreticorum, quos isti nos aiunt ab inferis revocasse condemnamus.——The author here evidently alludes to the several statutes, respecting offences against religion, made in the reign of queen Elizabeth. Upon these regulations Hawkins, in his treatise of the pleas of the crown, makes the following observation: "It seems," he says, "that among protestants heresy is taken
"to be a false opinion repugnant to some point
"of doctrine clearly revealed in scripture, and
"either absolutely essential to the Christian
"faith, or at least of most high importance.

"But it is impossible to set down all the par-
"ticular errors, which may properly be called
"heretical, concerning which there are, and
"always have been so many intricate disputes;
"however the 1 Eliz. I. which erected the high-
"commission court, having restrained the same
"from adjudging any points to be heretical,
"which have not been determined to be such
"either by scripture, or by some one of the first
"four general councils, or by some other coun-
"cil, or by express words of scripture, or by the
"parliament with the assent of the convocation,
"it has been since generally holden, that these

"rules will be good directions to Ecclesiastical "Courts in relation to heresy." Hawk. Pleas, Cro. ch. ii.

SECT. IV.

P. 50. Esse alios qui scribant corpus Christi in Eucharistia esse quantum.——Some declare the body of Christ to be perfect, as to its quantity in the sacrament. Cheyne.

P. 51. Esse alios, qui dicant accidentia ipsa panis vinique nutrire posse: esse alios, qui dicant redire substantiam.——Some will have it that the accidents of the bread and wine nourish, others are of opinion that the substance of them returns.—The different opinions respecting the change in the substance of the sacramental bread and wine are more fully stated in the Catechism of Ursinus: "Fingunt vi consecrationis, hoc est, "prolationis verborum super elementa panis & "vini: *Hoc est enim corpus meum: Hic est enim "calix mei sanguinis novi testamenti:* panem & "vinum substantialiter converti in corpus & san-"guinem Christi, remanentibus tantum specie-"bus seu accidentibus panis & vini, figura, co-"lore, & sapore, pondere. &c. Vocant igitur "hæc verba consecratoria, operatoria & effecti-"va conversionis: & in ultimo instanti prola-"tionis syllabæ um, dicunt confectam esse co-"nversionem seu mutationem: & tunc non am-"plius esse panem & vinum, sed sub speciebus "panis & vini substantialiter adesse & contine-"ri corpus & sanguinem Christi, & oraliter ab "omnibus manducari ac bibi in eucharistia.

"De modo conuersionis non inter omnes "conuenit Alii dicunt, substantiam panis & vi- "ni per modum transsubstantiationis conuerti in "substantiam corporis & sanguinis Christi, ita "ut illa essentialiter fiat ista, speciebus tantum "externis remanentibus, et vocant *conversionem* "*substantialem*. Alii volunt substantiam panis et "vini non conuerti, sed per annihilationem eua- "nescere, & succedere substantiam corporis ac "sanguinis Christi, ita ut sub accidentibus illis, "sub quibus prius erat substantia panis & vini, "post consecrationem sit substantia corporis & "sanguinis Christi, & vocant *conversionem for-* "*malem*. Utramque Lombardus exponit lib. 4. "dist. 11 sed priorem solam probare videtur. "Utramque tamen conversionem vocant transub- "stantiationem Pronomine igitur, *hoc*, volunt "demonstrare substantiam vagam, seu indeter- "minatam, in generali, ut loquuntur, sine quan- "to & quali, sub illis accidentibus contentam, ita "ut nec demonstret panem, neque corpus "Christi, sed contentum sub speciebus, quod "ante consecrationem fuerat panis sed vi verbo- "rum incepit esse corpus Christi, ut sensus ver- "borum sit: *hoc est corpus meum*, id est *quod con-* "*tinetur sub hoc, seu his speciebus est corpus* "*meum*." P. 408.

SECT. V.

P. 58. Nondum ille, spero, oblitus est, multa esse Romæ publicarum meretricum millia, et se ex illis in singulos annos, vectigalis nomine, colligere ad triginta millia ducatorum.——Anno

D. 1471, Sixtus the fourth erected a famous Brothel at Rome: and the Roman prostitutes paid his holiness a weekly tax, which amounted sometimes to twenty thousand ducats a year. Jortin's Rem. vol. iii. p. 384. ibid. An omnia tum Romæ satis aut salva aut sancta erant, cum Joanna fæmina esset papa.——Between the Pontificate of Leo the 4th, who died in the year 855, and that of Benedict the third, a certain woman, who had the art to disguise her sex for a considerable time, is said by genius, learning, and dexterity, to have made good her way to the papal chair, and to have governed the church with the title and dignity of Pontif about two years. This extraordinary person is yet known by the title of Pope Joan. During the five succeeding centuries this event was generally believed; and a vast number of writers bore testimony to its truth; nor before the reformation undertaken by Luther, was it considered by any, either as incredible in itself, or as ignominious to the church. But in the last century, the elevation and even the existence of this female Pontif became the subject of a keen and learned controversy; and several men of distinguished abilities, both among the Roman Catholics and Protestants, employed all the force of their genius and erudition to destroy the credit of this story, by invalidating on the one hand, the weight of the testimonies, on which it is founded, and by shewing, on the other, that it was inconsistent with the most accurate chronological computations.

Between the contending parties some of the

wisest and most learned writers have steered a middle course: they grant that many fictitious and fabulous circumstances have been interwoven with this story; but they deny that it is entirely destitute of all foundation, or that the controversy is yet ended in a satisfactory manner, in favour of those, who dispute the truth. Mosheim vol. ii p. 300. cent. 9.

Statua ejusdem fæminæ parturientis adhuc Roma est. Margin, Prior Edit.——There was a statue of Joan, whilst the story of her was believed, and it stood amongst those of the Popes in a church of Siena. But under the Pontificate of Clemens VIII. they altered the features of her face into those of a man, and put underneath it the name of Zacharias, thus transforming a Popess into a Pope. Jortin's Rem. vol. iii. p. 246.

P. 61. Nec Aloisios, nec Casas, nec Diazios parricidas impune ferimus.——See Johan Sleidan, lib. 17. A. 1546. ibid lib 19.

P 66. At rustici, inquies, a principio hujus doctrinæ passim cœperunt furere, et tumultuari per Germaniam, &c.——The infancy of the reformed church was troubled by an impetuous rabble of wrong-headed fanatics, who introduced the utmost confusion, wherever they had occasion to spread their pestilential errors, and who pretended that they had received a divine inspiration, authorising them to erect a new kingdom of Christ, in which sin and corruption were to have no place. The leaders of this turbulent and riotous sect were Munzer, Storchius, Stulner, aud others, partly Swiss, and partly Ger-

mans, who kindled the flame of discord and rebellion in several parts of Europe, and chiefly in Germany, and excited among the ignorant multitude tumults and commotions, which, though less violent in some places than in others, were nevertheless formidable, wherever they appeared. It is however certain, that from the most profligate and abandoned part of this enthusiastical multitude, those seditious armies were formed, which kindled in Germany *the war of the peasants*, and afterwards seized upon the city of Munster, involving the whole province of Westphalia in the most dreadful calamities. The zeal, vigilance, and resolution of Luther happily prevented the divisions, which the odious disciples of Munzer attempted to excite in the church he had founded, and preserved the giddy and credulous multitude from their seductions. And it may be safely affirmed, that, had it not been for the vigour and fortitude of this active and undaunted reformer, the Lutheran Church would, in its infancy, have fallen a miserable prey to the enthusiastic fury of these detestable fanatics. Mosheim, vol. iv. p. 313.

P. 68. Cur omnes imperatores et monarchas jurejurando adigit in verba sua.—The oath, which Hildebrand, who was Gregory the 7th, drew up for the King or Emperor of the Romans shews abundantly the arrogance of his pretensions. See the 9th book of his epistles. Epist. 3. the form of the oath runs thus: Ab hac horâ et deinceps fidelis ero per rectam fidem B. Petro Apostolo, ejusque vicario papæ Gregorio; et quodcunque ipse papa præceperit sub his videli-

cet verbis: *per veram obedientiam*, fideliter, sicut oportet christianum, observabo. Et eo die, quando eum primitus videro fideliter per manus meas miles sancti Petri et illius efficiat.

P. 69 Ille enim in publico concilio ausus est dicere omne jus regum omnium a se pendere.—Clement V. in concil. Vienensi.

Ibid. Ille ambitionis et regnandi causa, &c. ——Leo Papa III.

Ibid. Ille Gallorum regem Chilpericum, &c. ——Zacharias Papa.

Ibid. Ille florentissimæ civitatis, &c.—relinqueretur.——Clemens Papa VII.

P. 70. Quarum obsecro partium erant illi, qui Henricum septimum imperatorem veneno sustulerunt in Eucharistia?——Ann. 1318. The Emperor Henry the VII. was poisoned in the host by a monk, who was suborned by Pope Clemens V. Jortin v. 3. p. 370

Ibid. Quis imperatorem jubet sibi obstare, &c.——At the coronation of the emperor at Rome, 1155, the pontif Adrian the fourth insisted upon Frederic's performing the office of equerry and holding the stirrup to his holiness. Mosheim v. 3. p. 52.

Ibid. Quis imperatori Henrico sexto, &c.——Celestin the third crowned the emperor Henry VI, and holding the imperial crown first between his feet, he kicked it to the floor, to shew that he had power to depose as well as to make emperors. Jortin v. 3. p. 254.

P. 70. Quis Henricum filium, &c.——Jortin's Remarks, vol. 3 p. 216.

P. 71. Quis cervices imperatoris, &c.——Alexander 3.

SECT. VI.

p. 73. Olim quod veteres Christiani.——Tertull. Apol. cap. 16.

p. 74. Invidi et inimici crucis Christi, &c. Tertul. cap. vii. 8.

Ibid. Non deerant, qui calumniarentur, &c. ——Tertull. cap. 39.

P. 75. Hic tamen isti mirifice triumphant illam esse ecclesiam—arcam Noe.——The ark of Noah; the ark of salvation are favourite expressions with the Roman Catholic writers, as applied to their own church. In this manner the learned Bossuet has interwoven with his excellent historical sketch the overweaning prejudices of his religion. Rome, he says, is consecrated by the blood of St. Peter and St. Paul. The martyrdom of St. Peter, prince of the apostles, has established in the capital of the empire the principal seat of religion. Hist. Univer. vol. i. chap. 20. Pius the fifth, in his mandate for deposing the queen of England, and absolving her subjects from their oaths of allegiance, speaks exactly in the same strain:—Regnans in excelsis, cui data est omnis in cælo et in terra potestas, unam Sanctam, catholicam, et apostolicam ecclesiam, extra quam nulla salus est, uni soli in terris, videlicet apostolorum principi Petro, Petrique successori Romano pontifici in potestatis plenitudine tradidit gubernandam. Hunc unum super omnes gentes, et omnia regna principem constituit, qui evellat, destruat, disper-

dat, plantet et ædificet.—*Bulla. Pii qnti contra Elizabeth.* A. D. 1569.

P. 77. Hæretici Ariani se solos jactabant esse Catholicos.——Augustin. Epist 48. Ad Vincen.

P. 78. Mahometani hodie malunt appellari Saraceni.——The Hagarenes, Saracens, and Arabians, all descended from Ishmael. They called themselves Hagarenes, as coming from Hagar; but being reproached for this, they changed their name to Saracens, as coming from Sarai. They were the fiercest race of men ever known on earth, and continue of the same spirit to this day; live by rapine and plunder, in the very same place for more than 4000 years, and all attempts to conquer them have been in vain. What a proof is this of the divine authority of Moses! Gen. xvi.

P. 80. Sine quibus, ut ait Ægidius, &c.——In Lateran. Concil. sub Julio 2.

P. 82. Ecclesia, ut ager frumentarius, &c. ——The application of agriculture, by way of allusion, to the improvement of the human heart and understanding is very common both with sacred and profane writers. See Jer. iv. 3. and Hose. x. 12.—The same injunction is given by the Roman Satirist.

Denique teipsum
Concute, num qua tibi vitiorum inseverit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala. Namque
Neglectis urenda filix innascitur agris.
Horat. l.b. i. Sat. iii. ver. 34—37.

Ibid. Et Eusebius ait, omnes fideles usque ab Adamo, &c.—Eccl. Hist. lib. 1 cap. 4.

P. 84. Certe Hilarius, &c.—Contra Auxent.

P. 85. Si ecclesia pendebit ab uno, tota corruet.——In regist Epist. ad Mauricium.

P. 86. Rogerus Bacon.——In Libello de idiomate linguarum.—Tot errores Antichristum requirunt. τοσαυται πλαναι τον Αντιχριςον ε φθανοιεν. Smith.—So many errors surely must be attended by Antichrist. Cheyne.

Ibid. Quid si dico Adrianum.———Platina.

P. 87. Baptista Mantua.—Baptist of Mantua.——Under a pastoral allegory, he thus describes the indolence, corruption, and degeneracy of the court of Rome.

Laudatæ gloria Romæ
Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe:
Fama quidem manet, utilitas antiqua recessit.
Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
Nunc humore carent, venis aqua defuit haustis.
Nulla pluit nubes, Tyberis non irrigat agros;
Tempus aquæ ductus veteres contrivit; et arcus
Et castella ruunt: procul hinc, procul ite capellæ;
Hic jejuna fames et languida regnat egestas.
Eclog. ix.

P. 89. Inquit Augustinus.——De unitate ecclesiæ. cap. 3. alibi idem ait. cap. iv.

P. 90. Nos, inquit, ipsas scripturas, quarum tot jam non diversas modo, &c ——Hæc Hosius in libro de expresso verbo Dei, sed astute, et sub alterius persona: quamvis et ipse alias eadem, in eodem etiam libro, disertis verbis affirmat.——A sentence not unlike this of Hosius was passed by Pope Paul the fifth on the Ser-

mons of Fulgentius. "He has indeed some "good sermons, but bad ones withal: he stands "too much upon scripture, which is a book, that if a man will keep close to, he will quite ruin the catholic faith. (Father Pauls Letters. Let. xxvi.)——See Walton's Lives published by Dr. Zouch, note p. 89.— It was this same Paul V. that dishonoured his title of Holiness, and cast an eternal stain upon his infallibility by an express approbation of the doctrine of Suarez the Jesuit, in defence of the murder of Kings. Mosheim vol. V. Note. p. 98.

P. 94. Quasi gygis annulum habeant, posse ambulare inconspicuos.——Vid. Cic. de offic. lib. 3. cap. 9.

SECT. VII.

P. 103. Isti, ne quid populus intelligat, omnia sua non tantum obscura et submissa voce, sed etiam aliena et barbara linguâ mussitant.—— "A custom was introduced for the priests in the "Latin church to pronounce the words of con-"secration in the Eucharist in so low a voice, "that none of the congregation should hear "them. The council of Trent hath anathema-"tized all those who presume to condemn this "stupid and ridiculous practice: *Si quis dixerit* "*Ecclesiæ Romanæ ritum, quo submissa voce verba* "*consecrationis proferuntur, damnandum esse,* "*Anathema sit.* Jort Rem. v. 3. P. 136.

P. 105. Episcopatus modo binos etc. ribuunt homini militari.——The Bishops and heads of

monasteries held many lands and castles by a feudal tenure; and being thereby bound to furnish their princes with a certain number of soldiers in time of war, were obliged also to take the field themselves at the head of these troops, and thus to act in a sphere, that was utterly inconsistent with the nature and duties of their sacred character. Mosheim v. 2. P. 297.

P. 109. Dederunt autem nobis de suo, quibus nos interim oblectaremus, sales, aquas, ampullas, sputa, ramusculos, bullas &c.——An account of the rites and ceremonies of the Church of Rome, the fasts and festivals, the particular colours in which the Priests appear on particular days, and all the other external parts of the Roman Catholic Religion may be found in a little book, called the Laity's Directory, which is published every year and distributed by the Priest among his flock.

P. 111. Jnjussu Romanæ Ecclesiæ, ne clarissimæ quidem scripturæ credendum esse.——The champions of the Roman Pontif, in the warmth of zeal and controversy declared that his edicts and the words of oral tradition were superior, in point of authority, to the express language of the holy scriptures. A severe and intolerable law was enacted in the Council of Trent, with respect to all interpreters and expositors of the scriptures, by which they were forbidden to explain the sense of these divine books, in matters relaing to faith and practise in such a manner as to make them speak a language different from that of the Church, and the ancient doctors. It is remarkable that this prohibition extends, even

to such interpretations, as were not designed for public view——etiamsi hujus modi interpretationes nullo unquam tempore in lucem edendæ forent. Dissio; 4to cap. 11. Mosheim. v. 4. P. 215. P. 112. Multa, ut ait quidam, &c.——Pliny.

Ibid. Ut olim Lacedæmonii solebant dicere. ——See Goldsmith's Greece. v. 1 Ch. 2. P. 39. v. Plutarch. Lycurgus P. 141.

SECTIO. VIII.

P. 120. Ridicule quidem fecit ille Rex.——Agesilaus.

P. 121. Plenis comitiis res acta est, longa deliberatione, frequenti synodo.——The matter has been debated in open Parliament, with a long consultation and before a full House.——See Bishop Burnet's Abridgement of his hist. of the Reform. Vol. 2. B. 4.

Ibid. De isto vero concilio, quod nunc a Pio Pontifice simulatur. &c.——"This council "had been much desired both by Princes "and Bishops, in hopes that Differences of "Religion should have been composed in it, "and that the Corruptions of the Court of "*Rome* would have been reformed by it, and that "had made the Popes very apprehensive of it. "But such was the Cunning of the Legates, "the number of *Italian* Bishops, and the Dissen-"tions of the Princes of *Europe*, that it had Ef-"fects quite contrary to what all Sides expected. "The Breach in Religion was put past reconci-"ling, by the positive Decisions they made:

"The Abuses of the Court of *Rome* were con-
"firmed by the Provisos made in Favour of the
"Privileges of the Apostolick See: And the world
"was so cured of their Longings for a General
"Council, that none has been desired since that
"time. The History of that Council was writ
"with great Exactness and Judgement by Father
"*Paul* of *Venice*, while the thing was fresh in
"all Men's Memories; and though it discovered
"the whole Secret of Transactions there, yet
"none set himself to write against it for forty years
"after. Of late then, *Pallavicini* undertook it;
"and upon the Credit of many Memorials, he
"in many things contradicts Father *Paul*: But
"as many of these are likely enough to be forged,
"so in the main History they both agree so far,
"that it is manifest, things were not fairly car-
"ried, and that all Matters were managed by
"Intrigues and secret Practices; in which it
"will be very hard to discern such a particular
"conduct of the Holy Ghost, as should induce
"the world to submit to their Authority. And
"indeed *Pallavicini* was aware of this, and there-
"fore he lays down this for a foundation; That
"there must be a principality in the Church,
"supported by great Wealth and Dignity; and
"many Practices are now necessary, that are
"contrary to what were in the Primitive Time,
"which was the Infancy of the Church, and
"ought not to be a Rule to it now, when it is
"grown up to its full State." Bur. v. 2. P. 173.
See also Vargas's letters concerning the Council
of Trent. In these letters every assertion made
by Bishop Jewel is fully confirmed.——Burnet.
Vol 3. B. 2. P. 122.

P. 126. Petrus quidem a Soto, et ejus astipulator Hosius.——Hosius contra Brentium, lib. 2.

SECT. X.

P. 149. Humano die.——Man's judgement. See the passage VII. VIII. in the word ημερα in Parkhurt's Greek Lexicon.——ημεραι is joined with the adjective αγοραιοι occ. Acts XIX. 38. Αγοραιοι ('ημεραι scil.) αγονται The forensic days are holden. We should say in English the courts are sitting, or are holden.

SECT. XI.

P. 154. Eamque ante se, quocunque incederet &c.——And had it carried before him on an ambling nag with bell and candle wheresoever he went; that oil, wax, wool, bells, chalices, temples and altars were consecrated with his holy breath, or that he exposed to sale jubilees, graces, liberties, advowsons, preventions, first fruits, palls, the use of palls, bulls, indulgences and pardons.——Cheyne. The following curious advertisement occurs in the Laity's Directory. Plenary Indulgences by authority of the R. R. V. Apostolical, for February 2d. 1810, on a sheet, to be placed on the walls of Chapels. Pr. 6d. Keating. London.

P. 158. Romani enim Episcopi et Henrico Regi nostro, ejus nominis secundo &c.——Et in Regem nostrum Joannem et in Henricum

octavum, modo Cæsarem, modo Gallum commoverunt.——The circumstances here alluded to are too well known to need illustration. Mr. Hume has, with his usual ability and elegance, described the different degrees of punishment inflicted by the Papal Power on our English Monarchs; and the intrigues and jealousies, which were cherished by the Roman Pontif between those two great rivals, Charles the Fifth, and Francis the First, are unfolded by Dr. Robertson with the greatest vigour and ability.

THE END.

CORRIGENDA.

Page.		
1 & 6...	pro ...Section.....	lege..... Sectio.
22	Humaini.....	Humani
.....	Pradicationem	Praedicationem
38...	Ut eum in omnibus angulis...	Ut cum in, &c.
48.....	No alere.....	Nos alere
.....	Appolo	Apollo
51.....	Sanctiant	Sanciant
54.....	Scientes et prudentes.....	Qui scientes &c.
55.....	Omnio	Omni
56.....	Refrixissent	Refrixisset
66.....	Promulgatur	Promulgator
72.....	Pulice.....	Publice
99.....	Lia	Alia
130.....	Cum senex	Eum senex

IN NOTIS.

iv.....	Vide Quadratus...	Videlicet Quadratus
v.....	Supperet	Superet

BOOKS

PUBLISHED BY AND FOR B. BOOTHROYD,

AND SOLD BY ALL THE BOOKSELLERS.

BIBLIA HEBRAICA, or the Hebrew Scriptures of the Old Testament without Points, After the Text of Kennicott, with the chief various readings, selected from his collation of Hebrew Mss. from that of De Rossi, and from the ancient versions; accompanied with Notes, chiefly English, Critical, Philological and explanatory, selected from the most approved ancient and modern, English and Foreign Biblical Critics.

Royal, cold pressed, 7s; Demy 5s.

BY B. BOOTHROYD.

It is supposed this Work, will be comprized in about 20 Parts, and it is intended to publish a Part every *three Months,* the whole to form two or three Quarto Volumes.

Bp. Newcome's Improved Version of the Minor Prophets with a comparison of the chief various Renderings of Dr. Horsley, on Hosea, and Dr. Blaney, on Zechariah. Royal paper, 8vo, 14s. bds. Demy, 10s. 6d.

N. B. Before this Edition was printed, a copy could not be had for less than 2*l.*

History of the Ancient Borough of Pontefract, Fine paper, proof impressions of Plates, 15s. bds. Com. 10s.—8vo.
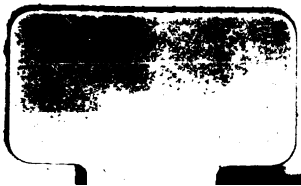
At press Smith's Greek Translation of Jewel's Apologia on a New Pica Type.